

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

ORTAÖĞRETİM KURUMLARINA GEÇİŞ SİSTEMİNDE
UYGULANAN SINAVLARIN AİLELERE MALİYETİNİN
AİLELERİN TOPLAM EĞİTİM HARCAMALARI İÇİNDEKİ PAYI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Sevgi SERDAR KAHVECİ

Ankara – 2009

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ VE DENETİMİ BİLİM DALI

ORTAÖĞRETİM KURUMLARINA GEÇİŞ SİSTEMİNDE
UYGULANAN SINAVLARIN AİLELERE MALİYETİNİN
AİLELERİN TOPLAM EĞİTİM HARCAMALARI İÇİNDEKİ PAYI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Sevgi SERDAR KAHVECİ

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Emin KARİP

Ankara – 2009

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Sevgi SERDAR KAHVECİ'nin "Ortaöğretim Kurumlarına Geçiş Sisteminde Uygulanan Sınavların Ailelere Maliyetinin Ailelerin Toplam Eğitim Harcamaları İçindeki Payı" başlıklı tezi 12.01.2009 tarihinde, jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

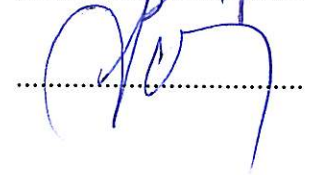
Başkan: Doç. Dr. Mehmet KORKMAZ

Üye (Tez Danışmanı): Doç. Dr. Emin KARİP

Üye: Yrd. Doç. Dr. Bekir BULUÇ

ÖNSÖZ

Her yıl binlerce öğrencinin kaliteli bir eğitim kurumunda öğrenimine devam edebilmek için katıldığı Orta Öğretim Kurumları Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı (OKS) ve 2007 – 2008 eğitim öğretim yılı sonunda uygulaması başlatılan Seviye Belirleme Sınavları (SBS), bireylerin yaşamında belirleyici rolü olan sınavlardır. Bu araştırma, ilköğretim 6, 7 ve 8. sınıflarda OKS ve SBS'ye hazırlık kapsamında ailelerin yaptığı harcamaların türlerini ve miktarlarını belirlemek ve bu harcamaların ailelerin yaptığı toplam eğitim harcamaları içindeki payını ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Eğitim ekonomisi alanındaki bilgi ve deneyimlerinden yararlandığım, tezimi hazırladığım sürece yardımlarını esirgemeyen danışmanım Sayın Doç. Dr. Emin KARİP'e,

Yüksek lisansımı ve araştırmamı yaptığım süre boyunca gerekli yardımları sağlayan Çankırı Yapraklı İlçe Milli Eğitim Müdürü Sayın Mehmet DEMİREL ve Yapraklı Yatılı İlköğretim Bölge Okulu Müdürü Sayın Murat KAYA'ya,

Tezimi hazırladığım sürece gerekli yardımları sağlayan Ilgaz İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü ve Ilgaz Yavuz Sultan Selim İlköğretim Okulu'ndaki yöneticilerime,

Anketlerimin dağıtılmasında ve öğrenci ailelerine ulaştırılmasındaki yardımlarından dolayı çalışma gurubumdaki ilköğretim okullarının idarecilerine ve araştırmama sağladıkları katkılarından dolayı öğrenci ailelerine,

Araştırmam boyunca desteklerini her zaman yanımda hissettiğim anneme, babama, kardeşime ve eşime sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Sevgi SERDAR KAHVECİ

ÖZET

ORTAÖĞRETİM KURUMLARINA GEÇİŞ SİSTEMİNDE UYGULANAN SINAVLARIN AİLELERE MALİYETİNİN AİLELERİN TOPLAM EĞİTİM HARCAMALARI İÇİNDEKİ PAYI

SERDAR KAHVECİ, Sevgi

Yüksek Lisans, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Emin KARİP

Ocak - 2009

Bu araştırmanın amacı, ilköğretim 6, 7 ve 8. sınıflarda OKS/SBS'ye hazırlık kapsamında ailelerin yaptığı harcamaların türlerini ve miktarlarını belirlemek ve bu harcamaların ailelerin yaptığı toplam eğitim harcamaları içindeki payını ortaya koymaktır.

Araştırmanın çalışma grubunu 2007–2008 eğitim öğretim yılında Ankara ili Çankaya ve Keçiören İlçelerinden yansız örneklem yoluyla seçilen altı ilköğretim okulu ve bu okullarda öğrenimine devam eden 6, 7 ve 8. sınıflardaki 600 öğrencinin ailesi oluşturmuştur. Araştırmada, araştırmacı tarafından geliştirilen “İlköğretim 6, 7, 8. Sınıflarda Ailelerin Yaptığı Eğitim Harcamalarını Belirleme Anketi” kullanılmıştır. Öğrencilerin OKS ve SBS'ye hazırlık kapsamında yaptığı çalışmaların türlerinin ve sürelerinin frekans ve yüzde dağılımları ile velilerin yaptıkları harcamaların miktarı, verilerin özelliklerine göre tablolastırılmıştır.

Araştırma sonucunda toplanan 492 anketten elde edilen bulgulara göre; OKS/SBS'ye hazırlık için ilköğretim 6, 7, 8. sınıf öğrencilerinin %75,2'sinin okulda açılan kursa, dershaneye, etüt merkezine gitmekte ve/veya özel ders almakta olduğu tespit edilmiştir. Ailelerin çocukları için yaptıkları özel harcama miktarının (öğrenci başına) ortalama olarak 4478,18 YTL; öğrenci başına kurs, dershane, özel ders ve etüt merkezi için yapılan ödemeler toplamının ise ortalama olarak 3051,05 YTL olduğu görülmüştür. Bu harcama miktarlarına göre öğrenci başına kurs, dershane, özel ders ve etüt merkezi için yapılan ödemeler toplamının toplam özel harcama içindeki payı %68,13 olmaktadır. Öğrenci başına yapılan toplam özel harcama miktarının yarısından fazlasının kurs, dershane, özel ders ve etüt merkezleri için yapılması OKS/SBS'ye hazırlık kapsamında ailelerin yaptığı harcama miktarının büyüklüğünü ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: İlköğretimde maliyet, ilköğretimde özel harcamalar, ortaöğretim kurumlarına geçiş sistemi.

ABSTRACT

COSTS ASSOCIATED WITH EXAMS IN TRANSITION FROM PRIMARY EDUCATION TO SECONDARY EDUCATION AS PROPORTION OF TOTAL EXPENDITURES PAID BY FAMILIES

SERDAR KAHVECİ, Sevgi

Master's, Department of Educational Administration and Supervision

Thesis Adviser: Doç. Dr. Emin KARİP

January – 2009

The purpose of this study is to determine the type and amount of expenses paid by the families in the primary schools at Grade 6, 7 and 8; and discern proportion of expenditures associated with exams in transitions from primary education to secondary education as proportion of total expenditures paid by families.

The sample of this study is composed of 492 parents from six elementary schools randomly selected from Çankaya and Keçiören districts in Ankara. A questionnaire, “Expenditures Paid by Families at Grade 6, 7 and 8 in Elementary Schools”, developed by researcher to collect data from parents. Data were analyzed by tabulating different types of expenditures paid by parents and computing proportion of expenditures associated with exams in transitions from primary education to secondary education as proportion of total expenditures paid by families.

Results indicated that 75,2% of students at Grade 6, 7 and 8 were attending either private courses or extra-curricular courses offered in the school. At these grade levels, in average families reported to spend 4478,18 YTL per student annually and 3051,05 YTL of this total amount was composed of spending for preparation to exams. When the expenses of families are considered, it is seen that the highest amount is paid for private courses or lessons and private teaching institutions. Finally, results showed that expenses for preparation to exams reached 68% of total educational expenditures by families.

Key Words: Cost of primary education, private expenditures in primary education, transition to secondary education.

İÇİNDEKİLER

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI	i
ÖNSÖZ	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ	vii
GRAFİKLER LİSTESİ	viii

BÖLÜM

1. GİRİŞ

Problem Durumu	1
Problem Cümlesi	4
Araştırmanın Amacı	4
Araştırmanın Önemi	5
Araştırmanın Sınırlılıkları	5
Tanımlar	6
Kısaltmalar	7

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Türkiye’de Ortaöğretimin Gelişimi	8
Türkiye’de Geçmişten Günümüze Ortaöğretim Kurumları ve Ortaöğretime Geçiş Sistemi	8
Günümüzde Türkiye’deki Ortaöğretim Kurumları	25
Genel Ortaöğretim	25
Mesleki ve Teknik Ortaöğretim	29
Türkiye’de Ortaöğretime Geçiş Sistemi ile Bazı Ülkelerin Ortaöğretime Geçiş Sistemlerinin Karşılaştırılması	38
Eğitim Harcamaları ve Eğitimin Maliyeti	39
Harcama ve Maliyet Kavramı	39
Eğitimin Ailelere Maliyeti	40
Eğitim Maliyeti Analizi	41
Kamu Harcamaları ve Özel Harcamalar İçerisinde Eğitim Harcamaları	45
Kamu Harcaması Kavramı	46
Türkiye’de Kamu ve Özel Eğitim Harcamalarının Analizi	47
Türkiye’de İlköğretim Harcamalarının Analizi	58
Türkiye’de Ortaöğretime Geçiş Sisteminin Ailelere Maliyeti	63

3. YÖNTEM

Araştırmanın Modeli	69
Çalışma Grubu	69
Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi	70
Verilerin Toplanması	71
Verilerin Analizi	72

4. BULGULAR VE YORUMLAR	
Araştırma Örneklemi ile İlgili Dağılımlar	73
Araştırmanın Alt Problemlerine İlişkin Verilerden Elde Edilen Bulgular ...	75
5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER	
Sonuçlar	93
Öneriler	96
KAYNAKÇA.....	99
EKLER	
EK 1. Anket Formu	
EK 2. İzin Yazıları	

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Türkiye’de Finansman Kaynaklarına Göre Eğitim Harcamaları (2002) ..	52
Tablo 2. Çeşitli Ülkelerde Eğitim Düzeyleri İtibarıyla Kişi Başına Düşen Eğitim Harcamaları	56
Tablo 3. Finansman Kaynaklarına Göre İlköğretim Harcamaları (2002)	59
Tablo 4. 2002 Mali Yılında Hane Halkından İlköğretim ve Özel Dershaneler için Kullanılan Harcama Miktarı	66
Tablo 5. Harcama Grupları ve Eğitim Seviyelerine Göre Hane Halkının 2002 Yılında Kendi Cebinden Yapmış Olduğu Eğitim Harcamaları (TL)	67
Tablo 6. Çalışma Grubundaki Okullar ve Okulların Bulundukları İlçeler	70
Tablo 7. Araştırmaya Katılanların İlçe ve Okullara Göre Dağılımı	73
Tablo 8. Araştırmaya Katılanların Sosyo-Demografik Özelliklere Göre Dağılımı ..	74
Tablo 9. Harcama Türleri ve Öğrenci Başına Yıllık Ortalama Harcama Miktarı ...	76
Tablo 10. Ailelerin Yaptığı Harcamaların Öğrencilerin Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı	78
Tablo 11. Öğrencilerin OKS/SBS’ye Hazırlanma Biçimine Göre Dağılımı	79
Tablo 12. Öğrencilerin OKS/SBS’ye Hazırlık için Okulda Açılan Kursa Katılımlarının Dağılımı	81
Tablo 13. Öğrencilerin OKS/SBS’ye Hazırlık için Hangi Sınıflarda Dershaneye Gittiklerinin Dağılımı	83
Tablo 14. Öğrencilerin OKS/SBS’ye Hazırlık için Hangi Sınıflarda Özel Ders Aldıklarının Dağılımı	84
Tablo 15. Öğrencilerin OKS/SBS’ye Hazırlık için Hangi Sınıflarda Etüt Merkezine Gittiklerinin Dağılımı	85
Tablo 16. Ailelerin Yaptığı Harcamaların Ailenin Aylık Toplam Gelirine Göre Dağılımı	87
Tablo 17. Ailelerin Yaptığı Harcamaların Ailenin Aylık Toplam Geliri ile Korelasyonu	89
Tablo 18. Harcama Türlerine Göre Ortalama Harcama Miktarları	91

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1. Yıllara Göre Ortaöğretim Brüt Okullaşma Oranları	36
Grafik 2. 2000-2007 Yılları Arasında OKS'ye Katılan Aday Sayılarının Dağılımı ..	37
Grafik 3. Kamu Eğitim Harcamalarının Gelişimi (GSYİH'ye Oran Olarak)	53
Grafik 4. Seçilmiş Ülkelerde Kamu, Özel ve Toplam Eğitim Harcamalarının GSYİH'ye Oranları (2002-2003)	54

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde problem durumu; problem cümlesi; araştırmanın amacı, önemi ve sınırlılıkları, tanımlar ve kısaltmalar yer almaktadır.

1.1. Problem Durumu

Toplumsal gelişmenin sağlanmasında; bireylerin yeteneklerini ortaya çıkararak geliştirmek, kendi potansiyel ve yetenekleri ölçüsünde ulaşabilecekleri en üst düzeye çıkabilmelerine yardımcı olmak ve böylece nitelikli insan gücü oluşturmak oldukça önemli rol oynamaktadır. Nitelikli insan yetiştirebilmek, nitelikli bir eğitim süreci sayesinde gerçekleşebilmektedir. Bu süreç boyunca ve sürecin sonunda bireyin beklenen kazanımlara ulaşip ulaşmadığını, ulaştıysa bunun düzeyini ortaya koymak için ölçme ve bunun sonunda da değerlendirme yapılması gereklidir. Ölçme – değerlendirme, eğitimin can alıcı noktalarından biridir. Bu özellik öğrencilerin neleri öğreneceklerini etkilemesinden, öğrenci kazanımlarının yani çıktıların beklenen düzeyde olup olmadığını göstermesinden ve uygulanan eğitim programının başarıya ulaşip ulaşmadığını ortaya koymasından kaynaklanmaktadır.

Türkiye’de ve yurt dışında okullarda verilen eğitim öğretim hizmetleri sırasında yapılan ölçme değerlendirme çalışmalarının yanı sıra farklı düzeylerdeki öğretim programları (orta öğretim, yüksek öğretim) ve bazı eğitim kurumlarına, bu kurumlarda sunulacak programlarda başarılı olabilecek öğrencileri seçmek ve yerleştirmek için çeşitli sınavlar aracılığıyla ölçme değerlendirme çalışmaları yapılmaktadır. MEB Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü Ölçme Değerlendirme ve Açık Öğretim Kurumları Daire Başkanlığı tarafından geliştirilen, 1998-2008

yılları arasında uygulanmış olan Orta Öğretim Kurumları Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı (OKÖSYS) da Türkiye’de bazı ortaöğretim kurumlarına öğrenci seçmek amacıyla yapılmış bir sınavdır. 2007-2008 eğitim öğretim yılından itibaren ise ortaöğretime geçiş sisteminde farklı bir uygulamaya geçilmiştir. 2007-2008 eğitim öğretim yılı Haziran ayında ilk uygulaması yapılan, 2008-2009 eğitim öğretim yılında tam olarak uygulamaya geçecek olan Ortaöğretime Geçiş Sistemine göre; merkezî sistemle öğrenci alan ortaöğretim kurumlarına geçişte öğrencinin 6, 7 ve 8’inci sınıflarda ders kesiminden sonra gireceği seviye belirleme sınav puanı, yıl sonu başarı puanı ile davranış puanlarının belirlenen oranda toplamı ile elde edilen sınıf puanlarının, belirlenen oranda toplamından elde edilen ortaöğretime yerleştirme puanı esas alınarak merkezî yerleştirme yapılacaktır.

Eğitim bir sistem bütünlüğü içerisinde ele alındığında ortaöğretim, ilköğretim ile yükseköğretim arasında bir bağ, bir köprü işlevi görmektedir. Ortaöğretim, ilköğretimin çıktısını almaktadır ve elde ettiği ürün eğitimin en üst kademesini teşkil eden yükseköğretimin girdisini oluşturmaktadır. Dolayısıyla ortaöğretim bu iki kademe arasında düzenleyici bir işleve sahiptir. Bu itibarla ortaöğretim, eğitim sisteminin omurgası durumundadır (Arslan ve Öner, 2004: 30). Bu kademede gerek öğretim kurumları gerekse aile ve öğrenciler için düşünülen kriter olarak üniversiteye giriş sınavında başarıyı yükseltici nitelik ön plana çıkmaktadır. Gelecekte iyi bir üniversiteye girerek istenilen mesleğe sahip olmanın yolu, kaliteli bir ortaöğretim kurumundan geçmektedir. Bu durumda da kariyer planlaması yapan öğrenciler için Ortaöğretim Kurumları Öğrenci ve Yerleştirme Seçme Sınavı (OKS) ve 2007-2008 eğitim öğretim yılı itibarıyla uygulamaya konan Seviye Belirleme Sınavları (SBS), üniversiteye giriş sınavı kadar önemli olmaktadır.

Bilindiği gibi ortaöğretim seviyesinde, Türkiye eğitim sistemindeki okul kalitesi ve öğrenme çıktıları, farklı okul türleri arasında ciddi değişimler göstermektedir. Örneğin, Fen Liselerinde ve Anadolu Liselerinde öğrenim gören öğrenciler, genel liselerde öğrenim gören öğrenciler ile karşılaştırıldığında, eğitim göstergeleri bakımından daha yüksek performans göstermektedirler. Yükseköğretime öğrenci geçiş oranının yüksek olduğu bu okullara öğrenci

yerleştirme işlemi, sınavla yapılmaktadır. 2007 yılında Ortaöğretim Kurumları Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı'na giren toplam aday sayısı 818.359 iken; Fen Liseleri ve Sosyal Bilimler Liselerinin toplam kontenjan sayısı 6.936; Anadolu Liselerinin toplam kontenjan sayısı 100.510; Anadolu Öğretmen Liselerinin toplam kontenjan sayısı 16.050 olarak açıklanmıştır (MEB, 2007d). Sınavla öğrenci alan bu okulların kontenjanları, artan talep karşısında sınırlı kalmakta ve bu okullara giriş her geçen yıl daha da güçleşmektedir. Bu durumda da sınavdan yüksek puan alarak bu liselerden birinde öğrenime başlayabilmenin, üniversite eğitiminin kapısını aralayan bir aşama olduğunu düşünen öğrenciler için sınav, amaç haline gelmektedir. Geçmişte OKS'nin, 2007-2008 eğitim öğretim yılı itibariyle de SBS'nin, küçük yaşlardan itibaren rekabet ve sınav maratonu içinde kendilerine yer edinmeye çalışan öğrencilerimiz açısından önemli bir basamak olması, aileleri de büyük fedakârlıklarla çocuklarının sınavda yüksek başarı elde etmelerini sağlayacağını düşündükleri özel ders aldırma, kursa ve/veya özel dershaneye gönderme vb. yollara sürüklemektedir. Aileler, çocuklarının üniversiteye giriş ihtimallerini yükseltecek bir liseye yerleşmesi için özel derslere ve özel dershanelere yönelerek mali bir yük altına girmektedirler. Öğrencilerin ilköğretim 4. sınıftan itibaren bu sınavlara hazırlandıkları düşünüldüğünde de sınav maratonunun boyutları daha iyi anlaşılmaktadır.

OKS, kaliteli bir ortaöğretim kurumunda eğitim almak isteyen öğrenciler için son derece önemli bir basamak niteliği taşımıştır. 2000 yılında OKS'ye giren aday sayısı 419.216 iken 2008 yılında 913.631 öğrencinin başvuruda bulunduğu OKS'ye giren aday sayısı 905.930 olmuştur (MEB, 2008a). OKS'ye katılan aday sayısı her geçen yıl artmıştır. Bu artış, öğrencilerin kaliteli bir lise eğitimi alma konusundaki isteklerini ortaya koymakla birlikte, öğrencilerin bu sınava hazırlanmaları sürecinde (ki bu süreç, ilköğretim dördüncü sınıftan sekizinci sınıfın sonuna kadar süren beş yıllık bir süreci kapsayabilmektedir) ailelerin gerek kaynak sağlama gerekse özel ders aldırma, dershaneye gönderme vb. nedenlerle yaptıkları masrafları düşündürmektedir. Ortaöğretime geçiş sisteminde yapılan değişiklik doğrultusunda sınavların 6, 7 ve 8. sınıfların sonunda Seviye Belirleme Sınavı (SBS) olarak daha erken dönemde başlaması da öğrencilerin sınavlara

hazırlık amacıyla dershanelere, özel derslere vb. daha erken dönemlerde başlayacaklarını ve dolayısıyla sınavlara hazırlık sürecindeki maliyetin artacağını düşündürmektedir. Bu araştırmada, ilköğretim 6, 7 ve 8. sınıflarda ailelerin ortaöğretim kurumlarına geçiş sınavlarına (OKS ve SBS) hazırlık kapsamında yaptıkları harcamaların ailelerin yaptığı toplam eğitim harcamaları içindeki payı belirlenerek ortaöğretim kurumlarına geçiş sınavlarının ailelere getirdiği mali yükün boyutları ve büyüklüğü ortaya konmaya çalışılmıştır.

1.2. Problem Cümlesi

Bu araştırmanın problemi, ilköğretim 6, 7 ve 8. sınıflarda ailelerin ortaöğretim kurumlarına geçiş sınavlarına (OKS ve SBS) hazırlık kapsamında yaptıkları harcamaların, ailelerin yaptığı toplam eğitim harcamaları içindeki payının belirlenmesidir.

1.2.1. Alt Problemler

1. Ailelerin ilköğretim 6, 7 ve 8. sınıflarda yaptıkları eğitim harcamalarının türleri ve miktarları nedir?
2. Ailelerin ilköğretim 6, 7 ve 8. sınıflarda OKS ve SBS'ye hazırlık kapsamında yaptıkları harcamaların türleri ve miktarları nedir?
3. İlköğretim 6, 7 ve 8. sınıflarda ailelerin ortaöğretim kurumlarına geçiş sınavlarına (OKS ve SBS) hazırlık kapsamında yaptıkları harcamaların ailelerin yaptığı toplam eğitim harcamaları içindeki payı nedir?

1.3. Araştırmanın Amacı

Her yıl binlerce öğrencinin kaliteli bir eğitim kurumunda öğrenimine devam edebilmek için katıldığı Ortaöğretim Kurumları Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı (OKS) ve 2007 – 2008 eğitim öğretim yılı sonunda uygulaması başlatılan Seviye Belirleme Sınavları (SBS), bireylerin yaşamında belirleyici rolü olan sınavlardır. Bu sınavlar, beraberinde ailelere mali bir yük getirmektedir. Harcamalara ilişkin resmi kayıtlarda yer alan rakamların harcamaların gerçek boyutlarını tam olarak yansıtmadığı ve yeterli bilgi sağlamadığı düşünülmektedir.

Çünkü özel dersler ve sınavlara hazırlık kapsamında yapılan pek çok harcamanın herhangi bir kaydı bulunmamaktadır.

Bu araştırmanın amacı, ilköğretim 6, 7 ve 8. sınıflarda OKS ve SBS'ye hazırlık kapsamında ailelerin yaptığı harcamaların türlerini ve miktarlarını belirlemek ve bu harcamaların ailelerin yaptığı toplam eğitim harcamaları içindeki payını ortaya koymaktır.

1.4. Araştırmanın Önemi

Türkiye'de eğitim harcamaları içinde özel harcamalar, bu harcamalar içinde de ailelerin yaptığı harcamalar önemli bir yer tutmaktadır. Ailelerin yaptığı harcamaların büyük bir kısmı ise sınavlara hazırlık amacıyla yapılmaktadır. Ortaöğretim kurumlarına geçiş sınavlarına (OKS ve SBS) girecek öğrenciler bu sınavlara hazırlık amacıyla özel derslere, etüt merkezlerine ya da dershanelere yönelmekte ve bu kapsamdaki hazırlık çalışmaları dördüncü sınıfa kadar inmektedir. Ancak, bu sınavlara hazırlık kapsamında ne kadar öğrencinin ne tür çalışmaya yöneldiği ve bu çalışmaların maliyetinin ne olduğu bilinmemektedir. Bu araştırmanın bulguları, ortaöğretime geçiş sınavlarına hazırlık çalışmalarının ailelere getirdiği mali yükün boyutlarını ve büyüklüğünü ortaya koyacaktır. Araştırma sonuçlarıyla OKS ve SBS'ye hazırlık kapsamında ailelerin yaptığı harcamaların tür ve miktarının belirlenmesi ve bu harcamaların ailelerin yaptığı toplam eğitim harcamaları içindeki payının ortaya konması, bu sınavlar ile ilgili tartışma ve politikalara ışık tutacaktır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın çalışma grubunda yer alan okullar Ankara'nın Çankaya ve Keçiören ilçelerinden seçilmiştir. Çankaya ilçesi genel olarak üst sosyo-ekonomik düzeyden ailelerin, Keçiören ilçesi ise orta ve orta-alt sosyo-ekonomik düzeyden ailelerin yoğunlaştığı ilçelerdir. Ancak, tüm okulların şehir merkezinde bulunan okullar olması nedeniyle bulguların değerlendirilmesinde çalışma grubunun özelliklerinin dikkate alınması ve sonuçların bu çerçevede değerlendirilmesi gerekir.

1.6. Tanımlar

İlköğretim: İlköğretim, 6–14 yaş grubundaki çocukların eğitim-öğretimini kapsar. Kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve devlet okullarında parasızdır. İlköğretim kurumları sekiz yıllık okullardan oluşur. Bu okulları bitirenlere ilköğretim diploması verilir (MEB, 2007b).

Ortaöğretim: Ortaöğretim; ilköğretime dayalı, en az dört yıllık öğrenim veren 14-16 (2008-2009 eğitim öğretim yılından itibaren 14-17 yaş grubu) yaş grubu çocukların eğitimini kapsayan genel liseler ile meslekî ve teknik liselerden oluşur. İlköğretilimi tamamlayan her öğrenci, ortaöğretime devam etme ve ortaöğretim imkânlarından ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde yararlanma hakkına sahiptir (MEB, 2007b).

Aile: Çocuğun yetiştirilmesi, gelişiminin sağlanması ve eğitim de dahil olmak üzere çeşitli ihtiyaçlarının karşılanmasında sorumluluk taşıyan anne, baba, kardeşler ve aile büyüklerinden oluşan bireyler topluluğudur.

Veli: Okula giden bir çocuğun her türlü davranış ve tutumundan sorumlu olup onunla ilgili işleri izleyen kimsedir (BSTS / Eğitim Terimleri Sözlüğü, 2008).

Hanehalkı: Aralarında akrabalık bağı bulunsun ya da bulunmasın aynı konutta veya aynı konutun bir bölümünde yaşayan, kazanç ve masraflarını ayırmayan, hanehalkının hizmet ve yönetimine katılan bir ya da birden çok kişinin oluşturduğu topluluktur (DPÖ, 2008).

Gayrisafi millî hâsıla: Bir ülkede bir yıl süresince üretilen mal ve hizmetlerin piyasa fiyatlarına göre hesaplanan değeridir (TDK, 2008).

Gayrisafi yurtiçi hâsıla: Genellikle bir yıl olmak üzere belli bir dönemde, bir ülkenin coğrafi sınırları içerisinde üretilen tüm sonul mal ve hizmetlerin piyasa değeridir (BSTS / İktisat Terimleri Sözlüğü).

1.7. Kısaltmalar

BYKP	: Beş Yıllık Kalkınma Planı
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
EğİTek	: Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü
ESS	: Eğitim Sektörü Çalışması (<i>Education Sector Study</i>)
GSMH	: Gayrisafi Millî Hâsıla
GSYİH	: Gayrisafi Yurt İçi Hâsıla
KİT	: Kamu İktisadi Teşekkülü
MEŞ	: Milli Eğitim Şurası
OECD	: Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Teşkilatı
SBS	: Seviye Belirleme Sınavları

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. TÜRKİYE’DE ORTAÖĞRETİMİN GELİŞİMİ

2.1.1. Türkiye’de Geçmişten Günümüze Ortaöğretim Kurumları ve Ortaöğretime Geçiş Sistemi

Türkiye’de ortaöğretim alanında yapılan çalışmaları, ortaöğretime geçiş sisteminin geçmişten günümüze kadarki durumunu daha iyi anlayabilmek için öncelikle cumhuriyetin Osmanlı Devleti’nden devraldığı mirası hatırlamanın ve ortaöğretimin tarihçesine kısaca bakmanın yararlı olacağı düşünülmektedir. Bu şekilde yön verilmiştir.

On sekizinci yüzyıla gelinceye kadar Türkiye’deki başlıca eğitim kurumları sıbyan mektepleri ile medreseler idi. XVII. yüzyılda bunların dışında kurulan ilk çağdaş eğitim kurumlarının çeşitli türde askeri, teknik ve ihtisas okulları olduğu bilinmektedir. Ülkenin ekonomik kalkınmasını ele almak üzere 1838 yılında kurulan Meclis-i (umur-ı) Nafia, yeni tür okulların açılmasını ve eğitime önem verilmesini önermiştir. Bu düşünceden hareketle, gerek askerî, teknik ve ihtisas okullarına öğrenci hazırlamak, gerekse devlet kadrolarına daha yeterli memur yetiştirmek amacıyla rüşd (ergenlik) çağındaki çocukların devam edeceği rüşdiye adında okulların açılmasına başlanmıştır (DPT, 2001).

Tanzimat’a (1839) kadar Osmanlı eğitim sisteminde ilk, orta ve yüksek öğretim kademeleri gibi bir sınıflandırma yoktur. Bu kademelerin, okulların iç basamaklarında yer aldığı varsayılmıştır (Dönmez, 2005: 257). Tanzimat yıllarından itibaren Batılı sivil öğretimden ilham alınarak Rüşdiye, İdadi, Sultani gibi ortaöğretim kurumları açılmaya başlanmıştır (Akyüz, 2006: 329).

1839 yılında açılan Mekteb-i Maarif-i Adliye isimli ilk rüştiye, Türkiye'deki ortaöğretimin başlangıcı olarak kabul edilir. İlk sivil ve çağdaş eğitim kurumu olan bu okuldan sonra, yeni rüştiyelerin açılması ve bunların sayılarının giderek artmasıyla Türk orta eğitimi belirgin bir oluşum süreci içersine girmiştir (DPT, 2001: 20).

1857 yılında Maarif-i Umumiye Nezareti'nin kurulmasıyla eğitim bir devlet görevi olarak kabul edilmeye başlanmıştır. Bu Bakanlığın görevlerini tanımlayan 3 Mart 1861 tarihli Genelgede, öğretim kurumlarının sıbyan (ilk), rüştiye (orta), mekâtib-i fûnun-u mütenevvia (yüksek dereceli çeşitli bilim ve meslek okulları) olmak üzere üç basamağa ayrılacağı, bir üst basamaktaki bir öğretim kurumuna gidebilmek için, bir alt basamakta öğrenimini tamamlamanın zorunlu olduğu belirtilmiştir (DPT, 2001: 20).

XIX. yüzyılın son çeyreğinde idadilerin kurulmasıyla ortaöğretim iki kademeli hâle getirilmiştir. İdadiler (lise) dört yıllık rüştiyelere (ortaokul) dayalı olarak üç yıllık öğretim veren kurumlar olmuştur (DPT, 2001: 20).

Genel eğitim kurumları olan rüştiyeler ve idadilerin yanı sıra beceri eğitimi veren meslek okullarının açılması da Tanzimat dönemine rastlar. 1847 yılında Ziraat Mektebi, 1851'de Ticaret Mektebi, 1858'de Orman Mektebi, Maden Mektebi ve 1860'da Telgraf Memurları Mektebi açılmıştır. Geniş yetkilerle Tuna Valiliğine atanan Mithat Paşa tarafından 1861-1864 yılları arasında önce Niş'te, sonra Sofya ve Rusçuk'ta kimsesiz ve yetim çocuklara meslek öğretmek amacıyla ıslahhaneler açılmıştır. Ayrıca 1868'e kadar çeşitli illerde Sanat Mektepleri açmıştır (DPT, 2001: 20). Ancak 1869'da yürürlüğe giren Maarif-i Umumiye Nizamnamesi (Genel Eğitim Tüzüğü), ortaöğretim okulları olarak İdadi ve Sultaniyi getirmiş; meslek okullarına yer vermemiştir (Başaran, 2006: 105).

Yedi senelik idadilerin ilk üç seneleri rüşdi addedildiğinden bunların birinci sınıflarına iptidaiden (ilkokuldan) mezun olanlar, dördüncü sınıflarına da rüşdiyeden mezun olanlar alınırdı. 1898 tarihli talimattaki kayıtlara göre beş senelik idadileri bitirenler, aldıkları diplomaları (şehadetnameleri) göstererek yedi senelik idadilerin altıncı ve İstanbul idadilerinin üçüncü senelerine kabul olunurdu. Okula

girecek öğrencinin diploma (mektep şهادetnamesini) getirmeleri lazımdı. İdadi birinci sınıfa girecekler en çok 15 yaşında olacaktı. Giriş sınavı (duhul imtihanı) yoktu (Yücel, 1938: 107).

1910'lu yıllarda ortaöğretim okulları; Medreseler (orta kısmı), İdadiler, Sultaniler ve Öğretmen Okulları idi. Ayrıca yerel yönetimlerce açılan meslek okulları içinde de ortaöğretim sayılabilecek okullar vardı. Kurtuluş Savaşı yıllarında da ortaöğretimin bu yapısında bir değişiklik olmamıştır (Başaran, 2006:105; Dönmez, 2005: 257).

1912 yılında Sultaniler teşkil edildikten sonra Mektebi Sultani Dahilî Talimatnamesi çıkıncaya kadar, önceki esaslar devam etmiştir. Mektebi Sultani Dahilî Talimatnamesine göre, sultanilerin iptidai sınıflarına 13 yaşından büyük olanlar kabul edilmezdi. On üç - on sekiz yaşında olan çocuklar diğer sınıflara imtihanla kabul olunurlardı (Yücel, 1938: 107).

1913-1914 ders senesinde talebe kabulüne dair çıkarılmış olan talimatname ile sultani mektepleri beşi iptidai ve yedisi tali sınıflardan müteşekkil ve tali sınıflar dördü birinci ve üçü ikinci olmak üzere iki devreye ayrılmış oldu. İkinci devrenin fen ve edebiyat şubeleri bulunduğuna göre kayıt ve kabul hususları da ona göre değiştirilmişti. Tâli birinci sınıfa rüştiyeden mezun olanlar Türkçeden en az beş numara almak ve üssü mizan 25 numaradan ibaret bulunmak gartile, Türkçe, coğrafya, tarih, hesap ve hendeseden imtihan edilerek alınırdı. Vilâyet idadilerinden mezun talebe sultanîlerin on ikinci sınıflarına ve yedinci sınıf talebesi on birinci sınıfa, altıncı sınıf talebesiyle liva idadileri mezunları onuncu sınıfa ve vilâyet idadileri besinci sınıf talebesi birinci devre dördüncü sınıfa ve diğer sınıflar birer aşağı olmak üzere sekizinci, yedinci ve altıncı sınıflara o senelik bilâ imtihan nakledilmişlerdir. Bundan sonra resmî idadi mezun ve talebesi sultanîlere ancak imtihanla girebilmişlerdir; imtihanlar mektep müdürlerinin nezaretinde dört muallimden mürekkep bir heyet tarafından yapıldı (Yücel, 1938: 107-108).

Cumhuriyetten önceki dönemde ortaöğretim kademesini oluşturan "rüşdiye", "idadi", "sultani" adı altındaki okul türlerinin süreleri ve birbirleriyle olan bağlantıları üzerindeki belirsizlikler Osmanlı İmparatorluğunun son yıllarına kadar

süregelmiştir. En son, 1913 yılında yürürlüğe giren "Tedrisat-ı İptidaiye Kanun-u Muvakkati" ile rüştiyeler, ilköğretim bünyesine alınarak altı yıllık ilköğretim esası kabul edilmiştir. Öte yandan, beş yıl ve yedi yıl süreli idadiler ile il merkezlerinde iki devreli ve altı yıl süreli sultanîler kurulması yoluna gidilmiştir. Bu süre ve örgütlenme biçimi dışında da ortaöğretim kurumları vardı. (Örneğin, kendi içinde devre bölünmesi olmaksızın ilk ve ortaöğretim kademelerini kapsayan kız öğrencilere mahsus İnas Sultanîleri buna örnektir). Bir yandan idadiler ile sultanîler arasında, öte yandan yedi yıllık idadiler ile beş yıllık idadiler arasında ne gibi farklar olduğu açıkça ortaya konabilmiş, belirlenmiş değildi (Oğuzkan, 1983: 287). Bu karışıklık Cumhuriyetin ilanından sonraki döneme kadar devam etmiştir.

1923 senesinde çıkan Sultanî Mektepleri Talimatnamesinde birinci sınıfa 12-16 yaşındaki öğrencilerin kayıt ve kabul olunacağı ve diğer sınıfların buna göre hesap edileceği belirtilmiştir. Birinci sınıfa girmek için tam devreli iptidaîlerin karibülâlâ, âlâ ve âliyyülâlâ mezunu olmak gerekiyordu. Bunlara sınav yoktu. Daha dün derecedeki mezunlarla, bir iki üç ve dört dersaneli iptidaî mezunları, ilmekteplerin yüksek devresinde bulunan derslerden sınav olurlardı. Diğer şartlar aynı idi (Yücel, 1938: 107).

Cumhuriyet döneminde Heyet-i İlmîye ve Milli Eğitim Şûrası adı altında eğitim toplantıları yapılarak, bu toplantılarda eğitimin niteliğini geliştirmeye yönelik eğitim-öğretim konuları tartışılmış ve bazı temel ilkeler tespit edilmiştir (Çetin ve Gülseren, 2003).

15 Temmuz 1923'te toplanan Birinci Heyeti İlmîyede "Sultani" adının "lise"ye çevrilmesine ve liselerin bir ve iki devreli olmak üzere ikiye ayrılmasına karar verilmiştir (Ayas, 1948: 224).

3 Mart 1924'te 430 sayılı Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile tüm eğitim öğretim kurumları Maarif Vekaleti'ne (Eğitim Bakanlığı'na) bağlanmış, böylece eğitim işlerinin tek elden yürütülmesi mümkün olmuştur. Bu kanun ile Türk eğitim tarihinde en uzun süre yaşamış olan medreseler ve sıbyan mektepleri kapatılmış; buradaki öğretmen ve öğrencilerden isteyenlerin düzeylerine göre ilk, orta, lise ve öğretmen okullarına geçişi sağlanmıştır (Akyüz, 2006: 329-330).

1924 yılında Eğitim Bakanı Vasıf (Çınar) başkanlığında toplanan İkinci "Heyet-i İlmiye"de de okul düzenindeki kargaşaya son vermek, sisteme sadelik ve açıklık getirmek adına önemli kararlar alınmıştır. Bir yıl önce toplanan ilk bilim kurulu gibi, memleketin tanınmış eğitimcileri ile seçkin bilim ve fikir adamlarını bir araya getiren "İkinci Heyet-i İlmiye", altı yıl süreli ilköğretimin beş yıla indirilmesini kararlaştırmış; ortaöğretim kurumlarını ilkokula dayalı üç yıllık ortaokul ile bunu izleyen üç yıllık lise olarak belirlemiştir. Böylece, genel eğitim için (5-3-3) şeklinde beş yıllık ilkokula dayalı iki devreden oluşan bir ortaöğretim düzeni kurulmuştur. Cumhuriyet Türkiye'sinde genel ortaöğretim kurumları, 1924 yılında kararlaştırılan bu tanıma göre gelişmişlerdir (Oğuzkan, 1983: 287). Bu toplantıda öğretmen okullarının öğrenim süresinin ilkokuldan sonra dört yıldan beş yıla çıkarılması kararı da alınmıştır (Binbaşıoğlu, 1999: 177).

22 Mart 1926 yılında çıkarılan 789 sayılı Maarif Teşkilatına Dair Kanun'a göre ortaöğretim okulları:

- 1 — Liseler,
- 2 — Ortamektepler,
- 3 — İlk muallim mektepleri,
- 4 — Köy muallim mektepleridir.

Bu mekteplerden başka yüksek ve orta muallim mektepleri vardı. Yüksek muallim mektebi lise muallimlerini, orta muallim mektebi ortamekteplerle ilk ve köy muallim mekteplerinin muallimlerini ve ilk tedrisat müfettişleri ile tatbikat müdürlerini yetiştirmekteydi (Yücel, 1938: 280).

Bu kanuna göre ortaöğretim basamağındaki liseler 3 yıl, ilköğretmen okulları 3 yıl, köy öğretmen okulları 2 yıl süreli öğretim yapmaktaydı. Bunlar ortaokulu bitiren öğrencileri alıyordu (Başaran, 2006: 105).

Burada, ortaöğretim kurumlarına geçiş sistemini daha iyi irdeleyebilmek için öğretmen okullarının tarihi süreçteki durumuna yer vermekte yarar görülmektedir.

Cumhuriyetin kurulduğu dönemde 13'ü "Darümuallimin" ve 7'si "Darümuallimat" olmak üzere toplam 20 kız ve erkek öğretmen yetiştiren kurum vardı. İlkokullara öğretmen yetiştirmek üzere İkinci Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e devreden bu okullardan darümualliminin adı erkek öğretmen okuluna; darümuallimatın adı ise kız öğretmen okuluna çevrilmiştir (Başaran, 2006: 185). Cumhuriyet döneminde devamlı olarak canlı tutulan köy öğretmenin nasıl yetiştirilmesi gerektiği fikri, Türk eğitim sistemini yeniden yapılandırmak amacıyla çıkarılan 789 sayılı ve 22 Mart 1926 tarihli Maarif Teşkilatına Dair Kanun"la birlikte köy muallim mekteplerinin kurulması düşüncesi hayata geçirilmiştir. Bu kanun ile öğretmen okulları;

a- İlk muallim mektepleri,

b- Köy muallim mektepleri olmak üzere iki kategoriye ayrılmıştır. 22 Nisan 1926' da Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde de " Muallim Mekteplerine Muavenet Hakkındaki Kanun" tasarısı görüşülürken çeşitli yerlerde köy muallim mekteplerinin açılacağı belirtilmiştir. Tüm bu gelişmelerin sonucunda yerli ve yabancı eğitimcilerin görüşleri doğrultusunda, 22 Mart 1926 tarihli "Maarif Teşkilatına Dair Kanun"un verdiği imkândan yararlanarak biri Kayseri Zincidere, diğeri de Denizli'de olmak üzere üçer yıl süreli iki köy muallim mektebinin açılmasına karar verilmiştir (Şanal; Karagöz, 2006: 184-185).

Kayseri Zincidere Köy Muallim Mektebi, açıldığı ilk ayda Kayseri Gazetesi'nde yayınlanan şu ilana bakıldığında okula giriş şartları ile ilgili bilgi edinilmektedir (Şanal; Karagöz, 2006: 186):

"Maarif Müdüriyetinden;

Köy Muallim Mektebi Zincidere'de bir sınıflı olarak açılmıştır. Birinci sınıfa kayıt kabul talebinde bulunan efendiler Hesap ve Türkçe dersinden müsabaka imtihanı olacaklardır. 18 Teşrinisani 1926 tarihinde Perşembe günü öğleden sonra Kayseri Merkezdeki Cumhuriyet Mektebi Binasında müsabaka icra edilecektir..." (Kayseri Gazetesi, 15 Teşrinisani 1926) .

1932-1933 öğretim yılı başında, ilköğretmen okullarının süresi 6 yıla çıkarılmış, ilk üç yıl ilk devre sayılarak bu devrede ortaokul programlarının aynen

uygulanması kararlaştırılmış, son üç yıl da mesleki devre sayılarak yeni bir program yapılmıştır. O tarihten itibaren , ilk devreye öğrenci alınmamış, üç yıl sonra ortaokul mezunları mesleki devreye alınarak yetiştirilmiş ve bu sistem yıllarca sürmüştür.

1940'ta, 6 yaşın üstündeki nüfusun %78'i okur yazar değildi; köylerde bu oran %90'dı. Bu yaygın bilgisizlikle daha etkili mücadele etmek, bunu yaparken köylerin sosyal ve ekonomik yapısında öğretmen ve eğitim kanalıyla gelişmeler sağlamak amacıyla 17 nisan 1940 tarihli ve 3803 sayılı Kanunla ilkokuldan sonra 5 yıl öğretim yapan “Köy Enstitüleri” kurulmuştur Köy enstitülerine, ilkokulu bitiren köy çocukları sınavla alınmaktaydı. Şubat 1954'te yayınlanan 6234 sayılı Kanun ile Köy Enstitüleri, ilköğretmen okullarıyla birleştirilmiştir (Akyüz, 2006: 393-396).

1970-1971 öğretim yılına kadar ilkokul öğretmenleri, lise gibi, 3 yıllık ilköğretmen okullarında yetiştirilegelmiştir. 1970-1971 öğretim yılında bu okulların süreleri 4 yıla çıkarılmıştır. 1973 tarih ve 1739 sayılı “Milli Eğitim Temel Kanunu” ile öğretmenlerin yüksek öğrenim görmelerinin sağlanması gerektiği öngörülmüş ve 2 yıllık Eğitim Enstitülerinin açılması kararlaştırılmıştır. 1974-1975 öğretim yılından itibaren bazı ilköğretmen okullarında 2 yıllık eğitim enstitüleri açılmış, bünyesinde eğitim enstitüsü açılmayanlar ise Öğretmen Liselerine dönüştürülmüştür (Akyüz, 2006: 383). Öğretmen liseleri, 1989-1990 öğretim yılından itibaren Anadolu öğretmen lisesine dönüştürülmüştür (Çeliköz ve Çetin, 2004).

Tekrar 1920'li yıllara dönelim. Cumhuriyetin ilanından önce ve Cumhuriyetin ilk yıllarında parasız yatılı öğrenci kabulü ile ilgili duruma baktığımızda 1926 senesine kadar parasız yatılı öğrenci kabulünün lise ve ortaokulların ilk ve orta kısımlarına Vekâletin emriyle olduğu görülmektedir. Bu zaman zarfında parasız yatılı talebenin esaslı bir seçime ve ayrılmaya tâbi olmaması, muhitte haklı şikâyetler uyandırmıştır. 8 Haziran 1926 tarih ve 915 numaralı kanun, parasız yatılı talebenin müsabaka imtihanına tâbi tutularak alınması esasını koymuştur. Bu kanunun birinci maddesinde maarif vekâletinin lise ve orta mekteplerdeki bütün ücretli leylî talebenin nısfını geçmemek üzere leylî meccanî talebe kabulüne mezun olduğu ve her ders senesi iptidasında alınacak talebe miktarının matbuatla ilân edileceği zikredilmiştir (Yücel, 1938: 110).

16-8-1927 tarihli Lise ve Ortamektepler Talimatnamesinde yaş kaydı birinci sınıfa 12 yaşından küçük ve 16'dan büyük olmamak suretinde tespit edilmiştir. Diğer sınıflar ve lise sınıflarına kabul edilecek öğrencinin yaşı buna göre hesap edilmiştir. Ortamektebe girebilmek için ilkokul bitirme belgesini (ilk tahsil şahadetname) göstermek yeterlidir. Sınav ve diploma derecesine bakma usulü bu talimatla ortadan kaldırılmıştır.

1930'da çıkan Lise ve Ortamektepler Talimatnamesinde bundan önceki talimatnamenin öğrenci kayıt ve kabulüne dair olan düzeninde esaslı bir değişiklik yoktur.

Bu açıklamalar göstermiştir ki Meşrutiyet Devrinde yeni açılmış olan liselere mümkün olduğu kadar iyi öğrenciyi almak için diploma derecelerine bakılır ve belirli bir dereceden aşağı olduğu takdirde diploma sahibi bir giriş sınavına tâbi tutulurdu. Sınavlar, sultanîlerin teşkilinden sonra talimatlara da girmiş olup Cumhuriyet devrine kadar lâfzan devam etmiştir. Fakat müracaat eden talebenin izdiham şeklinde olmaması ve Cumhuriyet idaresinin mümkün olduğu kadar çok çocuk okutup hayata hazırlamak prensibi, bu imtihan tarzını kaldırmayı uygun görmüştür (Yücel, 1938: 109).

Cumhuriyetin ilk senelerinde orta öğretim öğrencisi, Maarif Vekâletini düşündürecek oranda artmış değildi. Fakat sonraki senelerde nispetsiz bir çoğalma olmuştur. 1933 ve 1934 yılları Maarif Vekâleti, bu durum karşısında müşkül durumda kalmış ve müsabaka ile öğrenci alma usulü düşünüldü. Orta öğretim dairesi ile görüşerek Müdürler Ercümeni, her yıl artan talebe kesafetini karşılamak üzere şu tedbirlerin alınmasına karar vermiştir:

“Orta mekteplere nehari (gündüzlü) olarak gelen çocukları bütçe ve bina vaziyetine göre tamamen mekteplere almak mümkün olamayacağı cihetle lise ve ortaokulların birinci sınıflarına müracaat eden bu talebe, mekteplere tebliğ edilen şube tevzii ve ders cetvellerine göre fazla geldiği takdirde ilkmekteplerden alacakları şahadetnamelerin derecelerine bakılacaktır. Bunlardan (pekiyi), (iyi), (orta) olanlar sırasıyla alınır...”

Bu esaslar Vekaletçe kabul edilmişse de okullara tebliği ders senesinin başlamasından sonraya kaldığı için 1934-1935 yılında hiçbir tedbir almaya imkan olmamış, okullara gelen tüm öğrenciler kabul edilmiştir.

Fakat sonraki sene orta öğretim kurumlarındaki öğrenci miktarı yetmiş bini bulunca kadrolama tedbirleri birkaç defa düşünüldüğü halde tahsil gibi yüksek bir arzuya cevap vermemenin doğru olmayacağı düşüncesiyle bütün öğrenciyi almak gerekli görülmüştür. Bunu temini için de ikili öğretimle öğrencinin bir kısmını öğleden önce, bir kısmını öğleden sonra olmak üzere okutmak kararına varılmıştır (Yücel, 1938: 114-115).

1939 yılında toplanan I. Milli Eğitim Şûrasının ele aldığı konular arasında da ortaöğretime talep ve bu talebi karşılama durumu yer almıştır. Bu şûrada alınan kararlar arasında “Sınıf mevcutlarının tespiti, liseye alınacak öğrenci sayısının beş yıllık plana bağlanması ve ortaokuldan liseye geçişin sınavla olması” bulunmaktadır.

1944 yılında çıkarılan lise ve ortaokullar talimatnamesinde “Liseler, talebesini yüksek öğrenime hazırlayan okullardır. Ortaokullar, talebesini bir taraftan lise sınıflarına ve orta meslek okullarına hazırlayan, diğer taraftan onlara ilkokul üstünde genel bilgiler veren okullardır. Liselerde ortaokul sınıfları da bulunabilir.” ifadesi yer almaktadır. Bu talimatnamenin “Öğrenci İşleri -Kayıt ve kabul, nakil-” bölümünde “Ortaokulların birinci sınıflarına girebilmek için ilkokulu bitirme belgesi, liselerin birinci sınıflarına girebilmek için de Devlet Ortaokul İmtihanı diploması almış olmak şarttır.” ifadesi bulunmaktadır (Ayas, 1948: 203, 210).

1949 yılında toplanan Dördüncü Millî Eğitim Şûrasında çetin bazı tartışmalar sonucunda alınan bir kararla lise öğrenimi 1951-52 öğretim yılında dört yıla çıkarılmış, kısa bir uygulama döneminden sonra 1954-55 öğretim yılında yeniden üç yıl esasına dönmüştür (Oğuzkan, 1983: 287).

1950-1951 yılı eğitim istatistikleri, ilkokullardaki öğrenci sayısının 1923-1924 yılına göre yaklaşık beş kat artarak 1,5 milyon üzerine çıktığını; ortaokullardaki öğrenci sayısının ise yaklaşık 12 kat artarak 68 bini geçtiğini; liselerdeki öğrenci sayısının yaklaşık 18 kat artarak 22 bine ulaştığını; meslekî ve

teknik okullarda 52 binin üzerindeki öğrenci ile yaklaşık 13 kat artış sağlandığını ortaya koymaktadır. Bunun yanında aynı yılda ilköğretmen okullarında 16 binden fazla öğrenci bulunmaktaydı. Cumhuriyet'in başlarında 12 milyon olan nüfusumuz 1950 yılında 21 milyona çıkmıştı. 1923'ten 1950'ye kadar nüfusumuz yaklaşık iki kat artmıştı. Buna karşın ilköğretim ve orta öğretimdeki artışlar nüfus artışıyla kıyaslanamayacak ölçüde yüksek gerçekleşmişti. Bu da Türkiye’de eğitime verilen önem bakımından oldukça memnuniyet vericiydi. Ancak, anılan zaman diliminde bazı sorunlar elbette eksik olmamıştır. Hükümetler başta eğitime yeterli malî kaynak sağlamada zorlanmışlardır. Ortaokul ve lise, uzun süre, sınırlı sayıda yerleşim birimlerinin ayrıcalığı olarak kalmıştır. Özellikle orta dereceli meslek okulları, önleri kapalı olarak bırakılmış; mezunlarına başka tür okullara ya da yüksek öğretime geçiş olanağı verilmemiştir. Bu olumsuzluklara rağmen 1950'lere girerken Türkiye’de eğitim sistemi bugüne göre daha oturmuş görünmektedir. Okullara çağdaş anlayışa ve ülke ihtiyaçlarına göre bir yön verilmişti. Eğitimde azımsanmayacak ölçüde sayısal artışlar gerçekleştirilmişti. Okul kademeleri ve türleri, öğrenciler açısından belirgindi. Hangi okulun ne gibi bir gelecek hazırladığı belliydi. Öğretim kademeleri arasındaki dengeler sağlıklı görünüyordu. Belli koşulları yerine getiren ilkokul mezunlarına yatılı okullarda, hepsine ise ortaokullarda ve liselerde, isterlerse meslek okullarında yer vardı. Lise mezunları, üniversiteye rahatça girebiliyorlardı. Mezunlar iş bulabiliyor, işsizlik kaygısı taşıyorlardı.

Bilindiği üzere, 1950'li yıllar hem dünyada hem de Türkiye’de önemli değişimlerin yaşandığı yıllar olmuştur. İkinci Dünya Savaşı sonrası pek çok ülke eğitim sistemini yeniden gözden geçirmiştir. Türkiye bu tarihlerde çok partili yaşama geçmiştir. Köyden kente göç giderek hızlanmış; Türkiye’deki toplumsal, ekonomik ve siyasal değişimlere paralel olarak eğitim sistemi ile ilgili ciddi tereddütler oluşmaya başlamıştır (Arslan ve Öner, 2004: 31).

II. Dünya Savaşı’ndan sonra uluslar arası ilişkilerin gelişmesi, kitle iletişim araçlarının ve bilgi alışverişinin çok önem kazanması vb. nedenlerle yabancı dile duyulan ihtiyaç artmış ve 1955’ten itibaren Kolej adı verilen ve birçok dersin yabancı dille okutulduğu liseler kurulmuştur. Bu okullara Temmuz 1975’ten itibaren

Anadolu Liseleri denilmiştir (Akyüz, 2006: 356). Bu liselerde, 1980 yılına kadar her okulun kendi sınavını yaptığı dönem devam etmiştir.

1950’li yıllardaki gelişmeler arasında Gazi Eğitim Enstitüsü bünyesinde M.E.B. Talim ve Terbiye Dairesi’ne bağlı olarak 1952 yılında açılan Test ve Araştırma Bürosu’na değinmekte de yarar görülmektedir. Amacı "psikolojik testler hazırlamak bu testleri hazırlayacak ve işleyecek personel yetiştirmek, test çalışmaları ile ilgili incelemeler araştırmalar ve yayınlar yapmak" olarak ifade edilen Test ve Araştırma Bürosu (TAB), eğitimde bilimsel araştırmalar, testler ve objektif ölçme fikrinin ve metotlarının tanıtılması ve yaygınlaştırılmasında çok etkili olmuştur. Test ve Araştırma Bürosu bünyesinde özellikle ilkokul ve ortaokul seviyelerinde genel yetenek, dil yeteneği ve başarı testleri geliştirilmiş; yetenek ölçümlerinde kullanılabilecek çok sayıda yetenek testi Türkçeye tercüme edilmiş ve bu testler 1953 ve sonrası yıllarda ilk, orta ve lise öğrencileri için giriş ve bitirme sınavlarında ve rehberlik programlarında kullanılmıştır (Nartgün, 2006:188; Kutlu, 2003). Başlangıçta Eğitim Enstitüleri ile Galatasaray Lisesi seçme sınavları için testler hazırlayan Büronun çalışmaları, tüm eğitim sisteminde “testle sınav”ların hızla yaygınlaşmasını sağlamıştır (Akyüz, 2006: 354). 1956 yılından itibaren Anadolu liselerine, özel okullara, öğretmen okullarına, Ankara Üniversitesi’ne ve İstanbul Üniversitesine öğrenci seçme ve yerleştirme sınavlarını gerçekleştirmiştir (EğiTek, 2006).

1962 yılında toplanan VII. Milli Eğitim Şurasında dönemin Milli Eğitim Bakanı Hilmi İncesulu yapmış olduğu açılış konuşmasında üstün yetenekli öğrencileri kabul edecek parasız yatılı yeni bir “İlim Lisesi” açılmasının uygun olacağını dile getirmiş ve şûrada bu konu üzerinde durulmuştur. Türk eğitim sisteminin önemli eksiklerinden biri olan üstün yetenekli çocukları eğitecek bir okulun açılabilmesi amacıyla 1962 yılından itibaren MEB bünyesinde çalışmalar başlatılmıştır. MEB Müdürler Komisyonu, 20.3.1964 tarihinde almış olduğu 405.1-47 sayılı kararıyla 1964-1965 öğretim yılından itibaren öğretime başlamak üzere Ankara’da bir Fen Lisesinin kurulmasını kararlaştırmıştır (Başar, 1999: 283-284). MEB Test ve Araştırma Bürosu’nun yaptığı iki dereceli bir sınavla 96 öğrenci seçilmiş ve 1964 Ekim ayında Fen Lisesi eğitim ve öğretim faaliyetine başlamıştır.

1982 yılına kadar tek fen lisesi olarak eğitim öğretime devam etmiştir (<http://www.ankarafenlisesi.k12.tr/>).

VII. Milli Eğitim Şurasında ayrıca liselere girişin bir kayda bağlı bulunması için teklifler ileri sürülmüş; bunun gerekçesi olarak da, liselerde aşırı yığılmanın, liselerin kalitesini düşürücü, diğer meslek okullarını köreltici olması gösterilmiştir. Bu sebeple, 1963-1964 öğretim yılında bu kurumlara sınavla öğrenci alınmış, bir yıl sonra bu uygulamadan vazgeçilmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığı, ülkenin insan gücü ihtiyacına uygun alanlara yönlendirilebilmesi için öğrenci akışının 1964-1965 öğretim yılında nasıl sağlanacağına ilişkin olarak 15.5.1964 tarihinde Valiliklere bir genelge göndermiştir. Bu genelgede ilk ve ortaokul mezunlarının üst öğrenim kurumlarına nasıl yerleştirileceklerine ilişkin oldukça ayrıntılı düzenlemeler getirilmiştir. Genelgede hangi alanda olursa olsun, kabiliyetli öğrencilerin eğitim imkânlarından öncelikle faydalanması gerektiği hatırlatılmış, bunun için de tüm orta dereceli II. devre (genel, mesleki ve teknik liseler) okullara kontenjanlarından veya kapasitelerinden fazla sayıda öğrenci müracaatı halinde bir “seçme sınavı” yapılmasının gerekli olduğu vurgulanmıştır (Başar, 1999: 283).

1970'lerde ilköğretim süresinin uzatılması amacıyla ilkokul ile ortaokulu birleştirme düşüncesine dayanan 8 yıllık temel eğitim ilkesi benimsenmiş; bu ilke, 1973 yılında kabul edilen 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanununda yer almıştır. Bu yasaya göre, temel eğitim 7-14 yaşlarındaki çocukların eğitimini kapsamakta; temel eğitim okulları, birinci kademeyi oluşturan beş yıllık ilkokul ile ikinci kademeyi oluşturan üç yıllık ortaokuldan meydana gelmektedir. Millî Eğitim Temel Kanununda ortaöğretim, temel eğitime dayalı, en az üç yıllık öğrenim veren genel, meslekî ve teknik öğretim kademesi olarak tanımlanmıştır (Oğuzkan, 1983: 287).

1970'li yıllarda gelişmiş ülkelerde, ortaöğretimin, genel, teknik ve mesleki olmak üzere, üç temel okul türü üzerine yapılandırılması, gözlenen bir eğilimdir. Bu dönemde, Türkiye’de de bu yapının oluşturulmaya çalışılması, önemli bir gelişme olarak kabul edilebilir (Dönmez, 2005: 262). Ancak, uygulamada beklenen sonuçların alındığı söylenemez (8. BYKP).

Türkiye’de 1970li yıllarda oldukça artan yükseköğretim talebi, daha iyi ve kapsamlı eğitim veren Fen ve Anadolu liselerine de talebi arttırmıştır (Ünlü, 2005). 1980 yılına kadar her okulun kendi sınavını yaptığı dönem devam etmiştir; fakat bu okullarda okumak isteyen öğrenci sayısının yıldan yıla artması, her okulun sınavını kendisinin yapmasının zorluklarını artırmaya başlamış ve 1980 yılında Milli Eğitim Bakanlığı Anadolu Liselerine ve Özel Okullara öğrenci almak üzere merkezi sınav sistemine geçileceğini duyurmuş; 1980 yılından itibaren ilkokulu bitiren öğrenciler Anadolu Liselerine ve Özel Okullara yerleşebilmek için bir tek sınava girmeye başlamışlardır. O dönemde Türkiye’deki Fen Liselerine baktığımızda az sayıda okul bulunduğu görülmektedir. Sadece birkaç ilde var olan fen liselerine özel olarak başvuru yapılmakta ve sınavla öğrenci alınmaktaydı. Bu düzen yedi yıl boyunca devam etmiştir. 1988 yılına gelindiğinde sınava giren öğrenci sayısında önemli artışlar meydana gelmiştir.

1997–1998 eğitim öğretim yılında uygulanmaya başlayan sekiz yıllık zorunlu eğitim ile liselere giriş sınav sisteminde büyük değişimler yaşanmıştır. 1998 yılında liselere giriş sınavlarına ilköğretim okullarının 8. sınıfında okuyan öğrenciler girme hakkını kazanmıştır. Ortaöğretime giriş sınavları 1998 yılına kadar Anadolu ve Fen liseleri sınavları olarak temelde iki ayrı sınav olarak ayrılmaktaydı. Zorunlu eğitim süresi 5 yıl iken Anadolu liselerine öğrenci seçmek için ilkokul 5. sınıfa giden öğrenciler iki aşamalı sınavdan geçerek bu okulların ortaokul kısımlarına yerleşmekteydiler. Ortaokul son sınıf öğrencileri de Fen ve Anadolu liselerine girmek için ortaokulların 3. sınıfında (ortaokul 1, 2 ve 3. sınıf Türkçe, Fen Bilgisi ve Matematik dersleri başarı ortalaması 10'luk not sistemine göre en az 8; 5'lik not sisteminde en az 4 olmak ve zayıfsız bu sınıfları geçmek kaydıyla) sınava tâbi tutularak seçilmekteydiler. Bu sınavları Millî Eğitim Bakanlığı yapmaktaydı. Polis Kolejleri ve Askerî liseler ise bu sınavların dışında öğrenci seçmek için başarı ortalaması yüksek erkek öğrencileri test, spor ve mülâkat olarak üç aşamadan oluşan kurum içi sınavla almaktaydı (Ünlü, 2005).

1998 yılında Fen Lisesi, Anadolu Liseleri (Anadolu lisesi, Anadolu Öğretmen, meslek, teknik, imam hatip, sağlık, meteoroloji, tapu ve kadastro), Tarım Meslek Lisesi ve Adalet Meslek Lisesine, *Liselere Giriş Sınavı* adı altındaki sınavla

öğrenci seçilmiştir. Özel Okullar Sınavı, Polis Koleji Sınavı ve Askerî Lise Sınavı ise ayrı sınavlar olarak yapılmıştır. Liselere Giriş Sınavı, Özel Okullar Sınavı ve Polis Koleji Sınavı MEB Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü tarafından ayrı sınavlar olarak yapılırken, Askerî Lise Sınavını Türk Silâhlı Kuvvetleri organize etmiştir (Ünlü, 2005).

1998 - 2003 yılları arasında, yukarıda açıklanan sistem uygulanırken, 2004 yılında Liselere Giriş Sınavı ile Polis Koleji ve 8. Sınıf DPY Sınavı (Devlet Parasız Yatılılık ve Bursluluk Sınavı) birleştirilmiştir. Özel Okullar ve Askerî Lise sınavları ayrı sınavlar olarak yapılmıştır (Ünlü, 2005).

2005 Orta Öğretim Kurumları Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı Kılavuzunda, öğretim yılında Fen Liselerine, Sosyal Bilimler Liselerine, Anadolu Liselerine, Yabancı Dil Ağırlıklı Liselere, Anadolu Teknik Liselerine, Anadolu Meslek Liselerine, Anadolu Öğretmen Liselerine, Anadolu İmam-Hatip Liselerine, Yabancı Dil Ağırlıklı İmam Hatip Liselerine, Sağlık Meslek Liselerine, İstanbul Validebağ Anadolu Sağlık Meslek Lisesine ve diğer Bakanlıklara bağlı meslek liselerine öğrenci seçme ve yerleştirme ile Polis Koleji aday tespiti için merkezi sistemle Orta Öğretim Kurumları Öğrenci Seçme Sınavı (OKS) yapılacağı; Polis Koleji Aday Tespit Sınavı ile Devlet Parasız Yatılılık ve Bursluluk Sınavına başvuran adayların bu sınavlarla ait değerlendirilmelerinin ayrı ayrı yapılacağı; böylece üç sınava başvuran adayın üç ayrı puanının hesaplanmış olacağı açıklaması yer almaktadır.

Talim ve Terbiye Kurulunun 07.06.2005 tarih ve 184 sayılı kararında Anadolu Liseleri ile Yabancı Dil Ağırlıklı Liselerin kademeli olarak, Anadolu Lisesi adıyla tek program altında birleştirilmesi öngörülmüştür. Bu çerçevede Millî Eğitim Bakanlığı Yabancı Dil Ağırlıklı Liseleri, Anadolu Liselerine dönüştürmüştür. Programları itibariyle benzeşen bu okul türlerinin birleştirilmesi, okul çeşitliliğinin azaltılması adına olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmektedir (MEB, 2007a: 20).

“Orta Öğretimin Yeniden Yapılandırılması” kapsamında; Talim ve Terbiye Kurulunun 07 Haziran 2005 tarih ve 184 sayılı kararıyla, 2005-2006 öğretim yılından itibaren tüm ortaöğretim kurumları en az 4 yıl olarak belirlenmiştir.

2005-2006 eğitim-öğretim yılından itibaren üç yıllık genel, meslekî ve teknik liselerin eğitim ve öğretim süresi 9. sınıftan başlamak üzere kademeli olarak dört yıla çıkartılmış ve ilke olarak hazırlık sınıfları kaldırılmıştır. Sözü edilen kararla, ortaöğretimde okul çeşitliliği yerine program çeşitliliğine dayalı bir yapının oluşturulmaya çalışıldığı söylenebilir. Ancak, sözü edilen kararda yer alan “Hazırlık sınıfı ile birlikte 5 yıl süreli öğretim yapan resmi ve özel liselerin, isteğe bağlı olarak mevcut statülerini uygulamaya devam edebilmesi” şeklindeki hüküm, sınırlı da olsa çeşitliliğin korunacağı şeklinde yorumlanabilir (MEB, 2007a: 20). Ayrıca, 9. sınıf, ortak program olarak yeniden yapılandırılmış ve bu sınıfın sonunda sınavla öğrenci alan okullar dışında kalan tüm ortaöğretim kurumları ve programları arasında yatay geçişe olanak sağlayacak yapıya ulaştırılmıştır. Geçişler, sınavla girilen okullardan sınavsız okullara yönelik olabilirken bunun tersi mümkün olmamaktadır (17. MEŞ).

2007 Orta Öğretim Kurumları Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı Kılavuzunda yer alan açıklamaya göre; 2007–2008 eğitim-öğretim yılı için Ortaöğretim Kurumları Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı sonucuna göre öğrenci yerleştirilecek olan okullar şunlardır:

- Fen Liseleri,
- Sosyal Bilimler Liseleri,
- Anadolu Liseleri,
- Anadolu Teknik Liseleri,
- Anadolu Meslek Liseleri,
- Anadolu Öğretmen Liseleri,
- Anadolu İmam-Hatip Liseleri,
- Anadolu Sağlık Meslek Liseleri,
- Sağlık Meslek Liseleri,
- Adalet Meslek Liseleri,
- Anadolu Tarım ve Tarım Meslek Liseleri,
- Anadolu Tapu ve Kadastro Meslek Lisesi,

- Polis Koleji,
- Merkezî sistem sınavı ile öğrenci alan özel okullar.

Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü tarafından yurtiçi ve yurtdışı sınav merkezlerinde gerçekleştirilen Orta Öğretim Kurumları Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavına, yukarıda adı geçen okullarda öğrenim görmek isteyen, ilköğretim okullarının 8'inci sınıflarında okuyan öğrenciler ile yine ilköğretim okulu 8'inci sınıf öğrencisi olup Devlet Parasız Yatılılık ve Bursluluk imkanlarından yararlanmak isteyen öğrenciler başvurabilmektedir.

2007-2008 eğitim öğretim yılından itibaren uygulanmak üzere ortaöğretime geçiş sisteminde değişiklikler yapılmıştır. Ortaöğretime Geçiş Modeli Uygulama Planı ile ilgili olarak Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanan basın açıklamasına göre Ortaöğretime Geçiş Modelinin tam olarak uygulanması 2008-2009 eğitim öğretim yılında gerçekleşecektir. Uygulamaya geçilecek eğitim öğretim yılına kadarki geçiş süreci aşağıdaki şekilde belirtilmiştir:

1. 2006-2007 Öğretim Yılı Sonunda OKS uygulanacaktır. OKS puanlarına İlköğretim Diploma notu ortalama % 7 dolayında etki edecektir. 2006-2007 eğitim öğretim yılında 6. sınıflar için Seviye Belirleme Sınavı uygulanmayacaktır. Bu öğrencilerin ortaöğretime geçişlerinde 7. ve 8. sınıf seviye tespit sınav puanları dikkate alınacaktır.

2. 2007-2008 eğitim öğretim yılı sonunda OKS uygulanacaktır. OKS puanlarına İlköğretim Diploma Notunun (Puanının) bir önceki uygulama doğrultusunda (% 7) dolayında etki etmesi sağlanacaktır. 2007-2008 eğitim öğretim yılının sonunda ayrıca 6. ve 7. sınıflar yeni modelde öngörülen Seviye Belirleme Sınavına tabi tutulacaktır.

3. 2008-2009 eğitim öğretim yılında 6, 7 ve 8. sınıfların sonunda Seviye Belirleme Sınavları uygulanacaktır. Bu şekilde öğrencilerin ortaöğretim kurumlarına yerleştirilmeleri tamamen yeni model çerçevesinde gerçekleştirilecektir.

Planda belirtildiği şekilde uygulamaya konan Ortaöğretime Geçiş Sistemi; merkezî sistemle öğrenci alan ortaöğretim kurumlarına geçişte öğrencinin 6, 7 ve 8'inci sınıflarda ders kesiminden sonra gireceği seviye belirleme sınav puanı, yıl sonu başarı puanı ile davranış puanlarının belirlenen oranda toplamı ile elde edilen sınıf puanlarının, belirlenen oranda toplamından elde edilen ortaöğretime yerleştirme puanı esas alınarak merkezî yerleştirmenin yapılacağı yeni bir sistemdir.

2008 Ortaöğretime Geçiş Sistemi Seviye Belirleme Sınavı ve 6 ve 7'nci Sınıflar Devlet Parasız Yatılılık ve Bursluluk Sınavı Kılavuzu'nda yer alan açıklamaya göre; ortaöğretime yerleştirme puanı dikkate alınarak öğrenci yerleştirilecek olan okullar şunlardır:

- Fen Liseleri,
- Anadolu Liseleri,
- Sosyal Bilimler Liseleri,
- Anadolu Teknik Liseleri,
- Anadolu Meslek Liseleri,
- Anadolu Öğretmen Liseleri,
- Anadolu İmam-Hatip Liseleri,
- Anadolu Sağlık Meslek Liseleri,
- Sağlık Meslek Liseleri,
- Adalet Meslek Liseleri,
- Anadolu Tarım ve Tarım Meslek Liseleri,
- Anadolu Tapu ve Kadastro Meslek Lisesi,
- Anadolu Meteoroloji Meslek Lisesi.

2.1.2. Günümüzde Türkiye’deki Ortaöğretim Kurumları

Ortaöğretim; ilköğretime dayalı, en az dört yıllık öğrenim veren genel ve meslekî-teknik ortaöğretim kurumlarından oluşur.

2.1.2.1. Genel Ortaöğretim

Genel ortaöğretim kurumları kapsamında yer alan okul türleri şunlardır (Akçay, 2006: 115-116):

- Genel Liseler
- Anadolu Liseleri
- Fen Liseleri
- Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri
- Anadolu Öğretmen Lisesi
- Açıköğretim Lisesi
- Sosyal Bilimler Lisesi
- Spor Liseleri

Bu okulların özellikleri ile ilgili açıklamalar aşağıda verilmiştir (Akçay, 2006: 116-119):

a) Genel Liseler: Öğrencileri ortaöğretim düzeyinde asgari genel kültüre sahip, toplumun sorunlarını tanıyan, ülkenin ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunan insanlar olarak yetiştiren ve yüksek öğretime öğrenci hazırlayan ilköğretim üzerine dört yıl süreli öğretim kurumlarıdır. "Orta Öğretimin Yeniden Yapılandırılması" kapsamında Talim ve Terbiye Kurulu'nun 07 Haziran 2005 tarih ve 184 sayılı kararı ile bu okulların öğretim süresi, 2005-2006 öğretim yılından itibaren 9. sınıftan başlamak üzere kademeli olarak 4 yıla çıkarılmıştır.

b) Anadolu Liseleri: Matematik ve fen ağırlıklı derslere ağırlık verilen, dört yıl lise öğrenimini içine alan, Ortaöğretim Kurumları Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı'nda başarılı olan öğrencilerin kabul edildiği liselerdir. Öğrencilerin; ilgi,

yetenek ve başarılarına göre yüksek öğretim programlarına hazırlanmalarını, yabancı dili, dünyadaki bilimsel ve teknolojik gelişmeleri izleyebilecek düzeyde öğrenmelerini sağlamak amacıyla kurulmuştur.

c) Fen Liseleri: Bazı derslerin öğretimini yabancı dil ile yapan, eğitim-öğretim süresi dört yıl olan, Ortaöğretim Kurumları Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı'nda başarılı olan öğrencilerin kabul edildiği yatılı ve karma okullardır. Fen Liselerinin amaçları Fen Liseleri Yönetmeliğinde şöyle belirtilmiştir:

- a) Zekâ düzeyleri ile fen ve matematik alanlarındaki yetenekleri yüksek olan öğrencileri, matematik ve fen bilimleri alanında yüksek öğrenime hazırlamak,
- b) Matematik ve fen bilimleri alanlarında gereksinim duyulan üstün nitelikli bilim adamlarının yetiştirilmesine kaynaklık etmek,
- c) Öğrencileri araştırmaya yöneltmek, bilimsel ve teknolojik gelişmeler ile yeni buluşlara ilgi duyanların çalışacakları ortamı ve koşulları hazırlamak,
- d) Yeni teknolojileri kullanabilen, yeni bilgiler üretebilen ve projeler hazırlayabilen bireyler yetiştirmek,
- e) Öğrencilerin bilimsel Araştırma yapmalarına, bilimsel ve teknolojik gelişmeleri izlemelerine yardımcı olacak şekilde Yabancı dilde iyi yetişmelerini sağlamaktır.

1964 yılında Ford Vakfı'nın desteğiyle ilk Fen Lisesi Ankara'da açılmıştır. Sınıf mevcutları 24 olarak belirlenmiştir. Yatılı okullar olmalarına rağmen öğrenci velilerinin istekleri doğrultusunda gündüzlü de okunabilir.

d) Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri: Öncelikle güzel sanatlarla ilgili yüksek öğretim kurumlarının bulunduğu yerlerde açılan, ilköğretim üzerine dört yıl lise öğrenim süresi olan yatılı, gündüzlü ve karma eğitim yapan okullardır. Bu okulların amacı, ilgili yönetmelikte şöyle ortaya konmuştur: Öğrencilerin,

- a) Güzel sanatlar alanında ilgi ve yetenekleri doğrultusunda eğitim-öğretim görmelerini,
- b) Özel yetenek gerektiren yüksek öğretim programlarına hazırlanmalarını,

c) Yabancı dil öğrenmelerini,

d) Alanlarında araştırmacılığa yönelmelerini, yetenekleri doğrultusunda yorum ve uygulamalar yapabilen, yaratıcı ve üretken kişiler olarak yetişmelerini,

e) Millî ve milletlerarası, tarihi ve yeni sanat eserlerini tanımaları ve yorumlamalarını sağlamaktır.

İlk kez, 1989-1990 öğretim yılında İstanbul'da açılmıştır. Bu okullara yetenek sınavı ile öğrenci alınmaktadır.

Özel yetenek giriş sınavını kazanmış olan öğrenciler kabul edilir. Ayrıca başvuru için; ilköğretim diploma notunun en az 3.00 ve girecekleri alanla ilgili dersin 4, 5, 6, 7, 8. sınıflarına ait aritmetik not ortalamasının en az 4.00 olması şartı aranır. Bu okullarda resim ve müzik alanlarının her birinde, bir öğretim yılında alınacak öğrenci sayısı 24'ü geçemez.

e) Anadolu Öğretmen Liseleri: Öğretmenlik mesleğine aday yetiştiren, Ortaöğretim Kurumları Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı'nda başarılı olan öğrencilerin kabul edildiği, yabancı dil ve öğretmenlik mesleğiyle ilgili ders saatleri fazla olan ve dört yıl lise öğretiminden oluşan okullardır.

f) Açıköğretim Lisesi: İlköğretimden sonra örgün öğretime devam edebilme imkânını, ekonomik ya da diğer nedenlerle elde edememiş kişilere, hangi yaşta olursa olsun lise bitirme fırsatı veren okullardır.

g) Sosyal Bilimler Liseleri: Sosyal Bilimler Liseleri, Edebiyat ve Sosyal Bilimler alanlarında öğrencileri yüksek öğretime hazırlamak üzere hazırlık sınıfından sonra dört yıllık öğretim veren yatılı ve karma okullardır. Ancak öğrenciler, velilerinin istekleri, okul yönetiminin uygun görmesi hâlinde gündüzlü de öğrenim görebilirler.

Bu okulun amacı, Sosyal Bilimler Yönetmeliğinde şöyle ortaya konmaktadır:

a) Edebiyat ve Sosyal Bilimler alanlarında ihtiyaç duyulan üstün nitelikli bilim adamlarının yetiştirilmesine kaynaklık eder.

b) Edebiyat ve sosyal bilimler alanlarındaki ilgi ve yetenekleri üst düzeyde olan öğrencileri bu alanlarda yüksek öğretime hazırlar.

c) Öğrencilerin bilimsel, kültürel ve teknolojik gelişmeleri izleyebilecek düzeyde Türkçe ve yabancı dil öğrenmelerini sağlar.

d) Öğrencilerde geçmiş nesiller ile çağdaşları arasında ortak duyguların uyandırılmasını sağlar.

e) Türk sanat ve kültür birikimini anlayıp yorumlayabilen, yeni bilgi ve projeler üretebilen bireyler yetiştirir.

f) Toplumun ekonomik ve kültürel kalkınmasına bilinçli bir şekilde katkıda bulunur.

g) Öğrencileri edebiyat ve sosyal bilimler alanlarında araştırmaya yöneltecek ve gelişmelere ilgilerini uyandıracak ortam ve şartları hazırlar.

İlk defa, 2003 yılında İstanbul'da açılmıştır. 2004-2005 öğretim yılında Ankara, Aydın ve Erzurum illerinde de açılarak sayıları 4'e ulaşmıştır. Okula her yıl alınacak öğrenci sayısı 96'yi, bir sınıftaki öğrenci sayısı ile 24'ü geçemez. Karma ve yatılı okullarımızdır. Ancak öğrenci velilerinin istekleri doğrultusunda gündüzlü de okunabilir. Bu okullarda öğretim süresi 1 yılı hazırlık olmak üzere 5 yıldır. Merkezi sınavla öğrenci almaktadır. Giriş sınavına 8. sınıfta öğrenim görmekte olan öğrencilerden 6. ve 7. sınıflarda Türkçe, Matematik ve Sosyal Bilgiler derslerinin her birinin yılsonu notu en az 3 ve bu derslerin yılsonu notlarının aritmetik ortalaması en az 4 olmalıdır.

Türkçe-Matematik ve Sosyal Bilimler olmak üzere iki alan bulunmaktadır. Türkçe-Matematik alanını seçen öğrenciler 11. sınıftan itibaren istemeleri halinde Uluslar Arası Bakalorya Programını takip edebileceklerdir.

h) Spor Liseleri: Bu ortaöğretim kurumları, öğrencilerin;

- Beden eğitimi ve spor alanında temel bilgi ve beceri kazanmaları için ilgi ve yetenekleri doğrultusunda eğitim-öğretim görmelerini ve başarılı sporcular olarak yetiştirilmelerini,

- Alanı ile ilgili dünyadaki gelişmeleri dikkate alarak Türk sporunu geliştirecek ve temsil edebilecek gençler olarak yetişmelerini,
- İşbirliği içinde çalışma ve dayanışma alışkanlığı kazanarak takım ruhu ile hareket etmelerini,
- Spor disiplini ve centilmenliğini özümsemiş, örnek bireyler olarak yetişmelerini,
- Beden eğitimi ve sporla ilgili yüksek öğretim programlarına hazırlanmalarını,
- Spor alanında araştırmaya yönelmelerini; bu alanda yetenekleri doğrultusunda uygulama yapabilecek kişiler olarak yetişmelerini sağlamak amacıyla açılmıştır.

Okula, ilköğretimi o yıl bitiren öğrenciler arasından yetenek sınavı ile öğrenci alınmaktadır. 2004-2005 öğretim yılında eğitim-öğretime başlamak üzere Erzurum, Malatya, Sivas ve Uşak illerinde açılmıştır.

2.1.2.2. Mesleki ve Teknik Ortaöğretim

Meslekî ve teknik ortaöğretim okulları; ülkemiz endüstrisinin ve hizmet sektörünün gereksinim duyduğu iş alanlarına orta kademe teknik insan gücü yetiştiren ve öğrencileri yükseköğretime hazırlayan öğretim kurumlarıdır. Meslekî ve teknik ortaöğretim türleri şunlardır (MEB, 2007b):

- Erkek Teknik Öğretim Okulları
- Kız Teknik Öğretim Okulları
- Ticaret ve Turizm Öğretimi Okulları
- Din Öğretimi Okulları
- Özel Eğitim Okulları
- Sağlık Meslek Liseleri
- Tarım Meslek Liseleri

- Adalet Meslek Liseleri
- Tapu ve Kadastro Meslek Liseleri
- Anadolu Meteoroloji Meslek Liseleri

Bu okulların özellikleri ile ilgili açıklamalar aşağıda verilmiştir (Akçay, 2006: 119-123):

Erkek Teknik Öğretim Okulları: Bu okullar ülkemiz endüstrisinin gereksinim duyduğu iş alanlarına orta kademe teknik insan gücü yetiştiren ve yükseköğretime öğrenci hazırlayan ortaöğretim kurumlarıdır.

Erkek teknik öğretim okulları;

- Anadolu teknik liseleri
- Teknik Liseler
- Anadolu meslek liseleri
- Endüstri meslek liseleri
- Çok programlı liseler

Erkek Teknik, Kız teknik ve Ticaret, Turizm Öğretimi Okulları, aynı tür sınıflamaya tabi tutulmuştur. Bu okulların tanımlanması da birbirine benzemektedir. Bu nedenle, okulların tanımları sadece erkek teknik öğretim okulları için verilmiştir. Buna göre öncelikle Anadolu teknik liseleri şu şekilde tanımlanmaktadır:

Anadolu Teknik Liseleri: İlköğretim okulu üzerine, birinci yılı yabancı dil hazırlık sınıfı olmak üzere; öğretim süresi toplam 5 yıl olan, öğrencilere; orta öğretim seviyesinde ortak genel kültür kazandırılması amacıyla okutulan genel bilgi dersleri ile birlikte endüstriyel teknik alanlarda meslekî formasyon verilmesini ve en az bir yabancı dil öğretilmesini amaçlayan, öğrencileri hayata, iş alanlarına ve yüksek öğretime hazırlayan programların uygulandığı okullardır.

Anadolu teknik liseleri ilk kez 1983-1984 öğretim yılında faaliyete geçirilmiştir. Bu okullara devam eden öğrenciler; sorumlu dersi olmaksızın 12'nci sınıfa geçtikleri takdirde Anadolu Meslek Lisesi diploması alarak okuldan ayrılabilirler. Anadolu teknik liselerine, merkezî sistem sınavı ile öğrenci

alınmakta olup, İngilizce, Almanca, Fransızca ve Japonca dilleri ile eğitim ve öğretim yapılmaktadır. Anadolu teknik liselerinde 31 çeşit program uygulanmaktadır.

Anadolu Meslek Liseleri: İlköğretim okulu üzerine, birinci yılı yabancı dil hazırlık sınıfı olmak üzere, öğretim süresi toplam 4 yıl olan, öğrencilere; ortaöğretim seviyesinde ortak genel kültür kazandırılması amacıyla okutulan genel bilgi dersleri ile birlikte endüstriyel teknik alanlarda meslekî formasyon verilmesini ve en az bir yabancı dil öğretilmesini amaçlayan, öğrencileri, hayata, iş alanlarına ve yüksek öğretime hazırlayan programların uygulandığı okullardır. Anadolu meslek liseleri ilk kez 1982-1983 öğretim yılında faaliyete geçirilmiştir. Anadolu meslek liselerine, sınav sonucunda öğrenci alınmaktadır. Anadolu meslek liselerinde; İngilizce ve Almanca dilleri ile eğitim eğitim-öğretim yapılmaktadır. Bu okullarda 43 çeşit program uygulanmaktadır.

Teknik Liseler: İlköğretim okulu üzerine, 9'uncu sınıfı endüstri meslek liseleri ve çok programlı liseler ile ortak olan ve bu sınıfta mevzuatında belirtilen başarıyı gösteren öğrencilerin devam edebildiği, öğretim süresi toplam 4 yıl o-lan meslekî ve teknik ortaöğretim kurumlarıdır. Bu okullarda öğrencilere orta öğretim seviyesinde ortak genel kültür kazandırılması amacıyla okutulan genel bilgi dersleri ile birlikte endüstriyel teknik alanlarda meslekî formasyon verilmesini amaçlayan, öğrencileri, hayata, iş alanlarına ve yüksek öğretime hazırlayan programların uygulandığı okullardır. Teknik liseler ilk kez 1969-1970 öğretim yılında faaliyete geçirilmiştir. Ayrıca, bu okula devam eden öğrenciler, 9, 10 ve 11'inci sınıfın derslerinden başarılı oldukları takdirde, 12'nci sınıfı okumadan endüstri meslek lisesi diploması alabilmektedir. Teknik liselerde 27 çeşit program uygulanmaktadır.

Endüstri Meslek Liseleri: Endüstri meslek liseleri, ilköğretim okulu üzerine öğrenim süresi 3 yıl olan ve öğrencilere; ortaöğretim seviyesinde asgari genel kültür ve uygar bir dünya görüşü kazandırılması yanında, çeşitli meslek alanlarında endüstrinin ihtiyaç duyduğu meslekî formasyon verilmek suretiyle öğrencileri; hayata, iş alanlarına ve yüksek öğretime hazırlayan programların uygulandığı endüstriyel teknik öğretim okullarıdır.

Endüstri meslek lisesi öğrencileri, 9'uncu sınıfın eğitim ve öğretimlerinin tamamını okulda görmektedirler. 10 ve 11'inci sınıflarda ise öncelikle 11'inci sınıf öğrencileri olmak üzere, genel bilgi ve teknik teorik derslerini haftanın iki günü okulda, haftanın diğer üç gününde ise uygulamalı meslek derslerini alanları ile ilgili işletmelerin makine, araç-gereç ve mesleğinde uzmanlaşmış personel imkânlarından faydalanarak işyerlerinde yapmaktadır.

Ayrıca, nüfusu çok küçük olan yerleşim birimlerinde endüstri meslek lisesi açılması ekonomik olmadığından; bu yerleşim birimlerindeki, başarılı fakat ekonomik durumu müsait olmayan öğrencilerin eğitimine imkân sağlamak amacıyla, fiziki imkânları yeterli olan endüstri meslek liselerinde yatılılık ihdas edilmektedir.

Kız Teknik Öğretim Okulları: Bu okullar da, ülkemiz endüstrisinin gereksinim duyduğu iş alanlarına orta kademe teknik insan gücü yetiştiren ve yükseköğretime öğrenci hazırlayan ortaöğretim kurumlarıdır.

Kız teknik öğretim okulları;

- Anadolu kız meslek liseleri
- Kız teknik liseler
- Anadolu kız teknik liseleri
- Kız meslek liseleri
- Çok programlı liseler

Ticaret ve Turizm Öğretimi Okulları: Ülkemizin ticaret, turizm, muhasebe, bilgisayar, maliye, pazarlama, bankacılık, kooperatifçilik, sekreterlik, emlak komisyonculuğu, borsa hizmetleri, sigortacılık, mahalli idareler ve iletişim gibi alanlarda; kamu ve özel sektörün gereksinim duyduğu nitelikli insan gücünü yetiştiren ortaöğretim kurumlarıdır.

Ticaret ve turizm öğretimi okulları;

- Anadolu otelcilik ve turizm meslek lisesi
- Anadolu dış ticaret meslek lisesi

- Anadolu ticaret meslek lisesi
- Anadolu sekreterlik meslek lisesi
- Anadolu aşçılık meslek lisesi
- Anadolu mahalli idareler meslek lisesi
- Anadolu iletişim meslek lisesi
- Ticaret meslek lisesi
- Çok programlı liseler

Din Öğretimi Okulları: Din öğretimi, imamlık-hatiplik ve Kur'an kursu öğreticiliği gibi dini hizmetlerin yerine getirilmesi ile görevli elemanları yetiştirmek üzere hem mesleğe hem de yükseköğretime hazırlayan programların hazırlandığı ortaöğretim kurumlarıdır.

Din öğretimi okulları;

- İmam-hatip liseleri
- Anadolu imam-hatip liseleri
- Çok programlı liseler

Özel Eğitim Okulları: Özel eğitim gerektiren bireylerin eğitim gereksinimlerini karşılamak için özel olarak yetiştirilmiş personel, geliştirilmiş eğitim programları ve yöntemleri ile onların özür ve özelliklerine uygun ortamlarda sürdürülen eğitime "özel eğitim" denir. Türkiye'deki özel eğitim hizmetleri, engel gruplarına göre oluşturulmuş özel eğitim okullarında yürütülmektedir. Görme Engelliler Okulu, işitme Engelliler Okulu, Ortopedik Engelliler Okulu, Eğitim ve Uygulama Okulu Öğretilabilir çocuklar için, Meslek Okulu -Eğitilebilir çocuklar için-, Mesleki Eğitim Merkezi - Zihinsel engelli çocuklar için-, Görme Engelliler Basımevi ve Akşam Sanat Okulu, Hastane Okulu, Özel Eğitim Sınıfları ve Rehberlik-Araştırma Merkezlerinden oluşmaktadır.

Sağlık Meslek Liseleri: Sağlık meslek liselerinde, sağlık eğitiminin özel amaçlarına uygun olarak öğrencilere ortaöğretim seviyesinde ortak genel kültür

vermek, sağlık alanı ile ilgili temel bilgi ve her bölüm için özel mesleki bilgi ve beceri kazandıran, öğrencileri hayata, sağlık alanına ve yüksek öğrenime hazırlayan, yabancı dil olarak İngilizce öğretilmesini amaçlayan programlar uygulanmaktadır.

Bu okullardan mezun olanlar özel ve resmi sağlık kurum ve kuruluşlarında Acil Tıp Teknisyeni, Anestezi Teknisyeni, Çevre Sağlığı Teknisyeni, Diş Protez Teknisyeni, Hemşire, Laboratuvar Teknisyeni, Ortopedi Teknisyeni, Radyoloji Teknisyeni ve Tıbbi Sekreter unvanı ile çalışabilirler (MEB, 2007c).

Anadolu Tarım Meslek ve Tarım Meslek Liseleri: Öğrencilere ortaöğretim seviyesinde ortak genel kültür vermek, onlara kişi ve toplumun problemlerini tanıtmak, çözüm yolları aramak, yurdun ekonomik sosyal ve kültürel kalkınmasında katkıda bulunma bilinci ve gücünü kazandırmak, ülke ekonomisine, tarımsal üretim yönünden katkıda bulunacak, tarımsal işletme ve kuruluşlarda başarı ile çalışabilecek hayvan sağlığı, bitki sağlığı, peyzaj ve çevre düzenleme, su ürünleri, tarım alet ve makine kullanma, gıda analiz ve kontrol ile ileri tarım tekniklerini başarı ile uygulayabilecek ve yapabilecek nitelikte pratik bilgi ve beceri kazandıran aynı zamanda bir yabancı dilin öğretilmesini amaçlayan programlar uygulayan liselerdir.

Anadolu Tarım Meslek ve Tarım Meslek Liseleri Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğüne bağlı olarak faaliyetlerini sürdürmektedirler (MEB, 2007c).

Adalet Meslek Liseleri: Öğrencilere ortaöğretim seviyesinde asgari olarak bir genel kültür vermek, onlara kişi ve toplumun problemlerini tanıtmak, çözüm yollarını aramak, yurdun ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunma bilincini ve gücünü kazandırmak, bilgi ve kabiliyetleri doğrultusunda adalet alanında istihdam edilecek orta kademedeki nitelikli insan gücünün yetiştirildiği meslek liseleridir.

Bu okullarda meslek dersleri ağırlıklı olup, ortak dersler ile desteklenmiş öğretim adalet alanı programı uygulanmaktadır. Adalet meslek liseleri Ticaret ve Turizm Öğretimi Genel Müdürlüğüne bağlı olarak faaliyetlerini sürdürmektedirler (MEB, 2007c).

Anadolu Tapu ve Kadastro Meslek Lisesi: Bu liselerin amacı, öğrencilere ortaöğretim seviyesinde asgari olarak bir genel kültür vermek, onlara kişi ve toplumun problemlerini tanıtmak, çözüm yollarını aramak, yurdun ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunma bilincini ve gücünü kazandırmak, bilgi ve kabiliyetleri doğrultusunda tapu, kadastro ve harita programları ile yabancı dil bilen, ara kademedede meslekî ve teknik eleman yetiştirmektir.

Anadolu Tapu ve Kadastro Meslek Lisesi Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğüne bağlı olarak faaliyetlerini sürdürmektedir (MEB, 2007c).

Anadolu Meteoroloji Meslek Lisesi: Anadolu meteoroloji meslek lisesinin amacı, öğrencilere genel kültür ve mesleki konularda eğitim vererek yabancı dil bilen ara kademedede mesleki ve teknik eleman yetiştirmektir. Anadolu Meteoroloji meslek liselerinde Meteoroloji, Bilgisayar ve Elektronik bölümleri bulunmaktadır (MEB, 2007c).

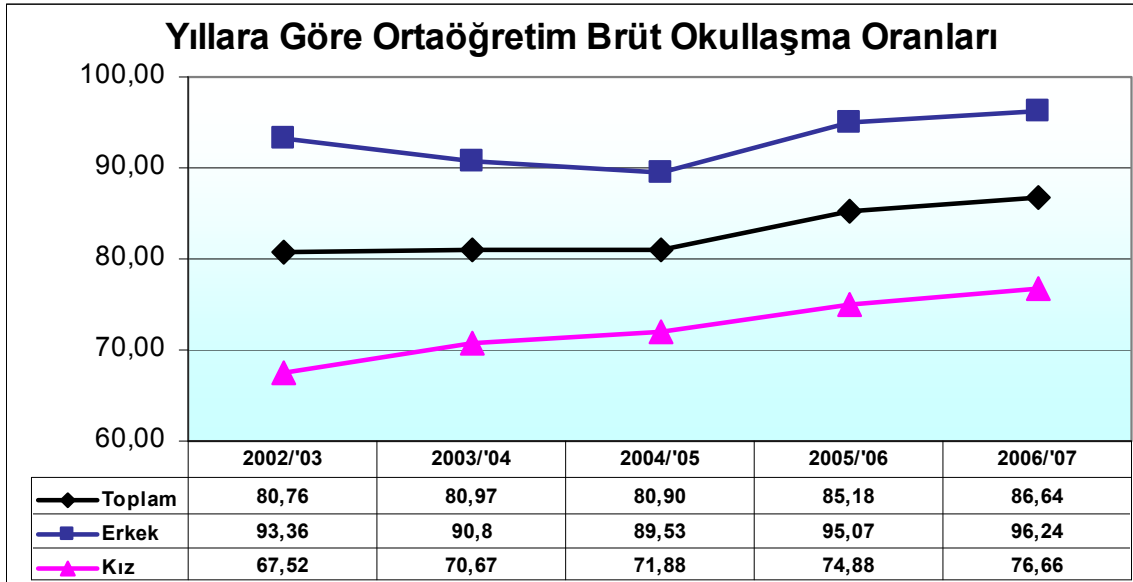
Çok Programlı Okullar: 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 29. maddesindeki, "Nüfusu az ve dağınık olan ve Milli Eğitim Bakanlığınca gerekli görülen yerlerde, ortaöğretimin genel, mesleki ve teknik öğretim programlarını bir yönetim altında uygulayan çok programlı liseler kurulabilir." hükmüne göre, küçük yerleşim birimlerindeki okulların bina, tesis, eğitim araçları, öğretmen ve diğer personelinden azami derecede faydalanmak veya öğrenci potansiyeli göz önüne alınarak ihtiyaç fazlası eğitim yatırımını önlemek gayesiyle Ortaöğretim Genel Müdürlüğü, Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü, Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü, Ticaret ve Turizm Öğretimi Genel Müdürlüğü, Din Öğretimi Genel Müdürlüğü programlarının bir yönetim altında uygulandığı çok programlı liseler açılmaktadır.

Çok programlı liseler, öğrencilere; ortaöğretim seviyesinde asgari genel kültür ve uygar bir dünya görüşü kazandırılması yanında, çeşitli meslek alanlarında endüstrinin ve hizmet sektörlerinin ihtiyaç duyduğu mesleki formasyon verilmek suretiyle öğrencileri iş alanlarına ve yükseköğretime hazırlayan programların uygulandığı mesleki ve teknik okullarıdır. Çok programlı liseler 1989-1990 öğretim

yılından itibaren açılmaya başlanmıştır. Çok programlı liselere kayıt yaptıracak öğrencilerin programın gerektirdiği özel şartları taşımaları gerekmektedir.

İlköğretimi tamamlayan her öğrenci, ortaöğretime devam etme ve ortaöğretim imkânlarından ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde yararlanma hakkına sahiptir. Bu düzeydeki okullaşma oranı 2006–2007 öğretim yılında % 86,64 olarak gerçekleşmiştir (MEB, 2007b).

Grafik 1

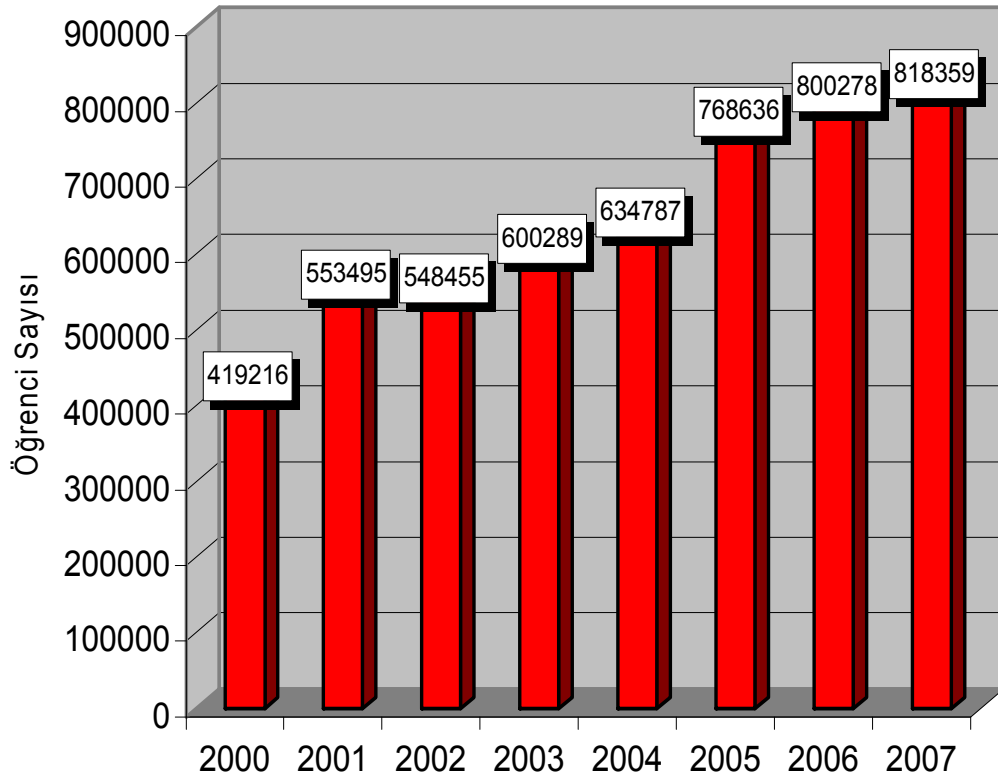

Kaynak: MEB, 2007b.

Ortaöğretim seviyesinde, Türkiye eğitim sistemindeki okul kalitesi ve öğrenme çıktıları, farklı okul türleri arasında ciddi değişimler göstermektedir. Örneğin, Anadolu Liselerinde ve Fen Liselerinde öğrenim gören öğrenciler, genel liselerde öğrenim gören öğrenciler ile karşılaştırıldığında, tüm eğitim göstergeleri bakımından çok daha yüksek performans göstermektedir. Türkiye'deki eğitim sisteminin en fazla değer verilen bileşenleri olan bu örnek ortaöğretim kurumlarına erişim, her 10 öğrenciden 1'inin başarılı olduğu bir giriş sınavı (OKS) ile kontrol edilmektedir. ESS kapsamında yapılan araştırmalar, genel lise veya meslek liselerine devam eden temel eğitim mezunlarının öğrenme çıktılarının çok daha düşük olduğunu göstermektedir (Dünya Bankası, 2005: 5).

OKS, kaliteli bir ortaöğretim kurumunda eğitim almak isteyen öğrenciler için son derece önemli bir basamak niteliği taşımıştır. OKS'ye katılan aday sayısı 2000 yılında 419.216 iken 2007 yılında 818.359 olmuştur. OKS'ye katılan aday sayısının her geçen gün artması, öğrencilerin kaliteli bir lise eğitimi alma konusundaki isteklerini ortaya koymaktadır ve bu yönüyle olumlu bir gelişme olarak değerlendirilebilir.

Grafik 2. 2000-2007 Yılları Arasında OKS'ye Katılan Aday Sayılarının Dağılımı

Kaynak: EĞİTEK, 2007 verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

2007-2008 eğitim öğretim yılından itibaren uygulanmak üzere ortaöğretime geçiş sisteminde değişiklikler yapılmıştır. 2007-2008 eğitim öğretim yılı sonunda 8. sınıflar için OKS; 6. ve 7. sınıflar için Seviye Belirleme Sınavı (SBS) uygulanmıştır. Bu sınavlardan OKS'ye katılan öğrenci sayısı 905.930; 6. sınıfta SBS'ye giren öğrenci sayısı 958.879 ve 7. sınıfta SBS'ye giren öğrenci sayısı 962.991 olmuştur (MEB, 2008a-b).

1.3. Türkiye'de Ortaöğretime Geçiş Sistemi ile Bazı Ülkelerin Ortaöğretime Geçiş Sistemlerinin Karşılaştırılması

Türkiye'den farklı olarak, Almanya'da öğrencilerin ortaöğretime geçişleri, öğretmenler tarafından hazırlanan raporlarla gerçekleştirilmektedir. Ancak öğrenci velilerin bu rapora uyma zorunluluğu yoktur. Geçilen ortaöğretim kurumunda gösterilen başarı veya başarısızlığa göre de okullar arası geçişler oldukça rahat şekilde yapılabilmektedir.

İngiltere'de ise ilkokulun son yılında bir sınav gerçekleştirilmektedir. Bu sınavın sonucu ve ilgili kişilerin görüşleri dâhilinde ortaöğretime geçiş gerçekleştirilmektedir. Yine öğretmen ve yöneticilerin görüşleri öğrencilerin ortaöğretime geçişlerinde önemli bir yere sahip olmaktadır.

Fransa'da da öğrencilerin ortaöğretime geçişleri, öğretmen yönlendirmesiyle gerçekleşmektedir. Ancak bu ülkede öğrencilerin özel olarak izlendikleri bir gözlem dönemi yer almaktadır. Öğrencilerin seçtikleri dersler, orta öğretime yönlendirilmelerinde göz önünde bulundurulmuş bir etken olmaktadır.

Görüldüğü gibi Almanya ve Fransa'da ve kısmen de olsa İngiltere'de Türkiye'den farklı olarak öğretmenlerin görüşleri oldukça önem taşımakta, Almanya'da sadece öğretmen görüşü önem kazanırken -yine de bu ülkede veli istediğini yapmakta özgürdür- Fransa'da öğrencilerin seçecekleri derslere göre, İngiltere'de de ilkokulun son yılında uygulanan sınavda alınan başarıya göre bir yönlendirme gerçekleşmektedir.

Japonya'nın ortaöğretime geçiş sistemi, Türkiye'deki ortaöğretime geçiş sistemine benzerlik göstermektedir. Japonya'da da öğrencilerin başarılarını belirlemek üzere bir sınav gerçekleştirilmektedir. Hatta Türkiye'deki sistemle bağlantılı olarak Japonya'da sınav sisteminin getirdiği birtakım ticari yayınlar da bulunmaktadır. Ancak Japonya'da öğrencilerin gidecekleri orta öğretim kurumları belirlenirken öğrencilerin hangi derslerde yoğunlaştıkları da önem taşımaktadır. Japonya'da yapılan sınav soruları bölgeye göre değişebilmekte, çok başarılı öğrenciler bu sınavlara tâbi olmadan danışmanlarının görüşleri doğrultusunda bir ortaöğretim kurumuna geçebilmektedirler (Geçer; Başer, 2004: 53).

2.2. EĞİTİM HARCAMALARI VE EĞİTİMİN MALİYETİ

2.2.1. Harcama ve Maliyet Kavramı

Ekonomik anlamda harcama, bir işin başarılmasında harcanan değerler, kuvvet ve mallardan oluşan bütünü ifade etmektedir. Belli bir değer karşılığında fiilen ödeme veya ödeme yükümlülüğünde bulunmaktır (Türköz, 2002: 60). Maliyet ise bir birim ürünün üretilmesine harcanan paradır. Bir birim ürünün üretilmesi için işlenen, işleyen, tüketilen, kullanılan ve teknoloji girdilerinin parasal değeri, ürünün maliyetini oluşturur (Başaran, 2006: 462).

Eğitimde maliyet kavramı genel özellikleriyle ekonomideki maliyet kavramından farklıdır. Eğitim bir hizmettir ve maliyetinin özel bir niteliği vardır (Adem, 1993: 129). J. Hallak'a göre eğitimin maliyeti tanımından şu eşitlik ortaya çıkmaktadır: Eğitim maliyeti=Kamusal ve özel öğretim harcamaları (çift saymadan arınmış olarak)+vazgeçme maliyetleri (Adem, 1993: 127).

Eğitimin topluma maliyeti; kamusal ve özel öğretim harcamaları ile vazgeçme maliyetinden oluşmaktadır. Çünkü eğitim için devlet, eğitim kurumları, bireyler ve aileleri, firmalar ve özel kuruluşlar, gönüllü kişi ve kuruluşlar harcama yapmaktadır. Kuşkusuz ülkenin yönetim biçimine göre eyalet hükümetleri, yerel yönetimler (il özel idareleri, belediyeler, köyler), vakıflar, okul aile birlikleri, koruma dernekleri, uluslararası kuruluşlar vb. de eğitim harcamaları yapmaktadır. Alternatif maliyet ya da fırsat maliyeti olarak da kullanılan vazgeçme maliyeti ise, hem toplum hem de birey açısından söz konusu olabilir. Kıt kaynakların değişik biçimlerde kullanımı arasında bir seçim yapmak, seçilen seçeneğin dışındaki seçenekleri feda etmek, diğer bir deyişle bazı gereksinimleri karşılama fırsatını kaçırmak anlamına gelir. Bireyler bir ekonomik etkinlikte bulunarak gelir elde edebilecekken bir eğitim kurumuna devam ederek, gelir elde etmekten vazgeçebilirler. Böylece bu eğitim kurumuna devam etmenin vazgeçme maliyeti, bir işte çalışarak elde edilebilecek gelirdir. Toplum açısından ekonomik karar verici olan Devletin yatırımlarının yol yapımına karar verilmesi durumunda, aynı kaynaklarla yapılabilecek eğitim kurumları ya da fabrikalar bir ölçüde feda ediliyor

demektir. Bu da yapılan seçmenin toplum açısından vazgeçme maliyetidir (Karakütük, 2006: 219-220).

Eğitim maliyeti, bireyin eğitimi için yapılan dolaylı ve dolaysız, bireysel ve toplumsal harcamalar, vazgeçme maliyetinin toplamı ile öğrenimden dolayı bireyin sağlayacağı fazla ücret ve emekli aylıklarında alacağı fazlalıklar gibi ilerdeki toplam kazançları ve üretime yapılacak fazla katkıları karşılaştırılarak "verimliliği" tahmin etmek için uygulanan klasik bir ekonomik çözümlemedir (Adem, 1993: 127).

Eğitim harcamaları, eğitim kademeleri itibarıyla öğrenci sayısı, mevcut eğitim altyapısı, ülkelerin gelir seviyeleri, toplumda eğitime verilen önem gibi birçok faktöre bağlıdır. Harcamalar; kamu kaynaklarınca yapılan harcamalar, özel sektörün yaptığı harcamalar ve tüketim harcamaları gibi bölümlerden oluşmakta ve kıyaslanabilirliğin sağlanması açısından bütçe ve/veya GSMH'ya oran cinsinden ifade edilmektedir (Türkmen, 2002: 18). Eğitim harcamalarıyla ilgili çözümlemeler genellikle eğitim harcamalarının büyüklüğü, yani eğitim harcamalarının GSMH içindeki payları; devletin eğitime yaptığı harcamaların büyüklüğü, yani bütçeden eğitime ayrılan kaynakların GSMH içindeki payları gibi ölçütlerle yapılmaktadır (Ünal, 1996; Akt.: Akça, 2002: 23). Eğitim harcaması verileri, eğitim yatırımlarının maliyetlerinin, bu yatırımların kârlılığının hem birey hem de devlet için doğru olarak hesaplanmasına önemli bir girdi teşkil etmektedir (Türkmen, 2002: 18).

Eğitim harcamaları analizi, bir bakıma harcamayı yapan ve bu harcamadan yararlanan kesimler açısından, eğitime ayrılan kaynakların ekonominin diğer alanlarına göre yerinin ve boyutlarının belirlenmesidir. Makro düzeyde eğitim harcamaları, uluslararası karşılaştırmalarda kullanılmaktadır. Böylece, ülkenin eğitime ayırdığı kaynak ile gelişmişlik düzeyi veya ekonomik kalkınması arasındaki ilişkilerin incelenmesi de yapılabilmektedir (Türköz, 2002: 60).

2.2.2. Eğitimin Ailelere Maliyeti

Ailelerin yaptıkları eğitim harcamaları, öğrenci ailesinin ödediği okul ücretlerini, harçlar, kitap ve kırtasiye giderlerini, okula geliş gidişteki ulaşım giderlerini, okul üniforması giderlerini, eğitimi sürdürebilmek için sağlanan konut

ve benzeri için yapılan harcamaları ve ödenen vergilerin eğitime ayrılan bölümünü içermektedir (Baykul ve diğerleri, 2002: 16-17; Türköz, 2002: 61-62; Yıldız, 2000). Eğitimin bireye gerçek maliyeti ise, eğitimin dolaysız ve dolaylı parasal maliyeti ile vazgeçme maliyetini içerir. Dolaysız parasal maliyet; okul ücreti, kitap, kırtasiye gibi konularda; dolaylı parasal maliyet ise yol, beslenme, giyim gibi konularda yapılan harcamalardır. Parasız eğitim, burs, ücretsiz yemek, eğitim giderlerinin vergiden düşülebilmesi vb. eğitimin bireye parasal maliyetini azaltıcı uygulamalardır (Karakütük, 2006: 220). Alternatif maliyet ya da fırsat maliyeti olarak da kullanılan vazgeçme maliyeti ise, öğrencilerin okula devam ettikleri sürece elde edemedikleri kaybedilmiş kazançları ifade eder. Vazgeçilen kazançlar için aynı eğitim kademesi için mezun, aynı yaştaki ancak bir üst eğitim kademesine devam etmeyen bireylerin ortalama kazançları esas alınmaktadır. Vazgeçilen kazançlar, yaş gruplarına ilişkin ortalama kazançlardan, okula devam ederken bir yandan da gelir elde etme amacıyla bir işte çalışılması dolayısıyla elde edilen ortalama kazançlar düşülerek ulaşılan tutarları ifade etmektedir (Baykul ve diğerleri, 2002: 17). Vazgeçme maliyetini ölçmede pratikte güçlükler bulunmaktadır. Her öğrenim gören öğrencinin, eğitim yerine ekonomi bakımından aktif yaşamı seçtiğinde, hemen iş bulması kesin değildir (Türköz, 2002: 62). Vazgeçilen gelirin hesaplanmasında işsizlik meselesinin dikkate alınması hesapların hassasiyeti ve güvenilirliği açısından önemli olabilmektedir (Yıldız, 2000).

2.2.3. Eğitim Maliyeti Analizi

Eğitimin maliyetinin hesaplanması, bir bakıma kıt kaynakları kullanarak çeşitli kesimlerin (devlet, aile, firma) kendi açılarından en iyi çözüme ulaşmak, en yüksek faydayı sağlamak ve bu kaynakları en iyi şekilde dağıtmak üzere çaba sarf etme amacını güder. Harcama yapan tarafların çokluğu ve eğitimin kendi yapısının farklılığı eğitim maliyetlerinde de değişik yöntem ve tekniklerle hesaplanma yapılmasını gerektirmektedir (Türköz, 2002: 61).

Eğitimin maliyetini ölçmede, eğitimin çıktılarını üretmede kullanılan kaynakların değer ve miktarını kestirmek için var olan maliyet verileri kullanılarak, toplam maliyet ve birim maliyet hesaplanabilir. Her girdi için yapılan harcamalar

toplanarak toplam maliyet elde edilebilir. Eğitimde birim ürün (çıktı) öğrenci olarak alındığından, eğitim sisteminin verimliliğinin çözümlenmesinde sık başvurulmuş göstergelerden birisi öğrenci başına birim maliyettir. Ekonomik anlamda verimliliği sağlayabilmek için, en az girdi ile en çok çıktıyı niteliği düşürmeden, hatta artırarak elde etmek gerekmektedir. Yapılan yatırım harcamalarının, öğrenim görmekte olan öğrencilere yansıtılması maliyet açısından sağlıklı hesaplamalar yapılmasını engeller. Örneğin, kamulaştırma ya da bir okul binası yapımı için yapılan harcama, bu binada öğrenim görecektir öğrenci sayısı ile ilişkilendirilmelidir ki bu da binanın ömrüyle (50-100 yıl) bağlantılıdır. Bu durumda eğitimde gerçekçi birim maliyet hesaplamaları için, bir öğretim yılında yapılan cari harcamaların, o yıl öğrenim görmekte olan öğrenci sayısına oranlanması ile öğrenci başına birim cari harcamalar bulunabilir. Kuşkusuz bir dönemin (örneğin son on yıl) eğiliminin değerlendirilmesinde, öğrenci başına hesaplanacak birim cari harcamaların belli bir yılın sabit fiyatlarıyla ifade edilmesi gerçek (reel) maliyeti değerlendirme olanağı verir. Ayrıca okul başına, derslik başına maliyet de hesaplanabilir.

Üretim süreci ile girdiler arasındaki etkileşim eğitimin maliyetini belirler. Eğitimde maliyet, girdi düzeyini azaltarak (daha az öğretmen, daha az derslik, daha az ders kitabı) ve daha düşük maliyetli bir öğretim teknolojisi seçerek (örneğin radyo, TV, bilgisayar yerine programlı öğretim araç-gereci kullanarak, öğretmen yerine radyo kullanarak vb.) düşürülebilir. Oysa kalkınmakta olan ülkelerin çoğunda girdilerin niteliği düşüktür ve maliyetine katlanılabilecek teknolojiler de sınırlıdır. Eğitimde birim maliyeti azaltmak önemlidir. Ancak birim maliyeti azaltmak, eğitimin niteliğini düşürmek anlamına gelmemelidir (Karakütük, 2006: 220).

Eğitimde maliyet kavramı; harcamaları yapanlara göre maliyet, harcamaların niteliğine göre maliyet, ekonomik ve parasal maliyet ve ödeneklerin harcanıldıkları programlara göre maliyet olarak incelenebilir (Adem, 1993: 129-139).

a) Harcamaları Yapanlara Göre Maliyet

Eğitim harcamaları başlıca üç kurumca yapılmaktadır. Ev idareleri, eğitim kurumları ve devlet. Ancak eğitim harcamaları yapan kurumlar ülkeden ülkeye önemli farklılıklar göstermektedir. Örneğin eyalet hükümetleri, yerel yönetimler (il

özel idareleri, belediyeler, köy muhtarlıkları, vakıflar, hayır kurumları, okul aile birlikleri, koruma dernekleri) vb. de eğitim harcamaları yapan kurumlar arasında sayılabilir. Burada ilk üçü üzerinde durulacaktır (Adem, 1993: 129-130).

Ev İdareleri

Ev idarelerinin eğitim harcamaları iki kümede toplanabilir. Birincisi öğrenim, pansiyon ya da bir konutta oturma, taşıt, giyecek, yiyecek, ders kitapları, kırtasiye vb. konularda yapılan eğitim giderleridir. İkincisi ev idareleri vergi ödeyerek eğitim giderlerine dolaylı olarak katılmaktadırlar.

Eğitim Kurumları

Ülkenin genel yönetim biçimine göre, okullar, giderlerinin bir bölümünü kendileri karşılamaktadırlar. Fakat hiçbir ülkede, eğitim kurumları giderlerinin tümünü karşılamamaktadırlar.

Devlet

Devlet, devlet okullarının giderlerine; burs vererek, parasız yatılılık, kredi vb. olanaklarla ev idarelerinin eğitim giderlerine, kimi özel okullara yardım ederek özel öğretim kurumlarının giderlerine katkıda bulunmaktadır.

b) Harcamaların Niteliğine Göre Maliyet

Bu kısımda ev idarelerinin ve eğitim kurumlarının giderleri kesin olarak ölçülemediğinden yalnızca devlet giderleri ele alınabilmıştır (Adem, 1993: 131-134).

Yatırım Giderleri Maliyeti

Bu maliyeti, okul binaları arsalarını kamulaştırma ya da arsa alımı, plan-proje, bina yapımı, donatım ve büyük onarım giderleri oluşturmaktadır. Yatırım maliyeti, eğitime sürekli yararlanılabilecek sabit sermaye malları kazandırmaktır.

İşletme Giderleri Maliyeti

İşletme giderleri maliyeti deyiminden, cari ya da olağan harcamalar anlaşılmaktadır. Başlıca bölümleri; aylık, tazminat, ek ders ücreti, demirbaş eşya ve kırtasiye, yardımcı hizmet, işletme, bakım, toplumsal yardım vb. giderlerden oluşur.

Nguyen Huu Chau eğitim harcamalarını, ekonomik amaçlarına göre, başlıca üç grupta incelemiştir.

Dolaysız Maliyet: Öğretim personeli, demirbaş eşya ve kırtasiye, bakım ve küçük onarım ve öteki yönetim giderlerinin toplamına dolaysız maliyet demektedir.

Dolaylı Maliyet: Yönetici personel, hizmetliler, genel yönetim, giderleri (bazen tüm eğitim düzenini ilgilendiren, örneğin MEB merkez örgütü giderleri, üniversitelerin YÖK, Üniversitelerarası Kurul, Yüksek Denetleme Kurulu, Rektörlük vb.) dolaysız ve özendirme giderlerine dahil edilmeyen bütün öteki giderlerden oluştuğuna işaret etmiştir.

Özendirme Maliyeti: Özendirme maliyetinin başlıca amacı, gereksinme içinde bulunan öğrencilere yardım ederek öğrenimlerini sürdürmelerini sağlamaktır. Bu başlık altında, öğrencilere muayene ve tedavi, boş zamanı değerlendirme, kültürel ve sportif etkinlikler, öğrenci dernek, kantin ve yurtlarına yapılan yardımlar ile burs, kredi vb. yardımlar incelenebilir.

c) Ekonomik ve Parasal Maliyet

Ekonomik çözümlemeyi eğitime uygularken, eğitimde maliyet/fayda analizi yaparken kimi yazarlar, maliyeti "parasal" ve "ekonomik" olmak üzere iki kümeye ayırmaktadırlar (Adem, 1993: 134-135).

Parasal Maliyet: Eğitim kesiminde kullanılmış olan tüm mal ve hizmetlerin fiyatları toplamıdır. Başka bir deyişle, bir eğitim düzeninin işletilmesi için harcanılan cari, yatırım ve transfer harcamalarının tümüne parasal maliyet denilmektedir. Öyleyse parasal maliyetin çözümlenmesi görece olarak kolaydır.

Ekonomik Maliyet: Bir eğitim düzeni için gerekli fiziksel mal ve gerçekten zorunlu olan hizmetlerin toplam fiyatı anlamına gelmektedir.

d) Ödeneklerin Harcanıldıkları Programlara Göre Maliyet

Ödeneklerin harcanıldıkları programlara göre maliyet; yapım ve donatım, genel yönetim giderleri ve personel giderleri olmak üzere üç başlıkta incelenebilir (Adem, 1993: 138-139).

Yapım ve Donatım

Eğitim kesiminde okul binalarının yapım ya da yatırım giderleri, DPT ve Milli Eğitim Bakanlığı yatırımcı daireler arasında "pazarlık" yoluyla saptanmaktadır. Okul binalarının yapımı tamamlandıktan sonra, büyük onarım ve donatım giderlerinin dışında kalan bakım, onarım vb. giderler bütçenin cari harcamalar bölümünden karşılanmaktadır. Dolayısıyla okul binalarının parasal maliyeti ve ekonomik maliyeti birbirinden farklı olacaktır.

Genel Yönetim Giderleri

Bu başlık altında kümelenen giderlere; demirbaş eşya ve kırtasiye, eğitim kesiminin merkez ve taşra örgütleri yönetim giderleri, kütüphane vb. giderler dahil edilebilir. Genel yönetim giderleri, çoğu kez bir yıl içinde harcanıldıklarından (uzun ömürlü demirbaş eşya donatım giderlerine dahil edildiğinde), ekonomik maliyeti parasal maliyetine eşittir.

Personel Giderleri

Bu giderlere eğitim kesiminde, öğretmen, öğretim üye ve yardımcı öğretim personeli, öteki yönetici ve hizmetli personelin maliyetine, aylıklar ve aylıklar dışında kalan tazminat vb. ödemeler, emekli sandığı ve sigorta aidatları vb. giderlerin toplamı dahildir. Personelin ekonomik maliyeti, parasal maliyetine eşittir.

2.2.4. Kamu Harcamaları ve Özel Harcamalar İçerisinde Eğitim Harcamaları

Eğitimin maliyeti; kamusal ve özel öğretim harcamaları ile vazgeçme maliyetinden oluştuğuna göre; eğitim maliyeti, yapılan harcamalar bakımından kamu harcamaları ve özel harcamalar olarak iki grupta ele alınmaktadır. Bu harcamalardan birindeki artış veya azalmanın diğerini ne şekilde etkileyebileceğine ve eğitim maliyetinin daha çok hangi kesim tarafından üstlenildiğine dikkat çekmek bakımından burada kamu harcamaları kavramı üzerinde durmakta yarar görülmektedir.

2.2.4.1. Kamu Harcaması Kavramı

Devletin varlığının en temel amacı, o ülkede yaşayan insanların ihtiyaçlarının karşılanmasıdır. Bir ülkede yaşayan insanların müşterek ihtiyaçları vardır. Bu ihtiyaçlar birlikte yaşamaktan kaynaklanan ve tek başına karşılanamayacak ihtiyaçlardır. Savunma, adalet, güvenlik, bayındırlık, sağlık ve eğitim bu ihtiyaçlara örnektir. Devlet insanların bu müşterek ihtiyaçlarını, kamusal mal ve hizmetleri sağlamak suretiyle karşılamaktadır. Kamusal mal ve hizmetleri devlet ya kendisi doğrudan doğruya üretir veya bunların özel kişiler tarafından üretilmesini destekler ve denetler (Karaarslan, 2005: 37-38).

Devletin kamusal mal ve hizmetlerin teminini gerçekleştirmek için yaptığı harcamalara kamu harcamaları; bu harcamaları gerçekleştirmek için elde ettiği kaynaklara da kamu gelirleri denilmektedir.

Para şeklinde ödemesi yapılan, yetkili kişilerce gerçekleştirilen ve zaman içerisinde sürekli olarak artma gösteren kamu giderleri, kamu ihtiyaçlarını karşılamaya yöneliktir. Bunlar kamu harcamalarının başlıca nitelikleridir. Bu tanımlamadan, kamu harcamalarının niteliklerini şu şekilde sıralayabiliriz (Karaarslan, 2005: 38):

- 1-Kamu makamları,
- 2-Toplumsal ihtiyaçlar,
- 3-Belli usullere uyulması,
- 4-Parasallık.

Kamu harcamaları, harcama yapmaya yetkili olanlar tarafından yapılabilir. Her görevlinin harcama yapması söz konusu değildir. Harcama yapabileceklere kanunlarla yetki verilmiştir. Ayrıca harcamanın mevzuatla belirlenmiş süreç dâhilinde gerçekleştirilmesi gerekir.

Kamu harcamalarının belirlenmesinde hangi kurumların ve hangi tür harcamaların dikkate alınacağını tespit edilmesi gerekir. Kamu harcamaları dar veya geniş anlamda ele alınabilir. Dar anlamda kamu harcamaları merkezi idare harcamalarını kapsamaktadır. Geniş anlamda kamu harcamaları ise merkezi idare

harcamalarının yanı sıra sosyal güvenlik kurumlarının, yerel idarelerin ve KİT'lerin harcamalarını da kapsar (Karaarslan, 2005: 38).

3.2.4.2. Türkiye’de Kamu ve Özel Eğitim Harcamalarının Analizi

Eğitim yarı kamusal bir maldır. Burada “yarı” sözcüğü bir esnekliği tanımlamaktadır. Malların hem piyasa hem de kamusal özellik göstermesi, içinde bulunulan konjonktürün özelliğine göre geçişkenliğe sahip bir yapı sergilediğini göstermektedir (Karaarslan, 2005: 40).

Eğitim hizmetlerinin de içinde bulunduğu yarı kamusal mal ve hizmetlerden fayda elde edenler yararlanma karşılığında belli bir bedel ödeyebilmektedirler. Ödenecek bedel malın piyasa fiyatı değil, siyasi otorite tarafından belirlenen bir değerdir. Bu değer, marjinal maliyetin altında da olabilir. Bu mal ve hizmetlerin faydalarından yararlanmada bir bedelin alınıp alınmayacağı, alınacaksa seviyesinin ne olacağı, toplumların sosyal ve iktisadi gelişmişlik düzeylerine göre farklılıklar göstermektedir (Karaarslan, 2005: 41).

Eğitim hizmetleri için yapılan harcamalar; gelirin yeniden dağılımında bir araç olması, iktisadi büyüme, kalkınma ve ekonomik istikrarın sağlanmasında fonksiyon üstlenmesi nedeniyle yatırım harcaması olarak da nitelendirilebilir. Ancak eğitim harcamaları, sağladığı kısa süreli faydalar nedeniyle de tüketim harcaması olarak nitelendirilmektedir. Bu nedenle, eğitim hizmetlerinin uzun yıllar kamu sektöründe mi, yoksa özel sektör tarafından mı üretilmesi gerektiği tartışma konusu olmuştur. Bu problemin tartışılmasında kullanılacak ölçüler özel ve sosyal getiri oranlarıdır.

Özel getiri oranı; oluşturulan faydaları ve maliyetleri bireysel yönden belirlemek için kullanılmaktadır. Oysa sosyal getiri oranı; elde edilen toplumsal fayda ile toplumsal maliyetleri karşılaştırmaktadır. Bu oranlara ilişkin olarak çeşitli ülkelerde yapılan çalışmalarda, ilk ve orta öğretimde sosyal getiri oranının; yüksek öğretimde ise özel getiri oranının ağır bastığını gösterir sonuçlar ortaya çıkmıştır (Karaarslan, 2005: 41).

Eğitim hizmetlerinin yapısından kaynaklanan özellikler nedeniyle, tüm yarı kamusal mallarda olduğu gibi, hizmetin toplumdan gelecek bütün talepleri tüm ülkede karşılayacak düzeyde kamu kesimince üretilmesi gerekir. Çünkü eğitim düzeyinin yükselmesi, iktisadi büyüme ve kalkınmayı artırarak milli gelirin de aynı yönde gelişimini sağlayacaktır (Karaarslan, 2005: 42).

Ülke kalkınması doğrultusunda ekonomi, sağlık, tarım, güvenlik, turizm, eğitim vb. için belirlenen hedeflere ulaşmak kaynak gerektirir. Bu sektörlerden birine daha fazla kaynak ayrılması, diğerlerinden o oranda vazgeçilmesi demektir. Ülkelerin insan ve madde kaynakları kıttır. Bu kıt kaynakların sektörler arasında önceliklere göre dağıtılması ve eğitim sektörüne ayrılmış olan parasal kaynakların da alt sistemlere dağılımı dengeli olmalıdır. Eğitim sistemine madde kaynakları ayrılmasının gerekçesi ise eğitimin ekonomik kalkınmanın bir tür çoğaltanı olmasıdır. Madde kaynakları fiziksel (bina, tesis, derslik, eğitim araç-gereçleri, donanım, okul arsa ve arazileri) ve parasal (finansman) girdilerdir. Madde kaynaklarının miktarının gereksiniminden az olması, eğitim sisteminin sunacağı hizmetlerin niteliğini düşürebileceği için kaynaklar yeterince ve zamanında sağlanmalıdır. Türkiye’de kalkınma planlarında eğitim ve sağlık iki öncelikli sektör olarak belirtilmesine karşın, ekonomik tasarruf kararları ile ilk olarak eğitim harcamaları sınırlandırılmaktadır. Oysa bir ülke eğitime kaynak ayırmadan kalkınabilseydi, hiçbir ülke kıt kaynaklarından önemli bir bölümünü eğitim sektörüne ayırmazdı. Ekonomiye yapılmış yatırımların etkisine sahip olan eğitim harcamaları, insan kaynağına yapılmış yatırım olarak kabul edilmektedir (Karakütük, 2006: 221).

Devletin genel finansman kapasitesi içinde yetersiz kaldığında, yarı kamusal bir hizmet niteliği taşıyan eğitim hizmetlerinin finansmanını karşılamada yeni finansman model ve yöntemleri ortaya konulmaktadır.

Maliye teorisi alanında yapılan bilimsel araştırmalar sonunda eğitim kurumlarının yaptığı hizmetlerin faydasının bir kısmı topluma, bir kısmı da bu hizmetten yararlanan kişilere ait olduğu ortaya koymaktadır. O halde bu modele göre eğitim hizmetlerinin daha etkili olarak yürütülmesi için eğitim harcamalarının topluma olan faydasının vergilerle, bireye olan faydasının da harçlarla karşılanması

savunulmaktadır. Böylece kamu + firma + aile (birey) olarak çok taraflı bir finansman modeli ortaya çıkmaktadır (Bircan, 1993; Akt. Öztürk, 2002: 15).

Bu modelin karşıtları ise eğitimin topluma yönelik bir karma mal olduğundan hareketle, öncelikli vatandaşlık hakkı, insan hakları ve demokrasiye katılım hakkı gibi hakların kullanılabilmesi için devletin bireylere eğitim vermesi gerektiği, dolayısıyla eğitim finansmanının kamu tarafından üstlenilmesi gerektiği savunulmaktadır. Şayet devletin eğitim için finansman kaynakları yeterli değilse, diğer sektörlerden kaynak aktarımı eğitim lehine yapılmalıdır. Sonuçta eğitim gören birey topluma daha yararlı olacak, bundan devlet de kazançlı olacaktır. O halde finansman tamamen kamu tarafından karşılanmalıdır. Bu finansman modeline göre eğitimin ve özellikle ilköğretimin devlet tarafından finanse edilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Eğitimin finansman kaynaklarını ülkelerin içinde bulundukları siyasal, ekonomik yapılarına göre çeşitlendirmek ve kamu, özel kesim, şirket, vakıf, dernek, aile, birey, uluslararası kuruluş vb. kaynaklardan finanse etmek olasıdır (Bircan, 1993; Akt. Öztürk, 2002: 15-16).

Türkiye'de ve az gelişmiş ülkelerde eğitimde uluslararası finansman yolunun kullanılması devletin eğitime daha az kaynak ayırma eğilimini arttırmıştır. Eğitim için uluslararası finansman örgütlerinden ve gelişmiş ülke hükümetlerinden alınan krediler, devletin eskiden eğitime ayırdığı kaynağı başka alanlara aktarmasını kolaylaştırmış; fakat dış borç yükünü arttırmıştır. Bugünkü eğilim, yapısal uyum programları kapsamında, yani kalkınma planları çerçevesinde alınan kredilerin bir parçası olarak eğitime kaynak ayrılmasıdır. Yapısal uyum programlarını Nazenin (2002; Aktaran: Öztürk, 2002;16-17) şöyle değerlendirmektedir:

"Yapısal Uyum Programları" ile uygulanan neoliberal politikalar "yararlanan öder" mantığıyla, "sosyal devlet" kapsamında kamusal olan hakları özel teşebbüse devretmekte, devletin elinde kalanları ise "paralı"laştırmaktadır. Eğitime ayrılan kaynakların kısılması ile birlikte özel sektörün eğitim yatırımları kamu kaynaklarıyla desteklenmiş, kamu kaynakları

kullanılarak üretilen eğitim hizmetleri ise gittikçe niteliksizleşmiş ve eğitim maliyeti çeşitli biçimlerde velilerce karşılanmaya başlanmıştır. Böylece eğitimde yaşanan eşitsizliğin daha da artması yönünde bir süreç başlamıştır.”

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Yasası’na göre, eğitim hizmetinin, yurttaşlara genellik, fırsat ve olanak eşitliği ilkeleri çerçevesinde sunulması gerekir. Bu ilkeler, eğitim planlarının hedeflerine yansır. Kalkınma planlarında da eğitim ve sağlık, öncelikli iki sektör olarak görülmüştür. Ancak, Türkiye’de eğitim ve sağlık hizmetlerinin öncelikli olarak görülmesi, son yıllarda bazı yazarlarca bu hizmetlerin finansmanının devletçe karşılanacağı biçiminde yorumlanmamaktadır. Çünkü özellikle 1980 yılından sonra devletin nitelikleri ve verdiği hizmetler konusunda görüşler ileri sürülmekte, serbest piyasa ekonomisine geçiş için çalışmalar hızlandırılmaktadır. Son yıllarda, “devletin küçültülmesi”, “garson devlet” gibi kavramlar ile devletin ekonomik etkinliklerden çekilmesi, yalnızca eğitim, sağlık gibi hizmetleri sunması çeşitli yazarlarca vurgulanmaktadır. Diğer yandan da eğitim ve sağlık hizmetlerinin finansmanının yararlananlarca karşılanması ve bu hizmetlerin devlet yanında özel kuruluşlarca da sunulması, bu hizmetleri sunan özel kuruluşların çeşitli indirimlerden yararlanması, devlet yardımı alması gibi görüşler ileri sürülmektedir. Bu görüşleri, birçok kamu kuruluşu ve KİT’lerin özelleştirilmesi için yapılan yasal düzenlemeler izlemiştir. Sonuçta son 25 yıllık dönemde bu hizmetlerin sunumunda özel kişi ya da kuruluşlar da görev yapmaya başlamışlardır (Karakütük, 2006: 221-222).

Nitekim Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda (2001-2005) “Eğitimin yaygınlaştırılmasında merkezi idarenin yanı sıra mahalli idareler, gönüllü kuruluşlar ve özel sektörün katkısı sağlanacaktır. Özel Öğretim Kurumları Kanunu, çeşitli teşvik imkânlarını kapsayacak şekilde yeniden düzenlenecektir.” denilmektedir (DPT, 2000; Akt.: Karakütük, 2006: 222).

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nın Devletin işlevleriyle ilgili Temel Amaç, İlke ve Politikaları içinde “Devletin özelleştirme yoluyla üretim alanından çekilerek asli işlevine ağırlık vermesi ve rekabetçi piyasa düzenini sağlama işlevini

dünyadaki dönüşümü dikkate alarak yerine getirmesi için gerekli düzenlemeler sürdürülecektir” denilmektedir (DPT, 2000; Akt.: Karakütük, 2006: 222).

Bu çerçevede 2004 Yılı Programında “özel sektörün eğitime daha fazla yatırım yapması amacıyla 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu başta olmak üzere ilgili kanunlarda düzenlemeler yapılacaktır.” denilerek özel sektörün eğitimdeki yatırımları özendirilmektedir (Karakütük, 2006: 223).

Dokuzuncu Kalkınma Planı’nda (2007 – 2013) “Öncelikli sektörler arasında yer alan eğitim ve sağlık sektörlerinin kamu yatırım payı artırılacaktır (m.340). Eğitime ayrılan özel kaynaklar eğitimde fırsat eşitliğine imkân sağlayacak şekilde yönlendirilecektir. Bütün eğitim kademelerinde özel sektörün payı artırılacak, kamu kaynaklarının en fazla ihtiyaç duyan kesimlere yönlendirilmesi sağlanacaktır. Etkin bir kalite değerlendirme ve denetim sistemi kurulması koşuluyla özel yükseköğretim kurumlarının açılabilmesine imkân sağlanacaktır (m.597).” denilmektedir.

Uzun Vadeli Gelişmenin Temel Amaçları ve Stratejisi (2001-2023) içinde de “2000 yılında yüzde 30 dolayında olan kamu yatırımlarının toplam yatırımlar içindeki payının dönemin sonunda yaklaşık yüzde 10 düzeyine gerilemesi öngörülmektedir.” ve “Toplam özel sektör yatırımları içinde eğitim, sağlık, haberleşme ve enerji yatırımlarının payının dönem boyunca, özellikle 2010 yılı sonrasında artacağı, ... tahmin edilmektedir.” görüşü yer almaktadır (DPT, 2000; Akt.: Karakütük, 2006: 222).

2002 yılına kadar Türkiye’de eğitim harcamaları MEB, YÖK ve resmi üniversitelerin GSMH içerisindeki paylarının toplamından oluşmaktaydı (DİE, 2004). 2003 yılında gerçekleştirilen “2002 Yılı Türkiye Eğitim Harcamaları Araştırması”, eğitim alanında yapılan tüm harcamaları (hanehalkı, vakıf, dernek, şahıs vb., diğer bakanlık ve kurumların eğitime ayırdıkları paylar) kapsamı nedeniyle eğitimde kamu ve özel kaynaklardan yapılan harcamaların kıyaslanabilirliği açısından öncelikle 2002 yılı verileri üzerinde durulmasında yarar görülmektedir.

Bu araştırmanın alan uygulamasında 29.674 hane, 3.864 eğitim öğretim kurumu (okulöncesi, ilköğretim, ortaöğretim), 967 özel kreş, 75 resmi ve vakıf üniversitesi, 95 diğer bakanlık ve kuruluşlar ile Milli Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu’ndan bilgi derlenmiştir (DİE, 2004a).

“2002 Yılı Türkiye Eğitim Harcamaları Araştırması” sonuçlarına göre, Türkiye’de 2002 yılı toplam eğitim harcamaları 20.155.207.669 Milyon TL olup harcamaların %65,51’i kamu kaynaklarından finanse edilmiştir (Tablo 1). Özel kaynaklardan yapılan harcamalar, toplam harcamaların %34,40’ını karşılamakta olup bunun önemli bir kısmı (%32,85) hane halkı (aileler) tarafından yapılmıştır. Geriye kalan %0,09’luk harcama ise uluslar arası kaynaklardan karşılanmıştır.

Tablo 1.

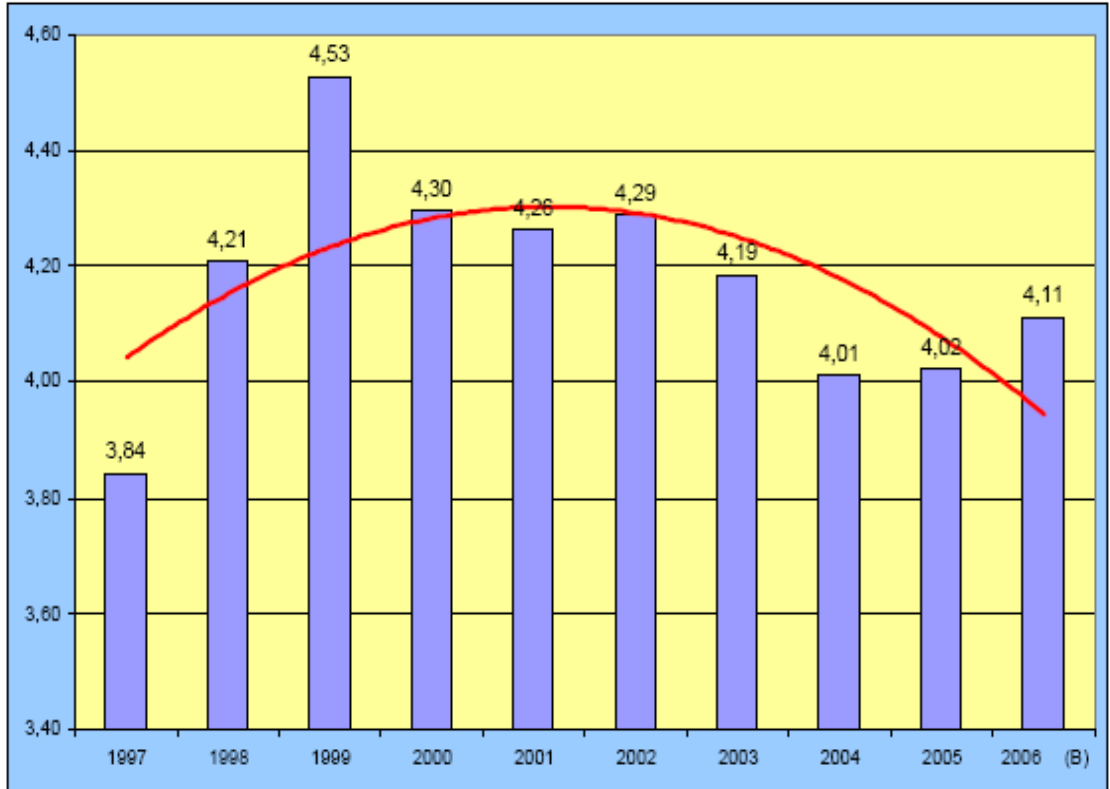
Türkiye’de Finansman Kaynaklarına Göre Eğitim Harcamaları (2002)

Finansman Kaynakları	Toplam Harcama Miktarı (Milyon TL)	Toplam İçindeki Pay (%)
Kamu Kaynakları	13.203.180.601	65,51
Merkezi Hükümet	13.062.138.408	64,81
Milli Eğitim Bakanlığı	8.043.014.606	39,91
Yüksek Öğretim Kurulu	6.265.881	0,03
Diğer Bakanlık ve Kuruluşlar	1.021.062.515	5,07
Üniversiteler	3.920.495.401	19,45
Eğitim Kurumları	71.300.005	0,35
Yerel İdareler	141.042.193	0,70
Belediyeler	13.426.825	0,07
İl Özel İdareleri	127.615.368	0,63
Özel Kaynaklar	6.933.071.064	34,40
Özel-Tüzel Kişi ve Kuruluşlar	313.006.081	1,55
Hane halkı	6.620.064.983	32,85
Uluslararası Kaynaklar	18.956.004	0,09
Toplam	20.155.207.669	100,00

Kaynak: TÜİK (2007), *Türkiye İstatistik Yıllığı 2006* verilerinden yararlanılarak düzenlenmiştir.

Türkiye’de kamu eğitim harcamalarının yıllar itibariyle oransal dağılımı Grafik 3’te sunulmuştur (Yılmaz, 2007: 6).

Grafik 3. Kamu Eğitim Harcamalarının Gelişimi (GSYİH’ye Oran Olarak)

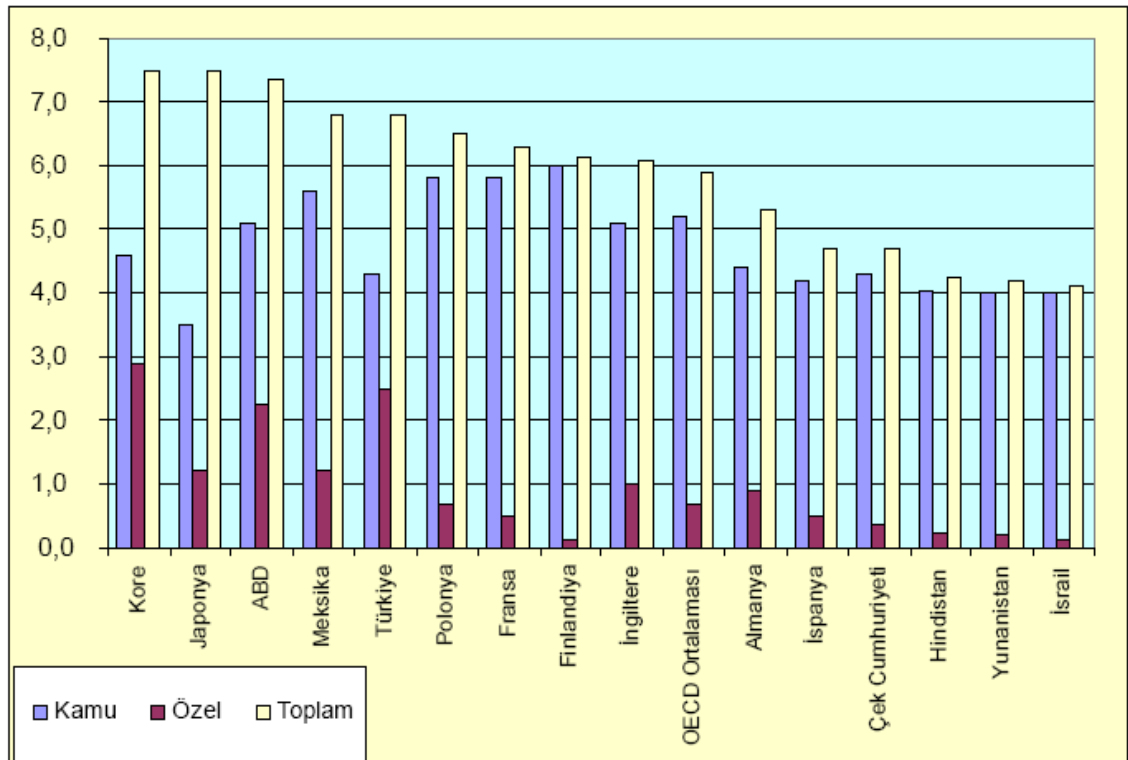
28 Şubat kararı çerçevesinde, Sekiz Yıllık Zorunlu Eğitime Geçiş konusunda, 1997 yılında alınan kararın uygulamaya konulmasıyla birlikte, eğitim harcamaları 1998 yılından itibaren reel olarak hızla artmış ve GSYİH’ya oran olarak yüzde 3,8’ler düzeyinden yüzde 4,5’e çıkmıştır. Bu değişim dönemsel olarak yüzde 18’e ulaşan bir reel artışa karşılık gelmektedir.

2000 ve sonrası dönemde kamu eğitim harcamaları yüzde 4 oranının üzerinde kalmakla birlikte özellikle 2002 sonrasında belirgin bir düşme eğilimine girmiştir. 2004 ve 2005 yıllarında kamunun eğitime ayırdığı kaynak reel olarak tekrar 1998 öncesi düzeylerine düşmüştür. Öğrenci ve derslik sayısının önemli düzeyde arttığı bir dönemde, eğitim harcamalarının özellikle MEB kaynaklı düşmesi

eğitimin kalitesi ve mevcut varlıkların etkin kullanılamaması gibi bir sonucu da beraberinde getirmiştir. 2006 yılında öngörülen bütçe rakamları eğitim harcamalarının tekrar bir yükselme eğilimi içine girdiği şeklinde yorumlanabilir (Yılmaz, 2007: 5-6).

Eğitimin finansmanında çeşitli ülkelerde devlet ve özel sektörün paylarının ne kadar olduğu konusunda görüş geliştirebilmek amacıyla Seçilmiş Ülkelerde Kamu, Özel ve Toplam Eğitim Harcamalarının GSYİH'ya Oranları, Grafik 4'te sunulmuştur (Yılmaz, 2007: 5).

Grafik 4. Seçilmiş Ülkelerde Kamu, Özel ve Toplam Eğitim Harcamalarının GSYİH'ya Oranları (2002-2003)

Kaynak: OECD Education at a Glance 2006, TÜİK 2005, World Bank 2005 ve Yılmaz 2006

Türkiye'nin eğitime özel ve kamu sektörü toplamı olmak üzere 2002 yılında GSYİH'ye oran olarak yaklaşık yüzde 7'ye karşılık gelen 19,3 milyar YTL (12,7 milyar ABD doları) düzeyinde bir harcama yaptığı görülmektedir. Bu harcama düzeyinin yüzde 62,2'si kamu kaynakları tarafından finanse edilirken, yüzde 35,3'ü ise özel sektör kaynakları tarafından karşılanmıştır. Geri kalan yüzde 2,5 ise uluslararası kaynaklar ile

kamu sektörü ve özel sektör arasında dağıtılamayan tutardan oluşmaktadır. GSYİH'ya oran olarak toplam harcama düzeyine bakıldığında bu oran, uluslararası karşılaştırmalar açısından iyi bir düzeyi göstermektedir. Türkiye bu anlamda birçok gelişmiş ülkeden daha yüksek oranda bir kaynağı eğitime ayırmaktadır. Harcamaların beklenenden yüksek çıkmasını belirleyen temel faktör, ekonominin kamu sektörü dışında kalan diğer sektörlerinin eğitime ayırdığı kaynağın diğer ülkelere göre oldukça yüksek çıkmasıdır. Bir diğer ifadeyle, özel harcamaların reel büyüklüğü bu yapının ortaya çıkmasına yol açmıştır (yüzde 2,5). Nitekim bu durum eğitime yönelik harcamaların yüzde 37,3'ünün kamu dışındaki sektörler tarafından finanse edildiğini göstermektedir. Özellikle gelişmiş ülkelerle karşılaştırıldığında Türkiye'nin görece olarak daha düşük oranda (4,3 %) kaynağı kamu harcaması olarak eğitime ayırdığı görülmektedir (Yılmaz, 2007: 4-5). Bu veriler, Türkiye'nin eğitime, özellikle özel harcamalar hesaba dahil edildiğinde önemli miktarda kaynak harcadığını göstermektedir. Ancak, uluslararası karşılaştırma ve analizler, bu kaynakların reel olarak uluslararası ortalamaların altında kalmasının yanında, eğitim öğretim kalitesinin geliştirilmesinde de etkin kullanılmadığına işaret etmektedir (Karip, 2007: 249).

Kamu sektörünün eğitim harcamaları gelişmiş ülkelerde GSYİH'nın ortalama yüzde 5'i oranında çıkmaktadır. Gelişmekte olan ülkelere ise bu oran ülkelere göre önemli ölçüde değişmektedir. Yunanistan, Şili, Romanya, İspanya gibi ülkelere yüzde 3-4 arasında değişirken, Malezya, Güney Afrika, Tunus gibi ülkelere ise bu oran yüzde 6'lara kadar çıkmaktadır. AB üyesi ülkelere kamunun eğitim sektörüne yönelik harcamaları ortalama olarak yüzde 5'in biraz üzerinde çıkmaktadır. Türkiye sahip olduğu katma değer (GSYİH) ve bunun içinde kamu hizmetlerinin dağılımı ve eğitime aktarmaya çalıştığı kaynak açısından gelişmiş ülkelerin sahip olduğu oranların altında yer almamaktadır. Hatta hane halkının kendi ceplerinden ilköğretim de dahil olmak üzere yaptığı harcama ve katkılarla birlikte, Türkiye bir çok gelişmiş ülkenin de üzerine çıkmaktadır. Bununla birlikte, gerek Türkiye'nin genç nüfusunun bu ülkelere karşılaştırıldığında yüksek olması, gerekse toplam gelir düzeyinin söz konusu ülkelerin altında olması nedeniyle, dersane ve öğrenci başına mutlak harcama düzeyleri eğitimde kalite farklılaşmasına yol açacak niteliktedir (Yılmaz, 2007: 8).

Eğitim harcamalarının GSYİH'ye oranına ilişkin kıyaslamalar, öğrenci sayısı ve GSMH büyüklüğü ile ilgili düzenlemeleri içermemektedir. Bu sebeple, ülkelerin eğitime ayırdığı kaynakları kıyaslarken, eğitim çağındaki nüfusun toplam nüfusa oranı ile ilgili düzenlemelerin de yapılabilmesi için öğrenci başına yapılan harcamaların karşılaştırılması daha önemli ipuçları verebilmektedir.

Tablo 2.

Çeşitli Ülkelerde Eğitim Düzeyleri İtibarıyla Kişi Başına Düşen Eğitim Harcamaları (ABD Doları, Satın Alma Gücü Paritesine Göre)

	(ABD \$)	Okul Öncesi	İlkokul	Lise	Yüksek Öğrenim	Toplam
Seçilmiş OECD Ülkeleri	ABD	8.522	7.560	8.779	22.234	10.871
	Danimarka	4.542	7.572	8.113	14.280	9.075
	Avusturya	5.713	6.571	8.562	11.274	8.462
	İtalya (K)	5.972	6.783	8.258	8.347	7.839
	İsveç	3.504	6.295	6.482	15.188	7.612
	Belçika	4.062	5.321	7.912	11.589	7.548
	Fransa	4.323	4.777	8.107	8.837	7.124
	Hollanda	4.228	4.862	6.403	12.974	6.733
	Almanya	4.956	4.237	6.620	10.504	6.696
	İngiltere	7.595	4.415	5.933	10.753	5.972
	İspanya	3.608	4.168	5.442	7.455	5.385
	İrlanda	4.026	3.743	5.245	10.003	5.294
	Yunanistan	-	3.299	3.768	4.280	3.680
	Macaristan (K)	2.882	2.592	2.633	7.122	3.254
	Meksika	1.410	1.357	1.915	4.341	1.793
	Türkiye (K;2002)*	99	899	1.957	5.105	1.397
	Türkiye (K+Ö;2002)**	276	1.214	3.046	7.847	2.102
	OECD Toplamı	4.490	4.819	6.688	12.319	6.821
Diğer Seçilmiş Ülkeler	Arjantin	1.745	1.655	2.306	3.775	2.182
	Brezilya (K-2000)	1.044	832	864	-	-
	Şili (2002)	1.766	2.110	2.085	6.901	2.732
	Uruguay (K)	1.200	1.202	1.046	2.201	1.261
	Endonezya	73	108	322	1.414	-
	Hindistan	57	405	650	2.522	-
	İsrail	3.428	4.650	5.617	11.494	6.033
	Ürdün (K)	342	811	840	-	-
	Malezya (K)	611	1.562	2.600	11.303	2.679
	Filipinler (K)	75	492	465	1.648	-
	Tayland	764	1.045	1.081	1.851	-

Kaynak: OECD Education at Glance 2004; Akt.: Yılmaz, 2006: 22

K: Kamu, Ö: Özel

*Sadece kamu kurumları tarafından yapılan harcama toplamaları hesaplanmıştır.

**Kamu ve özel sektör kurumlarının ve hanehalklarının kamu ve resmi okullara yönelik olarak yaptığı toplam harcama dikkate alınmıştır.

Tablo 2’de OECD verilerinde Türkiye ve diğer ülkelerin eğitim düzeyleri itibariyle satın alma gücü paritesine göre düzeltilmiş eğitim harcamaları verilmektedir. Türkiye, tabloda yer alan seçilmiş OECD ülkeleri içinde Meksika ile birlikte kişi başına eğitim harcamasının en düşük olduğu ülkedir. Türkiye, OECD ortalamasının üçte biri düzeyinde öğrenci başına harcama yapıyor gözükmektedir. Kişi başına öğrenci harcaması özellikle okul öncesinde OECD ortalamasının on altıda biri düzeyinde çıkmaktadır. Öğrenci başına harcamalar açısından iki nokta eğitime giden harcamaların ekonomi üzerindeki etkisini ve kalitesini göstermesi açısından önemlidir. Birincisi, öğrenci başına düşen harcama tutarı (satın alma gücüne göre düzeltilmiş) gelişmiş ülkelerin ortalamasının oldukça altında çıkmaktadır. Örneğin Almanya ile GSYİH’ye oran olarak benzer bir kamu harcaması düzeyine sahip olmamıza ve kamu dışı özel harcamalarda GSYİH’ye oran olarak yaklaşık 1,5 puan daha fazla harcama yapıyor olmamıza rağmen öğrenci başına harcama düzeyi açısından Almanya ortalamada yaklaşık 4.600 dolar fazla harcamaktadır. Satın alma gücüne göre bir düzeltme yapmadığımızda bu farklılık yaklaşık 5.800 dolara çıkmaktadır (Mali İzleme Raporu, 2005 Yıl Sonu Değerlendirmeleri). OECD dışında veri elde edilebilen diğer ülkeler içinde ise Türkiye öğrenci başına harcama açısından; İsrail, Şili, Malezya, Arjantin gibi ülkelere daha az harcarken Uruguay, Brezilya, Filipinler gibi ülkelere ise daha iyi konumdadır (Yılmaz, 2007: 8).

Son yıllarda eğitim sisteminde bütçe olanakları, mali sıkıntılar, nüfus artışı, eğitim talebi gibi sorunlar gerekçe gösterilerek devlet ile aileler arasında eğitim maliyetinin paylaşıldığı bir süreç başlamıştır. Devletin eğitim hizmetinden vazgeçmesi ya da vereceği hizmetten yararlananların bu hizmetin karşılığını piyasa koşulları içinde yüklenmesi ile ileri sürülen temel çerçeve, özellikle azgelişmiş ülkelere iyice açığa çıkan kamusal harcamaların azaltılması yönündeki vurgu ile birleşmektedir. Eğitim için yapılan harcamaların azaltılması, kamunun sunduğu eğitim hizmetinden yararlananların bu hizmetin maliyetini yüklenmesine yol açmaktadır. Son yıllarda ailelerin eğitim maliyetine katılımı, eğitimde özelleştirme sürecine geçişin sinyalleri olarak yorumlanmaktadır (Öztürk, 2002:3-4). Türkiye’de eğitim hizmetinin daha çok kamu tarafından finanse edilmesinin yanı sıra kamu

harcamalarının kısılmasıyla birlikte eğitim finansmanında özel kaynak kullanımının giderek arttığı söylenebilir.

2.2.5. Türkiye’de İlköğretim Harcamalarının Analizi

Eğitimin eğitilene kazandırdığı yararlar dışında toplumsal yararının da olması, yurttaşlar arasında gelir farklarına bakmaksızın fırsat eşitliğini gerçekleştirme amacı, çağımızda eğitimin büyük ölçüde kamu ekonomisine üstlenilmesini sağlamıştır (Karaarslan, 2005: 37).

Eğitim finansmanı konusu ülkelerin yönetim anlayışlarıyla birlikte eğitim sistemlerinin büyüklükleri ve ülkelerin mali kapasiteleriyle ilişkilidir. Bununla birlikte genellikle çoğu ülkede ilköğretim için ortak bir finansman anlayışı egemendir. Diğer eğitim kademelerinin finansmanı ülkeler arasında farklılıklar gösterirken, ilköğretim kademesinde “eğitimin parasız sunulması” yaygın bir uygulamadır ve bu durum ilköğretimin topluma katkısı konusundaki kabullerden kaynaklanmaktadır (Akça, 2002: 28). Anayasamızın 42. maddesinde “İlköğretim kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve devlet okullarında parasızdır.” ifadesi yer almaktadır. Anayasamız ve eğitimle ilgili diğer yasal düzenlemelerle birlikte ülkemizin imzaladığı uluslararası anlaşmalarda da “İlköğretim zorunlu ve parasızdır.” hükmü yer almaktadır.

Türkiye’de, finansman kaynaklarına göre ilköğretim için yapılan harcamalara baktığımızda kamu kaynaklarından yapılan harcamaların ağırlıkta olduğu, bununla birlikte özel kaynaklardan yapılan harcamaların da azımsanamayacak bir pay içerdiği görülmektedir. “2002 Yılı Eğitim Harcamaları Araştırması”na göre, 2002 yılında tüm kaynaklardan tüm eğitim kurumlarına yapılan harcamaların (20.155.207.669 Milyon TL) %33.95’i ilköğretime ayrılmıştır. Yine 2002 yılında eğitime ayrılan kamu kaynaklarının %21.96’sı, özel kaynakların ise %11.91’i ilköğretime ayrılmıştır. Hane halkı tarafından yapılan harcamaların ilköğretim harcamaları içindeki payı ise %33.52’dir (Tablo 3). Hane halkının yaptığı toplam eğitim harcamaları (6.620.064.983 Milyon TL) içerisinde ilköğretim için yaptığı harcamaların (2.293.495.558 Milyon TL) oranına bakıldığında ise % 34.64’lük bir payı içerdiği görülmektedir.

Tablo 3.*Finansman Kaynaklarına Göre İlköğretim Harcamaları (2002)*

Finansman Kaynakları	Harcama Miktarı (Milyon TL)	İlköğretim Harcamaları İçindeki Pay (%)	Toplam Eğitim Harcamaları İçindeki Pay (%)
Kamu Kaynakları	4.426.980.954	64,70	21,96
Merkezi Hükümet	4.292.798.860	62,74	21,30
Milli Eğitim Bakanlığı	4.169.676.000	60,94	20,69
Diğer Bakanlık ve Kuruluşlar	96.060.702	1,40	0,48
Eğitim Kurumları	27.062.158	0,40	0,13
Yerel İdareler	134.182.094	1,96	0,67
Belediyeler	8.914.419	0,13	0,04
İl Özel İdareleri	125.267.675	1,83	0,62
Özel Kaynaklar	2.400.903.789	35,09	11,91
Özel-Tüzel Kişi ve Kuruluşlar	107.408.231	1,57	0,53
Hane halkı	2.293.495.558	33,52	11,40
Uluslararası Kaynaklar	14.382.282	0,21	0,07
Toplam	6.842.267.026	100,00	33,95

TÜİK (2007), *Türkiye İstatistik Yıllığı 2006* verilerinden yararlanılarak düzenlenmiştir.

Dünya Bankası'nın gerçekleştirdiği araştırmalara göre de Türkiye'de toplam eğitim harcamalarının %35,8'i özel harcamalardan, diğer bir ifade ile hane halkının eğitim için yaptığı harcamalardan oluşmaktadır (World Bank, 2006; Akt.: Karip, 2007: 249). Hane halkının harcamalarının da %32,5'i ilköğretim için yapılmaktadır. Bu nedenle, öğrenci başına yapılan harcamaların yalnızca kamu bütçe ödeneğinin değerlendirilmemesi gerekmektedir (Karip, 2007: 249).

Daha önce de değinildiği gibi Türkiye'de eğitim hizmetlerinden yararlananların bu yararlanma karşılığında belli bir bedel ödemeleri söz konusu olmaktadır. Kamuoyunda sıkça ifade edilen “kaynak yokluğu” söylemi, “yararlanan bedelini öder” anlayışının benimsetilmesini kolaylaştırmıştır (Tural, 2006, 136). Devletin, savunma ve adalet hizmetlerinin maliyetini tamamen üstlenmekle birlikte, sağlık ve eğitim gibi bazı hizmetlerin maliyetlerinin bir kısmını vergi gelirlerinden karşılaması, bir kısmının da bu hizmetlerden yararlananlar tarafından yüklenilmesi tartışılan bir konudur. Eğitimin zorunlu tutulduğu ilköğretim kademesinde devletin maliyetlerin tamamını üstlenmesini beklemek doğaldır. Çünkü ilköğretim kademesi

hemen her ülkede zorunlu eğitim kapsamındadır. Ancak özellikle gelişmekte olan ülkelerde, ilköğretim de dahil olmak üzere tüm kademelerde velilerden giderek daha fazla katkıda bulunmaları beklenmektedir. Bütçe kaynakları kıt olduğunda, alternatif finansman kaynakları aranmakta ve çoğunlukla da en yakında duran ve istekli oldukları düşünülen veliler akla gelmektedir (TED, 2007: 94).

İlköğretimde çocukları öğrenim gören veliler, çocuklarının eğitimi için çeşitli kişisel harcamalar yapmaktadırlar. “Zorunlu ve parasız” bir eğitim kademesinden yararlanabilmek için aile bütçesinden önemli miktarlarda yapılan harcamalar, öğrenci ailelerinin sürekli yakındıkları ve okul ile ilişkilerinde sorunlara yol açan bir konu haline gelmiştir. Özellikle öğrencilerin eğitim öğretim yılı başındaki gereksinimleri büyük sıkıntılara sebep olmakta; katkı payı, kırtasiye, giyim, ulaşım, kurs ücreti, kayıt parası, bağış ve diğer giderler yıl boyunca devam etmektedir (Akça, 2002: 4).

Zorunlu eğitimin, tüm çağ nüfusu için zorunlu olmasının yanında, “parasız zorunlu eğitim” tüm yurttaşlar için anayasal bir haktır. Öğrencilerden çeşitli adlar altında ücret veya yardım toplanması kamuoyunda sıkça tartışılan bir konudur. Mevcut bütçe olanakları ve okulların parasal sorunları – yetersizlikleri nedeniyle pek çok okulda okul-aile birlikleri aracılığıyla çeşitli adlar altında velilerden para talep edildiği bilinmektedir (TED, 2007: 343). Türkiye’de ilköğretim hizmeti için çeşitli adlar altında para toplandığı, böylece bu hizmetlerin finansmanının da önemli oranda hizmetten yararlananlardan ya da ailelerinden sağlandığı, araştırmalarla da ortaya konulmuştur.

Yüksel Kavak, Ergin Ekinci ve Feyyat Gökçe (1997) tarafından gerçekleştirilen “İlköğretimde Kaynak Arayışları” konulu araştırmada Ankara il merkezindeki ilköğretim okullarında genel bütçe ve il özel idaresi bütçesi dışında velilerden 27 tür gelir, Ankara’ya bağlı köylerde ise 20 tür gelir sağlandığı saptanmıştır. Bunlardan bazıları karne parası, dergi parası, diploma parası, kayıt parası, zorunlu harcamalar için velilerden alınan paralar, Koruma Derneği üye ödentisi, gönüllü nakit bağışlardır. İlköğretimde velilerden alınan paralarla ilgili olarak araştırmacıların yargısı da şöyledir: “... ilköğretim hizmetlerinden yararlananların (dolayısıyla velilerin) doğrudan katılım yoluyla eğitim maliyetlerini

kamu ile paylaşımları anlamını taşıyan ve bu yönüyle ‘zorunlu eğitimin devlet okullarında ücretsiz sunulması’ ilkesini zedeleyen bir nitelik taşıdığıнын altını çizmek gerekir.” (Karakütük, 2006: 226-227; Tural, 2006: 137).

Ünal (1997) tarafından yapılan, “İlköğretim Yöneticilerinin Finansman Sorunları” konulu araştırmada ilköğretim yöneticilerinin finansman kaynaklarının yetersiz olduğu; bu konuda devlet desteğinin giderek azaldığı belirlenmiştir. İlköğretim okullarının; koruma dernekleri, öğrenci katkı payları, kooperatif gelirleri ve velilerden toplanan bağışlarla işlevlerini sürdürmeye çalıştıkları belirtilmiştir (Akt.: Öztürk, 2002: 49-50).

Öztürk (2002) tarafından gerçekleştirilen “İlköğretim Okullarının Finansman Kaynakları (Ankara İli Polatlı İlçesi Örneği)” konulu araştırma sonuçlarında; devlet bütçesinden eğitime ayrılan payların okulların gereksinimlerini karşılamada yetersiz olduğu, ilçedeki ilköğretim okullarının tamamının bütçe dışı kaynaklara başvurdukları, velilerden alınan paralar başta olmak üzere karne parası ve bağışların ilköğretim okullarının en yaygın özel gelir kaynaklarını oluşturduğu belirtilmiştir.

Süzük (2002) tarafından gerçekleştirilen “İlköğretim Okul Harcamalarında Genel Bütçe Dışındaki Kaynakların Yerine İlişkin Okul Yöneticileri ve Öğretmen Görüşleri” adlı araştırmada Ankara merkez ilçelerinde görev yapan 217 ilköğretim okulu yöneticisi ile 382 öğretmenden anket yoluyla elde edilen bulgulara göre; ilköğretim okulu yöneticilerince, (genel bütçe ve il özel idare bütçesi dışında) velilerden 39 tür gelir sağlandığı belirtilmiş, Ankara merkez ilçelerindeki ilköğretim okulların %39,3’ünün 2001-2002 eğitim öğretim yılında 6 – 10 milyar lira arasında öğrencilerden ve öğrenci velilerinden gelir sağladığı ortaya konmuştur. Bu durum, devlet okullarında ücretsiz sunulması gereken ilköğretim hizmetinin, uygulamada paralı hale getirildiğini göstermektedir.

Akça (2002) tarafından gerçekleştirilen “Ailelerin İlköğretim Kademesinde Yaptıkları Eğitim Harcamaları (Ankara İli Örneği)” konulu araştırma kapsamında 341 veliye uygulanan anket sonuçlarına göre; ilköğretim okullarının ailelerden 26 çeşit özel gelir elde ettikleri belirlenmiştir. Araştırmaya katılan velilerin, ilköğretim

düzeyindeki bir öğrenci için bir öğretim yılında okula yaptıkları ortalama ödeme miktarı 33.189.149 TL; velilerin çocuklarının eğitimi için yapmış oldukları kişisel eğitim harcamalarının toplamı 151.572.300.000 TL, ortalama olarak da 444.493.548 TL'dir. Araştırmaya katılan ailelerin, çocuklarının eğitimi için 20 çeşit kişisel eğitim harcaması yaptıkları belirlenmiştir. Harcama türlerine bakıldığında %25,2'sinin sınav ücretleri, %11,1'inin dersane ücreti, %6,2'sinin özel ders ücreti ödediği; en yüksek harcama miktarları arasında 13.765.000.000 TL ile dersane ücretinin beşinci sırada yer aldığı görülmektedir. Ailelerin okullara yaptıkları ödemeler ile çocuklarının eğitimi için yaptıkları kişisel eğitim harcamalarının bileşimi ilköğretim kademesinin aileye maliyetini ortaya çıkarmaktadır. Birinci gelir grubunda (0-250 milyon lira) yer alan ailelerin ilköğretim eğitimi için yaptığı ortalama harcama miktarı 269 milyon lira, bunun aile gelirine oranı %11,4 olarak; dördüncü gelir gurubundaki (751 milyon lira ve üzeri) ailelerin toplam harcama miktarı ortalama 907 milyon lira, bunun aile gelirine oranı ise %7,2 olarak hesaplanmıştır. Araştırmaya katılan 341 veliden 77'sinin birinci gelir grubunda bulunduğu ve 250 milyon liranın, 01.06.2001 tarihinde Türkiye'de geçerli asgari ücretin yaklaşık iki katı olduğu belirtilerek ailelerin, ilköğretim harcaması yaparak gelirlerinin önemli bir bölümünü eğitim için harcadıkları sonucuna varılmıştır. Araştırmaya katılan velilerin, çocuklarına ilköğretim için yaptıkları ortalama harcama miktarı yıllık 444 milyon liradır. Türkiye'deki ortalama aile büyüklükleri dikkate alınırsa, bu miktarın okula giden her çocuk için yapıldığı düşünülürse ailelere büyük maddi yük getirdiği söylenebilir.

TED'in 2006 yılında, Türkiye genelinde 18 ilde ilköğretim okullarından 4000 öğrenci, 1500 öğretmen ve 1500 veliye uyguladığı anketler aracılığıyla gerçekleştirdiği "İlköğretimin Sorunları Alan Araştırması" konulu araştırma sonuçlarına göre de; velilerin %34'ünün okul ücreti veya okula yardım adı altında bir harcama yapmadıkları, yaklaşık %35'nin 50 YTL'den az ve %16'sının 51-100 YTL arasında harcama yaptıkları görülmektedir. Üst dilimde 501 YTL üzeri harcama yapan veliler ise çocukları özel öğretim kurumlarında okuyan velilerden oluşmaktadır. Genel olarak, okula yardım, bağış ve okul ücreti adı altında harcama yapan velilerin yaptığı harcamaların ortalaması alındığında 190 YTL ortalama

harcama yapıldığı görülmekle birlikte, sadece çocukları resmi ilköğretim kurumlarında okuyan veliler alındığında ortalama harcama 85,30 YTL (S= 95,32) olarak hesaplanmıştır.

2.2.5. Türkiye’de Ortaöğretime Geçiş Sisteminin Ailelere Maliyeti

Nüfusun yoğun olarak arttığı Türkiye’de kaliteli okullara girmek, üniversiteye giriş sınavlarında gösterilecek başarıya bağlıdır. Bu nedenle Türkiye’de yaşayan gençler için üniversite giriş sınavı büyük önem taşımaktadır. Burada şunu unutmamak gerekir ki üniversite giriş sınavlarında alınacak başarı öncelikle iyi bir ilköğretim öğrenimi ve ardından da iyi bir ortaöğretim öğrenimi temeli üzerine kuruludur (Geçer, Başer, 2004: 51). Bilindiği gibi ortaöğretim seviyesinde, Türkiye eğitim sistemindeki okul kalitesi ve öğrenme çıktıları, farklı okul türleri arasında ciddi değişimler göstermektedir. Örneğin, Anadolu Liselerinde ve Fen Liselerinde öğrenim gören öğrenciler, genel liselerde öğrenim gören öğrenciler ile karşılaştırıldığında, tüm eğitim göstergeleri bakımından çok daha yüksek performans göstermektedir. ESS kapsamında yapılan araştırmalar, genel lise veya meslek liselerine devam eden temel eğitim mezunlarının öğrenme çıktılarının çok daha düşük olduğunu göstermektedir (Dünya Bankası, 2005: 5).

Fen Liseleri, Anadolu Öğretmen Liseleri, Anadolu Liseleri gibi yükseköğretime öğrenci geçiş oranı yüksek olan okullara öğrenci yerleştirme işlemi, sınavla yapılmaktadır. 2007 yılında Ortaöğretim Kurumları Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı’na giren toplam aday sayısı 818.359 iken; Fen Liseleri ve Sosyal Bilimler Liselerinin toplam kontenjan sayısı 6.936; Anadolu Liselerinin toplam kontenjan sayısı 100.510; Anadolu Öğretmen Liselerinin toplam kontenjan sayısı 16.050 olarak açıklanmıştır (MEB, 2007d). Sınavla öğrenci alan bu okulların kontenjanları, artan talep karşısında sınırlı kalmakta ve bu okullara giriş her geçen yıl daha da güçleşmektedir. Bu durumda da OKS’de yüksek puan alabilmenin, üniversite eğitiminin kapısını aralayan bir aşama olduğunu düşünen aileler, çocuklarının üniversiteye giriş ihtimallerini yükseltecek bir liseye yerleşebilmesi

için özel derslere ve özel dershanelere yönelmekte ve bunun için de bir fiyat ödemektedirler.

OKS, kaliteli bir ortaöğretim kurumunda eğitim almak isteyen öğrenciler için son derece önemli bir basamak niteliği taşımıştır. 2000 yılında OKS'ye giren aday sayısı 419.216 iken 2008 yılında 913.631 öğrencinin başvuruda bulunduğu OKS'ye giren aday sayısı 905.930 olmuştur (MEB, 2008a). OKS'ye katılan aday sayısı her geçen yıl artmıştır. Bu artış, öğrencilerin kaliteli bir lise eğitimi alma konusundaki isteklerini ortaya koymakla birlikte, öğrencilerin bu sınava hazırlanmaları sürecinde (ki bu süreç, ilköğretim dördüncü sınıftan sekizinci sınıfın sonuna kadar süren beş yıllık bir süreci kapsayabilmektedir) ailelerin gerek kaynak sağlama gerekse özel ders aldırma, dershaneye gönderme vb. nedenlerle yaptıkları masrafları düşündürmektedir. 2007-2008 eğitim öğretim yılı itibariyle uygulaması başlatılan ve 2008-2009 eğitim öğretim yılında tam olarak uygulamaya konacak olan Ortaöğretime Geçiş Sistemi ile sınavların 6, 7 ve 8. sınıfların sonunda Seviye Belirleme Sınavı (SBS) olarak daha erken dönemde başlaması da öğrencilerin sınavlara hazırlık amacıyla dershanelere, özel derslere vb. daha erken dönemlerde başlayacaklarını ve dolayısıyla sınavlara hazırlık sürecindeki maliyetin artacağını düşündürmektedir.

Geçer ve Başer'in (2004) Ortaöğretim Kurumları Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavını kazanan öğrencilerin ve ilköğretim II. kademedeki görev yapmakta olan öğretmenlerin bu sınav hakkındaki görüşlerini belirlemek amacıyla yaptıkları "İlköğretimden Ortaöğretime Geçişte Ortaöğretim Kurumları Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavının Yeri" adlı araştırmada 2003 senesinde OKS'ye girmiş ve bu sınavda başarılı olarak İzmir ili sınırları içerisinde bulunan 5 Anadolu Lisesinin hazırlık sınıflarında okuyan öğrenciler araştırma kapsamına alınmış ve bir Anadolu Lisesinin hazırlık sınıfında okuyan öğrencilerin %98'inin bu sınava hazırlanmak için dershaneye gittikleri belirlenmiştir. Araştırmacılar, öğrencilerin dershaneye gitme oranlarına ve ailelerinin ekonomik durumlarına bakıldığında, Anadolu liselerini dershaneye gitmeyen ve ekonomik durumu iyi olmayanların kazanamadığı düşüncesinin ortaya çıkmakta olduğunu vurgulamışlardır.

Akça (2002) tarafından gerçekleştirilen “Ailelerin İlköğretim Kademesinde Yaptıkları Eğitim Harcamaları (Ankara İli Örneği)” konulu araştırma kapsamında 341 veliye uygulanan anket sonuçlarına göre; velilerin ilköğretimde okuyan çocuğu için yaptıkları harcama türlerine bakıldığında %25,2’sinin sınav ücretleri, %11,1’inin dersane ücreti, %6,2’sinin özel ders ücreti ödediği; toplam harcama olarak en yüksek harcama miktarları arasında 13.765.000.000 TL ile dersane ücretinin beşinci sırada yer aldığı; toplamda sınav ücretleri için 378.000.000 TL, özel ders için 5.556.000.000 TL harcama yaptıkları görülmektedir.

TED’in 2006 yılında gerçekleştirdiği “İlköğretimin Sorunları Alan Araştırması”na göre, velilerin %32,3’ünün dersane için harcama yaptıkları; dersane için yapılan harcamaların ortalamasının 1309 YTL olarak hesaplandığı, velilerin %23,8’inin 801-2000 YTL arası yaptığı görülmektedir. Bu araştırmada, velilerin %87’si çocuğunun OKS’ye katılacağını, %91’i çocuğunun OKS’ye hazırlandığını belirtmiş; OKS’ye hazırlanma konusunda velilerin cevaplarına göre çocukların %31,9’unun dershaneye giderek hazırlandığı, %4,6’sının özel ders aldığı ve %5,3’ünün hem dershaneye gittiği hem de özel ders aldığı görülmektedir.

Eğitim harcamaları verileri ile ilgili gelişmekte olan diğer birçok ülkede olduğu gibi Türkiye için de sağlıklı bilgi bulma konusunda güçlük çekilmektedir. Kamu ve özel kaynaklardan yapılan toplam eğitim harcamaları verilerine farklı yıllar itibarıyla ulaşılabilirken, özel kaynaklar içerisinde yer alan hane halkı eğitim harcamalarının dağılımı ile ilgili yıllara göre karşılaştırma yapılmasını sağlayacak yeterli veri bulunmamaktadır. Türkiye’de eğitim harcamaları konusunda büyük bir veri eksikliğinin olması nedeniyle eğitim harcamalarının ayrıntılı hesaplanmasına karar verilmiş, Türkiye İstatistik Kurumu tarafından Devlet Planlama Teşkilatı işbirliği ile 2003 yılında ilk kez referans yılı 2002 olmak üzere “Türkiye Eğitim Harcamaları Araştırması” gerçekleştirilmiştir. “Türkiye Eğitim Harcamaları Araştırması”, Türkiye’de 2002 yılında eğitim amaçlı yapılan tüm harcamaları ölçen ilk çalışma olma özelliğini taşımaktadır. Bu araştırma ile ülkemizin toplam eğitim harcaması; öğrenci başına düşen eğitim harcaması; eğitim harcamalarının GSYİH içindeki payı; hane halkı, vakıf, dernek, hayır kurumları, şahıs, bakanlık ve

kurumların eğitime yaptıkları katkı tespit edilmiştir. Bu nedenle, 2002 verileri üzerinde durulacaktır.

“2002 Yılı Eğitim Harcamaları Araştırması”na göre, hane halkı tarafından yapılan eğitim harcamalarının toplamı 6.620.064.983 Milyon TL’dir. Bu harcamaların 587.332.071 Milyon TL’si özel dershaneler için yapılmıştır. Bu rakamlara göre, hane halkı tarafından yapılan eğitim harcamalarının %8.87’si özel dershaneler için yapılmıştır. Hane halkının ilköğretimde özel dershane ücreti olarak toplam 154.512.474 Milyon TL harcama yaptığı görülmektedir (Tablo 4). Bu harcama miktarının hane halkı tarafından yapılan tüm eğitim harcamaları içindeki oranı % 2.33; ilköğretim için yaptıkları harcamalar içindeki oranı ise 6,74’tür.

Tablo 4.

2002 Mali Yılında Hane Halkından İlköğretim ve Özel Dershaneler için Kullanılan Harcama Miktarı

Hizmet sunucuları	Hane Halkı Tarafından Yapılan Harcama Miktarı (Milyon TL)
İlköğretim	2.293.495.558
Resmi	1.930.120.981
Özel	358.207.272
Açık ilköğretim	5.167.305
Özel Dershaneler	587.332.071
İlköğretim	154.512.474
İlköğretim	154.169.026
Açık ilköğretim	343.448

TÜİK (2007), *Türkiye İstatistik Yıllığı 2006* verilerinden düzenlenmiştir.

Devlet İstatistik Enstitüsü verilerine göre 2002 yılında harcama grupları ve eğitim seviyelerine göre hane halkının kendi cebinden yapmış olduğu eğitim harcamaları da Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5.

Harcama Grupları ve Eğitim Seviyelerine Göre Hane Halkının 2002 Yılında Kendi Cebinden Yapmış Olduğu Eğitim Harcamaları (TL)

Harcama grupları	Resmi		Özel
	İlköğretim (açık ilköğretim hariç)	İlköğretim (açık ilköğretim dahil)	İlköğretim
Eğitim kurumlarına doğrudan ödenen miktar	249.363.790.113.547	250.188.046.902.696	276.150.556.377.055
Özel dershaneler-özel ders	152.438.386.983.491	152.792.668.703.962	5.648.968.108.795
Servis ücreti	92.916.948.277.223	92.916.948.277.223	22.860.376.413.390
Sınav ücreti	17.672.017.878.120	17.699.416.161.696	34.342.628.616
Eğitim araç ve gereçleri	762.912.700.306.334	765.801.739.243.101	26.640.767.397.619
Öğrenci geçimi için yapılan harcama	590.728.680.355.810	591.889.288.163.197	28.235.893.320.303
Eğitim için fertlere alınan kılık-kıyafet	478.483.210.825.728	478.753.036.819.912	11.207.711.084.008
Yaz okulu	0	0	0
Toplam harcama	2.344.515.734.740.250	2.350.041.144.271.790	370.778.615.329.785

Kaynak: DİE, 2004b

Tablo 5'teki verilere göre, hane halkının resmi ilköğretim okullarında okuyan çocukları için yapmış oldukları harcamalar içerisinde yalnızca özel dershaneler, özel ders ve sınav ücretleri toplamı 170.462.084.865.658 TL'dir ve bu harcamanın toplam harcama içindeki payı % 7,25'tir. Sınava hazırlık için alınan kaynak kitap ve testler, kırtasiye malzemeleri; kurs, dersane ve özel derse katılım için yapılan ulaşım giderleri vb. harcamalar da eklendiğinde, hane halkının çocuğunun sınav hazırlığı için yaptığı harcama oranı daha yüksek çıkacaktır.

Sınav maratonunun maliyeti, farklı kaynakların hesaplamalarına göre değişkenlik gösterse de ortaöğretime geçişte uygulanan sınav sistemi nedeniyle öğrencilerin bu sınava hazırlanmaları sürecinde (ki bu süreç, ilköğretim dördüncü sınıfın başından sekizinci sınıfın sonuna kadar süren beş yıllık bir süreci kapsayabilmektedir) ailelerin gerek kaynak sağlama gerekse özel ders aldırma, kursa ve/veya özel dershaneye gönderme vb. dolayısıyla çeşitli harcamalar yaptıkları ve

sınavların, beraberinde ailelere mali bir yük getirdiği ortadadır. Ortaöğretime geçiş sınavlarının 6, 7 ve 8. sınıfların sonunda Seviye Belirleme Sınavları (SBS) olarak daha erken dönemde başlatılması da öğrencilerin sınavlara hazırlık amacıyla dersanelere, özel derslere vb. daha erken dönemlerde başlamaları durumunda sınavlara hazırlık sürecindeki maliyeti artıracak görünmektedir. Bu araştırma ile de çocuklarının ortaöğretim kurumlarına geçiş sınavlarına (OKS/SBS) hazırlanmaları amacıyla ailelerin yaptığı harcamaların türleri ve miktarları belirlenerek bu sınavların ailelere getirdiği mali yükün boyutlarının ve büyüklüğünün ortaya konması amaçlanmaktadır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde; araştırmanın modeli, çalışma grubu, araştırmada kullanılan bilgi toplama aracının geliştirilmesi, verilerin toplanması ve verilerin çözümlenmesi ile ilgili açıklamalar yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma tarama modelindedir. Araştırmada, ailelerin ilköğretim 6, 7, 8. sınıflarda öğrenimine devam eden çocuklarının ortaöğretime geçiş sınavlarına (OKS, SBS) hazırlık kapsamında yaptıkları harcamaların tür ve miktarları ile ailelerin yaptığı toplam eğitim harcamalarının tür ve miktarları anket uygulanarak belirlenmeye çalışılmıştır.

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmada 2007–2008 eğitim-öğretim yılında Ankara ili Çankaya İlçesi ve Keçiören İlçesinden yansız örneklem yoluyla üçer ilköğretim okulu olmak üzere, toplam altı ilköğretim okulu seçilmiştir. Belirlenen her bir okuldan altıncı sınıftan sekizinci sınıfa kadar her sınıf düzeyinde bir şube yansız olarak seçilmiştir. Böylece araştırma kapsamında toplam 18 şubede okuyan öğrencilerin velilerine anket uygulanmıştır.

Tablo 6’da çalışma grubunu oluşturan, yansız örneklem olarak seçilen ilköğretim okulları ve okulların bulundukları ilçeler verilmiştir.

Tablo 6.*Çalışma Grubundaki Okullar ve Okulların Bulundukları İlçeler*

İlçe	Okul Adı
Çankaya	Ulubatlı Hasan İlköğretim Okulu
Çankaya	Hüseyin Hüsnü Tekışık İlköğretim Okulu
Çankaya	Gökay İlköğretim Okulu
Keçiören	Dumlupınar İlköğretim Okulu
Keçiören	Kalaba İlköğretim Okulu
Keçiören	Necip Fazıl İlköğretim Okulu

Çalışma grubundaki okulların idarecileri ile yapılan görüşmelerde Çankaya Gökay İlköğretim Okulu ve Keçiören Necip Fazıl İlköğretim Okulu'nda öğrenim gören öğrenciler ile ilgili olarak öğrencilerinin çoğunlukla sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan ailelerin çocukları oldukları ve OKS/SBS'ye hazırlık kapsamında kayda değer çalışma ve harcama yapmadıkları ifade edilmiştir. Çankaya Ulubatlı Hasan İlköğretim Okulu ve Hüseyin Hüsnü Tekışık İlköğretim Okulu'nda öğrenim gören öğrencilerin aileleri ile ilgili olarak velilerin sosyo-ekonomik düzeylerinin genellikle orta ve üst seviyede oldukları, öğrencilerinin de OKS/SBS'ye hazırlık konusunda yarış içinde oldukları belirtilmiştir. Keçiören Dumlupınar İlköğretim Okulu ve Kalaba İlköğretim Okulu'nda öğrenim gören öğrencilerin aileleri ile ilgili olarak ise alt, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeye sahip velilerin bulunduğu ve OKS/SBS'ye hazırlık kapsamında yapılan çalışma ve harcamalar açısından da heterojen özelliklere sahip oldukları ifade edilmiştir.

3.3.Verİ Toplama Aracının Geliştirilmesi

Araştırmada, veri toplama tekniklerinden anket tekniği kullanılmıştır. Anket taslağını hazırlayabilmek için öncelikle ilköğretime devam eden öğrencilerin ortaöğretim kurumlarına geçiş sınavlarına hazırlık amacıyla yaptıkları çalışmalar belirlenmiş ve bu çalışmalar nedeniyle ailelerin yapabilecekleri harcamaların tür ve miktarlarını belirlemeyi sağlayacak sorular oluşturulmuştur. Kavak, Ekinci ve

Gökçe (1997) tarafından yapılan “İlköğretimde Kaynak Arayışları”, Akça (2002) tarafından yapılan “Ailelerin İlköğretim Kademesinde Yaptıkları Eğitim Harcamaları” ve F. Hümeysra YÜCEL (2006) tarafından yapılan “İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Ailelerinin Yaptıkları Harcamaların Belirlenmesi” adlı araştırmalar incelenmiş ve bu araştırmalardaki harcama türleri dikkate alınarak ailelerin ilköğretim 6, 7 ve 8. sınıfa devam eden bir çocuğu için yaptıkları eğitim harcamalarının türlerini belirlemeye yönelik sorular oluşturulmuştur. Hazırlanan anket taslağı, uzman görüşüne sunularak alınan görüş ve öneriler doğrultusunda yeniden şekillendirilerek uygulamaya hazır hale getirilmiştir. Anket taslağı hazırlanırken yararlanılan araştırmalarda kullanılan anketler, ön uygulama yapılarak geçerlik ve güvenirlik analizine tabi tutulduğundan, bu araştırmada kullanılmak üzere oluşturulan anket için ön uygulama gereği duyulmamıştır.

Anket formu, ailelere ait demografik bilgiler ile ilgili 4; ilköğretim 6, 7 ve 8. sınıflarda okuyan öğrencilerin ortaöğretim kurumlarına geçiş sınavları kapsamında yaptıkları çalışmaları ve ailelerinin bu nedenle yaptıkları harcamaların tür ve miktarlarını belirlemeye yönelik 21; ailelerin ilköğretime devam eden çocukları için yaptıkları toplam eğitim harcamalarının tür ve miktarlarını belirlemeye yönelik 30 soru olmak üzere 55 sorudan oluşmaktadır (EK 1).

3.4.Verilerin Toplanması

Ankara İl Millî Eğitim Müdürlüğü’nün 22.01.2008 tarih ve 312/5976 sayılı yazısı ile anket uygulaması yapılmasına izin verilen Çankaya ve Keçiören İlçe Millî Eğitim Müdürlüklerine bağlı ilköğretim okullarına gidilerek yöneticileri ile görüşmede bulunulmuştur. Her okulun 6, 7 ve 8. sınıflarından birer şube olmak üzere toplam 18 şube yansız örneklem yoluyla seçilmiş ve çoğaltılacak anket formu sayısı 600 olarak belirlenmiştir. Anket formunun içeriği ve yanıtlanması hakkında öğrencilere bilgi verilerek anket formları aileleri tarafından doldurulmak üzere öğrencilere dağıtılmıştır. Dağıtılan anketlerden 492’si toplanabilmiş, kalan 108 anket geri dönmemiştir.

3.5. Verilerin Analizi

Verilerin analizinde öğrencilerin OKS ve SBS'ye hazırlık kapsamında yaptığı çalışmaların türlerinin ve sürelerinin frekans ve yüzde dağılımları ile velilerin yaptıkları harcamaların miktarları, verilerin dağılımının özelliklerine bağlı olarak özetlenmiş ve tablolastırılmıştır. Veriler üzerinde yapılan istatistiksel analizler için SPSS (Statistical Package For Social Sciences) paket programından yararlanılmıştır.

Verilerin analizi, toplanan 492 anket formunda verilen cevaplar doğrultusunda yapılmıştır. Harcama miktarlarını belirlemeye yönelik sorularda aritmetik ortalama hesaplanırken harcama yapılmadığının belirtildiği durumlarda harcama miktarı “0 YTL” olarak hesaba katılmış ve ortalama değerlerin tamamı 492 velinin verdiği cevaplar dikkate alınarak ortaya konmuştur.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde araştırmanın alt problemleri için toplanan verilerden elde edilen bulgular, tablo ve açıklamalarıyla birlikte verilmiş ve bunlara dayalı yorumlar yapılmıştır.

4.1. Araştırma Örneklemini ile İlgili Dağılımlar

Bu kısımda ölçme aracını uygulamak üzere belirlenen okullara yönelik veriler ve ölçme aracının 1. bölümünden (demografik bilgiler) toplanan verilere ilişkin bulgular Tablo 7 ve 8’de özetlenmiştir.

Tablo 7.

Araştırmaya Katılanların İlçe ve Okullara Göre Dağılımı

		f	%
İlçe	Çankaya	234	47,6
	Keçiören	258	52,4
	Toplam	492	100,0
Okul Adı	Hüseyin Hüsnü Tekişık İ.Ö.O	104	21,1
	Ulubatlı Hasan İ.Ö.O.	96	19,5
	Gökay İ.Ö.O.	34	6,9
	Kalaba İ.Ö.O.	85	17,3
	Dumlupınar İ.Ö.O.	95	19,3
	Necip Fazıl İ.Ö.O.	78	15,9
	Toplam	492	100,0

Tablo 7’deki verilere göre araştırma verilerinin %47,6’sı Çankaya, %52,4’ü Keçiören ilçesinde öğrenim gören öğrenci velilerinden toplanmıştır.

Tablo 8.*Araştırmaya Katılanların Sosyo-Demografik Özelliklere Göre Dağılımı*

Değişkenler		f	%
Anketi cevaplayanın cinsiyeti	Kadın	248	50,4
	Erkek	219	44,5
	Toplam	467	94,9
	Cevapsız	25	5,1
	Toplam	492	100,0
Babanın öğrenim durumu	İlkokul mezunu değilim	4	,8
	İlkokul	75	15,2
	Ortaokul	62	12,6
	Lise	111	22,6
	Üniversite	192	39,0
	Yüksek lisans/Doktora	13	2,6
	Toplam	457	92,9
	Cevapsız	35	7,1
	Toplam	492	100,0
Annenin öğrenim durumu	İlkokul mezunu değilim	27	5,5
	İlkokul	120	24,4
	Ortaokul	39	7,9
	Lise	125	25,4
	Üniversite	148	30,1
	Yüksek lisans/Doktora	7	1,4
	Toplam	466	94,7
	Cevapsız	26	5,3
	Toplam	492	100,0
Babanın mesleği	İşçi	83	16,9
	Memur	180	36,6
	Serbest meslek	141	28,7
	Emekli	25	5,1
	İşsiz	9	1,8
	Diğer	19	3,9
	Toplam	457	92,9
	Cevapsız	35	7,1
	Toplam	492	100,0
Annenin mesleği	İşçi	29	5,9
	Memur	152	30,9
	Serbest meslek	29	5,9
	Emekli	20	4,1
	Ev hanımı	232	47,2
	Diğer	7	1,4
	Toplam	469	95,3
	Cevapsız	23	4,7
	Toplam	492	100,0

Tablo 8 (Devam)

Değişkenler		f	%
Çocuğunuz kaçınıcı sınıfa devam etmektedir?	6.sınıf	150	30,5
	7.sınıf	177	36,0
	8.sınıf	165	33,5
	Toplam	492	100,0
Ailenin aylık toplam geliri	500 YTL ve daha az	33	6,7
	501-1000 YTL	130	26,4
	1001-2000 YTL	87	17,7
	2001-4000 YTL	177	36,0
	4001 YTL ve üzeri	32	6,5
	Toplam	459	93,3
	Cevapsız	33	6,7
	Toplam	492	100,0

Anketi dolduran öğrenci velilerinin öğrenim düzeylerine bakıldığında babaların (en çok) %39'unun, annelerin (en çok) 30,1'inin üniversite mezunu olduğu görülmektedir. Anketi dolduran öğrenci babalarının (en çok) %36,6'sının mesleği memur iken öğrenci annelerinin (en çok) %47,2'si ev hanımıdır. Ailelerin aylık toplam gelirine bakıldığında ailelerin %36'sının gelir düzeyinin 2001 YTL ile 4000 YTL arasında değiştiği; %26,4'ünün gelir düzeyinin 501 ile 1000 YTL arasında olduğu; %17,7'sinin gelir düzeyinin 1001 YTL ile 2000 YTL arasında değişkenlik gösterdiği; % 6,7'sinin gelir düzeyi 500 YTL ve daha az iken 6,5'inin gelir düzeyinin 4001 YTL ve üzeri olduğu görülmektedir. Verilere göre ailelerin %33,1'i 1000 YTL ve altında aylık gelire sahipken %42,5'i 2000 YTL ve üzeri aylık gelir sağlamaktadır.

4.2. Araştırmanın Alt Problemlerine İlişkin Verilerden Elde Edilen Bulgular

Alt problem 1: Ailelerin ilköğretim 6, 7 ve 8. sınıflarda okuyan çocukları için yaptıkları eğitim harcamalarının türleri ve miktarları nedir?

Ailelerin ilköğretim 6, 7 ve 8. sınıflarda okuyan çocukları için yaptıkları eğitim harcamalarının türleri ve miktarları tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9.*Harcama Türleri ve Öğrenci Başına Yıllık Ortalama Harcama Miktarı (YTL)*

Harcama Türleri	N	$\bar{x}$	S
Yıllık Kurs Ücreti	492	145,66	393,02
Yıllık Kurs Ulaşım Maliyeti	492	91,20	333,68
KURS için kitap, test vb materyallere yapılan harcamalar	492	18,69	59,85
DERSHANE için ödeme miktarı	492	1243,31	1614,86
Dershane ulaşım+harçlık	492	388,90	483,87
DERSHANE için kitap, test vb materyallere yapılan harcama	492	80,15	120,83
Özel Ders Ücreti	492	998,05	1771,61
ÖZEL DERS için kitap, test vb materyallere yapılan toplam harcama	492	21,18	63,76
ETÜT Merkezi için yıllık ödeme miktarı	492	53,66	234,91
ETÜT Merkezi için kitap, test vb materyallere yapılan harcama	492	10,25	56,09
Okul aile birliği	492	67,14	67,60
Okul arması(rozeti)	492	1,73	4,91
Öğrenci kimlik kartı	492	1,83	5,31
Karne	492	0,69	2,63
Teşekkür Takdir belgesi	492	0,27	2,75
Fotoğraf	492	6,17	16,61
Badana, boya gibi okulun çeşitli giderleri	492	6,91	19,47
Okulun çevre düzenlemesi	492	0,91	6,16
Okul kırtasiyesi	492	9,68	23,44
Tepegöz, projeksiyon gibi araçların alımı	492	3,93	17,59
Sınıf ihtiyaçları (pano, yazı tahtası, tebeşir... vb.)	492	2,91	10,18
Kitaplık	492	2,36	8,50
Spor kulübü, beden eğitimi malzemeleri	492	6,46	15,91
Laboratuvar malzemeleri	492	0,66	3,51
Tiyatro / gösteri giderleri	492	5,50	11,38
Resmi törenler için Öğrenci Başına Okul Kıyafetleri Harcamaları Toplamı giderleri	492	3,66	11,88
Kızılay, THK gibi kurumlara bağışlar	492	5,66	8,31
Deneme sınavları	492	2,52	8,91
Sözleşmeli memur maaşı	492	2,12	36,44
Okul Kıyafeti Harcamaları	492	67,07	64,03
Okul çantası, beslenme çantası, suluk vb eşyalar	492	32,39	36,09
Kırtasiye malzemeleri (defter, kitap, kalem...vb)	492	40,94	38,43
Eşofman, spor ayakkabısı	492	70,87	59,74
Kaynak kitaplar	492	29,10	35,41
Yardımcı ders kitapları	492	33,09	34,54

Tablo 9 (Devam)

Harcama Türleri	N	$\bar{X}$	S
Öğrenci Başına Okul Harçlık Giderleri Harcamaları	492	351,22	310,61
Öğrenci Başına Okul Beslenme Giderleri Harcamaları	492	262,85	285,04
Öğrenci Başına Okul Servis-Ulaşım Ücretleri Harcamaları	492	396,91	441,48
Diğer harcamalar	492	11,55	49,87
Öğrenci Başına Toplam Özel Harcamalar	492	4478,18	4010,21

Tablo 9'daki verilere bakıldığında anketi dolduran öğrenci velilerinin çocukları için yaptıkları özel harcama miktarının (öğrenci başına) ortalama 4478,18 YTL olduğu görülmektedir. Bu harcamalar arasında ortalama olarak 1243,31 YTL ile dersane için yapılan ödeme miktarı, 998,05 YTL ile özel ders ücreti, 396,91 YTL ile öğrenci başına okul servis-ulaşım ücretleri harcamaları ve 388,90 YTL ile dersane için ulaşım-harçlık giderleri en yüksek harcama miktarlarını teşkil etmektedir. Öğrenci başına kurs, dersane, özel ders ve etüt merkezi nedeniyle yapılan ödemeler toplamı ise ortalama olarak 3051,05 YTL'dir.

Velilerin ilköğretimde okuyan çocukları için yaptıkları yıllık özel harcamanın azımsanmayacak miktarda olduğu görülmektedir. Bu harcama miktarı içinde de dersane ve özel ders için yapılan harcamaların en yüksek harcama miktarlarını teşkil etmesi, ailelerin yaptığı eğitim harcamalarının büyük kısmını çocuklarının ortaöğretime geçiş sınavlarına hazırlıkları amacıyla yaptıklarını ve sınavların ailelere getirdiği mali yükü ortaya koymaktadır. Velilerin çocukları için yaptıkları özel harcama miktarı (4478,18 YTL) ile öğrenci başına kurs, dersane, özel ders ve etüt merkezi nedeniyle yapılan ödemeler toplamı (3051,05 YTL) dikkate alındığında öğrenci başına kurs, dersane, özel ders ve etüt merkezi nedeniyle yapılan ödemeler toplamının toplam özel harcama içindeki payının %68,13 olduğu görülmektedir. Öğrenci başına yapılan toplam özel harcama miktarının yarısından fazlasının kurs, dersane, özel ders ve etüt merkezleri için yapıldığı göz önüne alındığında OKS/SBS'ye hazırlık kapsamında ailelerin yaptığı harcama miktarının büyüklüğü ortaya çıkmaktadır.

Ailelerin yaptığı harcamaların öğrencilerin sınıf düzeyine göre dağılımı tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10.*Ailelerin Yaptığı Harcamaların Öğrencilerin Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı*

Harcama Türleri		N	$\bar{X}$	S
Öğrenci Başına Kurs, Dershane, Özel Ders, Etüt Merkezlerine Yapılan Ödemeler Toplamı	6.sınıf	150	1733,26	2413,38
	7.sınıf	177	1860,59	2362,04
	8.sınıf	165	3706,06	2955,43
	Toplam	492	2440,68	2738,08
Öğrenci Başına Kurs, Dershane, Özel Ders, Etüt Merkezleri için Kitap, Test ve Diğer Kırtasiye Harcamaları Toplamı	6.sınıf	150	114,97	227,63
	7.sınıf	177	143,56	234,69
	8.sınıf	165	129,94	181,80
	Toplam	492	130,28	215,97
Öğrenci Başına Kurs ve Dershaneye Gidilen Günler İçin Yıllık Harçlık ve Ulaşım Harcamaları Toplamı	6.sınıf	150	360,72	561,62
	7.sınıf	177	411,12	701,52
	8.sınıf	165	662,62	540,10
	Toplam	492	480,10	621,95
Öğrenci Başına Kurs, Dershane, Özel Ders, Etüt Merkezlerine Gitmekten Kaynaklanan Harcamaların Toplamı	6.sınıf	150	2208,95	2910,55
	7.sınıf	177	2415,27	2914,17
	8.sınıf	165	4498,62	3444,04
	Toplam	492	3051,05	3262,40
Öğrenci Başına Okul Servis-Ulaşım Ücretleri Harcamaları Toplamı	6.sınıf	150	323,40	428,13
	7.sınıf	177	364,22	436,55
	8.sınıf	165	498,82	442,65
	Toplam	492	396,91	441,48
Öğrenci Başına Okul Beslenme Giderleri Harcamaları Toplamı	6.sınıf	150	193,62	249,31
	7.sınıf	177	240,92	283,77
	8.sınıf	165	349,31	296,55
	Toplam	492	262,85	285,04
Öğrenci Başına Eğitim-Öğretim Faaliyetleri ve Diğer Zorunlu Giderler Harcamaları Toplamı	6.sınıf	150	263,31	200,99
	7.sınıf	177	213,71	151,66
	8.sınıf	165	259,21	145,30
	Toplam	492	244,09	167,56
Öğrenci Başına Okul Yıllık Harçlık Giderleri Harcamaları Toplamı	6.sınıf	150	266,34	248,98
	7.sınıf	177	288,00	245,57
	8.sınıf	165	496,20	368,45
	Toplam	492	351,22	310,61
Öğrenci Başına Okul Kıyafetleri Harcamaları Toplamı	6.sınıf	150	181,14	151,41
	7.sınıf	177	155,57	129,02
	8.sınıf	165	181,49	112,52
	Toplam	492	172,06	131,55
Öğrenci Başına Toplam Özel Harcama	6.sınıf	150	3436,76	3477,60
	7.sınıf	177	3677,69	3468,63
	8.sınıf	165	6283,65	4391,45
	Toplam	492	4478,18	4010,21

Ailelerin yaptığı harcamaların öğrencilerin sınıf düzeyine göre dağılımına bakıldığında tablo 10'daki verilere göre öğrenci başına toplam özel harcama miktarı 6. sınıfta okumakta olan 150 öğrenci için ortalama 3436,76 YTL; 7. sınıfta okumakta olan 177 öğrenci için ortalama 3677,69 YTL ve 8. sınıfta okumakta olan 165 öğrenci için ortalama 6283,65 YTL olduğu görülmektedir.

Alt problem 2: Ailelerin İlköğretim 6, 7 ve 8. sınıflarda OKS ve SBS'ye hazırlık kapsamında yaptıkları harcamaların türleri ve miktarları nedir?

Ailelerin İlköğretim 6, 7 ve 8. sınıflarda OKS ve SBS'ye hazırlık kapsamında yaptıkları harcamaların tür ve miktarlarını belirlemek amacıyla çocukların OKS/SBS'ye nasıl hazırlandıkları incelenmiş ve bulgular Tablo 11'de gösterilmiştir.

Tablo 11.

Öğrencilerin OKS/SBS'ye Hazırlanma Biçimine Göre Dağılımı

		Çocuğunuz kaçınıcı sınıfa devam etmektedir?			Toplam
		6.sınıf	7.sınıf	8.sınıf	
Kendisi çalışıyor	n	37	48	37	122
	%	24,7	27,1	22,4	24,8
Okulda açılan kursa katılıyor	n	61	25	6	92
	%	40,7	14,1	3,6	18,7
Dershaneye gidiyor	n	57	99	118	274
	%	38,0	55,9	71,5	55,7
Özel ders alıyor	n	20	33	78	131
	%	13,3	18,6	47,3	26,6
Etüt merkezine gidiyor	n	24	20	5	49
	%	16,0	11,3	3,0	10,0
Toplam	n	150	177	165	492
	%	100,0	100,0	100,0	100,0

Tablo 11'deki verilere göre OKS/SBS'ye hazırlık için 6. sınıf öğrencilerinin %24,7'sinin bireysel olarak çalıştığı, %40,7'sinin okulda açılan kursa

devam ettiği, %38'inin dershaneye gittiği, %13,3'ünün özel ders aldığı ve %16'sının da etüt merkezine gittiği görölmektedir. OKS/SBS'ye hazırlık için 7. sınıf öğrencilerinin %27,1'inin bireysel olarak çalıştđı, %14,1'inin okulda açılan kursa devam ettiği, %55,9'unun dershaneye gittiği, %18,6'sının özel ders aldığı ve %11,3'ünün de etüt merkezine gittiği görölmektedir. OKS/SBS'ye hazırlık için 8. sınıf öğrencilerinin %22,4'ünün bireysel olarak çalıştđı, %3,6'sının okulda açılan kursa devam ettiği, %71,5'inin dershaneye gittiği, %47,3'ünün özel ders aldığı ve %3'ünün de etüt merkezine gittiği görölmektedir. Genel değerlendirme yapıldığında OKS/SBS'ye hazırlık için ilköğretim 6, 7, 8. sınıf öğrencilerinin %24,8'i kendisi çalışırken %75,2'sinin okulda açılan kursa, dershaneye, etüt merkezine gitmekte ve/veya özel ders almakta olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

Örnekleme oluşturan öğrencilerin yaklaşık %75'inin sınavlara hazırlık amacıyla dershaneye gitme, özel ders alma vb. ek çalışmalara yönelmesi, ortaöğretim kurumlarına geçiş sınavlarına hazırlıkta öğrencilerin ve ailelerinin okullarda verilen öğretim çalışmalarını yetersiz bularak destek çalışmalara ihtiyaç duyduklarının göstergesi olarak yorumlanabilir. Tablo 9'daki verilerde de görüldüğu üzere öğrenci velilerinin çocukları için yaptıkları özel harcama miktarı içerisinde dershane için yapılan ödeme miktarı, özel ders ücreti ve dershane için ulaşım-harçlık giderleri en yüksek harcama miktarlarını teşkil etmektedir. Öğrenci velilerinin, çocuklarına esasen okullarda kazandırılması gereken yeterlilikleri kazandırabilmek amacıyla farklı kişi ve kurumlara yönelerek ek mali yük altına girme durumunda kaldıkları görölmektedir.

OKS/SBS'ye hazırlık için okulda açılan kursa giden öğrencilerin hangi sınıflarda bu kursa katıldıklarının dağılımı tablo 12'de gösterilmiştir.

Tablo 12.*Öğrencilerin OKS/SBS'ye Hazırlık için Okulda Açılan Kursa Katılımlarının Dağılımı*

Çocuğunuz hangi sınıflarda okulda açılan bir KURSA devam etti?		Çocuğunuz kaçınıcı sınıfa devam etmektedir?			Toplam
		6.sınıf	7.sınıf	8.sınıf	
KURSA	n	66	119	139	324
GİTMEDİ	%	44,0	67,2	84,2	65,9
4. sınıf	n	3	4	3	10
	%	2,0	2,3	1,8	2,0
5. sınıf	n	7	3	1	11
	%	4,7	1,7	,6	2,2
6. sınıf	n	26	11	1	38
	%	17,3	6,2	,6	7,7
7. sınıf	n		13	5	18
	%		7,3	3,0	3,7
8. sınıf	n			1	1
	%			,6	,2
4 ve 5. sınıflarda	n	7	2	1	10
	%	4,7	1,1	,6	2,0
4. ve 6. sınıflarda	n	4	1		5
	%	2,7	,6		1,0
4. ve 7. sınıflarda	n		1		1
	%		,6		,2
5. ve 6. sınıflarda	n	16	4	2	22
	%	10,7	2,3	1,2	4,5
6. ve 7. sınıflarda	n		7	6	13
	%		4,0	3,6	2,6
7. ve 8. sınıflarda	n			3	3
	%			1,8	,6
4, 5. ve 6. sınıflarda	n	21	7		28
	%	14,0	4,0		5,7
5, 6. ve 7. sınıflarda	n		2		2
	%		1,1		,4
5, 7. ve 8. sınıflarda	n			1	1
	%			,6	,2
6, 7 ve 8. sınıflarda	n			2	2
	%			1,2	,4
4, 5, 6.ve 7. sınıflarda	n		2		2
	%		1,1		,4
4, 5, 6, 7.ve 8. sınıflarda	n		1		1
	%		,6		,2
Toplam	n	150	177	165	492
	%	100	100	100	100

Tablo 12'deki verilere göre OKS/SBS'ye hazırlık sırasında anket kapsamındaki 492 öğrencinin 324'ünün (%65,9) okulda açılan kursa katılmadığı görülmektedir. Buna göre öğrencilerin %34,1'i OKS/SBS'ye hazırlık için 4. sınıf ile 8. sınıf arasında okulda açılan kursa katılmıştır. Okulda açılan kursa katılan öğrencilerin (en çok) %5,7'sinin 4, 5 ve 6. sınıflarda bu kurslara katıldığı görülmektedir.

OKS/SBS'ye hazırlık için dershaneye giden öğrencilerin hangi sınıflarda dershaneye gittiklerinin dağılımı tablo 13'te gösterilmiştir. Tablo 13'teki verilere göre OKS/SBS'ye hazırlık için dershaneye giden toplam 278 öğrencinin %14,7'sinin sadece 6. sınıfta; %21,2'sinin sadece 7. sınıfta; %6,1'inin sadece 8. sınıfta; %12,9'unun 7. ve 8. sınıflarda; %17,3'ünün 5., 7. ve 8. sınıflarda dershaneye gittiği görülmektedir. Örneklemi oluşturan 492 öğrencinin 278'inin 4. sınıf ile 8. sınıf arasında dershaneye gitmiş olduğu hesaba katıldığında, öğrencilerin %56,50'sinin OKS/SBS'ye hazırlık için dershaneye gittiği söylenebilir.

OKS/SBS'ye hazırlık için özel ders alan öğrencilerin hangi sınıflarda dershaneye gittiklerinin dağılımı tablo 14'te gösterilmiştir. Tablo 14'teki verilerde OKS/SBS'ye hazırlık için özel ders alan toplam 166 öğrencinin (en çok) %33,7'sinin sadece 8. sınıfta; %14,5'inin 5. ve 6. sınıflarda; %10,8'inin 6. ve 7. sınıflarda; %13,9'unun 7. ve 8. sınıflarda özel ders aldığı görülmektedir. Örneklemi oluşturan 492 öğrencinin 166'sı OKS/SBS'ye hazırlık için özel ders aldığına göre; öğrencilerin %33,73'ünün özel ders aldığı söylenebilir.

Tablo 13.

Öğrencilerin OKS/SBS'ye Hazırlık için Hangi Sınıflarda Dershaneye Gittiklerinin Dağılımı

Çocuğunuz kaçınıcı sınıflarda DERSHANEYE gitti?		Çocuğunuz kaçınıcı sınıfa devam etmektedir?			Toplam
		6.sınıf	7.sınıf	8.sınıf	
5. sınıf	n	2	2		4
	%	3,2	2,0		1,4
6. sınıf	n	34	4	3	41
	%	54,0	4,0	2,6	14,7
7. sınıf	n	1	58		59
	%	1,6	58,6		21,2
8. sınıf	n			17	17
	%			14,7	6,1
5. ve 6. sınıflarda	n	18	2		20
	%	28,6	2,0		7,2
6. ve 7. sınıflarda	n	1	26	2	29
	%	1,6	26,3	1,7	10,4
7. ve 8. sınıflarda	n			36	36
	%			31,0	12,9
4, 5, ve 6. sınıflarda	n	7			7
	%	11,1			2,5
4, 5, ve 7. sınıflarda	n		1		1
	%		1,0		,4
4, 6, ve 7. sınıflarda	n		1		1
	%		1,0		,4
5, 6 ve 7. sınıflarda	n		3		3
	%		3,0		1,1
5, 7 ve 8. sınıflarda	n			48	48
	%			41,4	17,3
6, 7 ve 8. sınıflarda	n		1	7	8
	%		1,0	6,0	2,9
5, 6, 7 ve 8. sınıflarda	n			1	1
	%			,9	,4
4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflarda	n		1	2	3
	%		1,0	1,7	1,1
Toplam	n	63	99	116	278
	%	100,0	100,0	100,0	100,0

Tablo 14.

Öğrencilerin OKS/SBS'ye Hazırlık için Hangi Sınıflarda Özel Ders Aldıklarının Dağılımı

Çocuğunuz kaçınıcı sınıflarda ÖZEL DERS aldı?		Çocuğunuz kaçınıcı sınıfa devam etmektedir?			Toplam
		6.sınıf	7.sınıf	8.sınıf	
1. sınıf	n			1	1
	%			1,1	,6
4. sınıf	n	1			1
	%	2,9			,6
5. sınıf	n		1		1
	%		2,4		,6
6. sınıf	n	3	2		5
	%	8,6	4,9		3,0
7. sınıf	n		12	1	13
	%		29,3	1,1	7,8
8. sınıf	n			56	56
	%			62,2	33,7
2. ve 3. sınıflarda	n	1			1
	%	2,9			,6
5. ve 6. sınıflarda	n	21	2	1	24
	%	60,0	4,9	1,1	14,5
6. ve 7. sınıflarda	n		17	1	18
	%		41,5	1,1	10,8
7. ve 8. sınıflarda	n			23	23
	%			25,6	13,9
1, 2 ve 3. sınıflarda	n		1		1
	%		2,4		,6
4, 5. ve 6. sınıflarda	n	7			7
	%	20,0			4,2
4, 5. ve 7. sınıflarda	n		1		1
	%		2,4		,6
5, 6. ve 7. sınıflarda	n		3	2	5
	%		7,3	2,2	3,0
5, 7. ve 8. sınıflarda	n			1	1
	%			1,1	,6
6, 7. ve 8. sınıflarda	n			2	2
	%			2,2	1,2
3, 4, 5 ve 6. sınıflarda	n	1			1
	%	2,9			,6
4, 5, 6. ve 7. sınıflarda	n		1		1
	%		2,4		,6
5, 6, 7 ve 8. sınıflarda	n			2	2
	%			2,2	1,2
2, 3, 4, 5 ve 6. sınıflarda	n	1			1
	%	2,9			,6
Tüm sınıflarda	n		1		1
	%		2,4		,6
Toplam	n	35	41	90	166
	%	100,0	100,0	100,0	100,0

Tablo 15.

Öğrencilerin OKS/SBS'ye Hazırlık için Hangi Sınıflarda Etüt Merkezine Gittiklerinin Dağılımı

Çocuğunuz hangi sınıflarda ETÜT MERKEZİNE gitti?		Çocuğunuz kaçınıcı sınıfa devam etmektedir?			Toplam
		6.sınıf	7.sınıf	8.sınıf	
3. sınıf	n	1			1
	%	3,7			1,9
4. sınıf	n	1			1
	%	3,7			1,9
5. sınıf	n	1		2	3
	%	3,7		40,0	5,6
6. sınıf	n	3	5		8
	%	11,1	22,7		14,8
7. sınıf	n	1	3		4
	%	3,7	13,6		7,4
4 ve 5. sınıflarda	n		1		1
	%		4,5		1,9
5. ve 6. sınıflarda	n	5			5
	%	18,5			9,3
6. ve 7. sınıflarda	n		8		8
	%		36,4		14,8
7. ve 8. sınıflarda	n			1	1
	%			20,0	1,9
1, 2 ve 3. sınıflarda	n		1		1
	%		4,5		1,9
4, 5. ve 6. sınıflarda	n	9			9
	%	33,3			16,7
1, 2 ve 3 ve 4. sınıflarda	n	1	1		2
	%	3,7	4,5		3,7
3, 4, 5 ve 6. sınıflarda	n	1			1
	%	3,7			1,9
2, 3, 4, 5 ve 6. sınıflarda	n	1			1
	%	3,7			1,9
4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflarda	n			1	1
	%			20,0	1,9
1, 2, 3, 4, 5 ve 6. sınıflarda	n	2	1		3
	%	7,4	4,5		5,6
1, 2, 3, 4, 5, 6 ve 7. sınıflarda	n		2		2
	%		9,1		3,7
Tüm sınıflarda	n			1	1
	%			20,0	1,9
Toplam	n	27	22	5	54
	%	100,0	100,0	100,0	100,0

Tablo 15'teki verilere göre OKS/SBS'ye hazırlık için etüt merkezine giden toplam 54 öğrencinin %14,8'inin sadece 6. sınıfta; %7,4'ünün sadece 7. sınıfta; %9,3'ünün 5. ve 6. sınıflarda; %14,8'inin 6. ve 7. sınıflarda; %16,7'sinin 4, 5 ve 6. sınıflarda etüt merkezine gittiği görülmektedir. Örneklemini oluşturan 492 öğrencinin 54'ünün etüt merkezine gitmiş olduğu hesaba katıldığında, öğrencilerin %10,97'sinin OKS/SBS'ye hazırlık için etüt merkezine gittiği söylenebilir.

Tablo 12-15 arasında yer alan tablolardaki verilerle ilgili genel bir değerlendirme yapıldığında; öğrencilerin OKS/SBS'ye hazırlık amacıyla okulda açılan kursa katılma, dershaneye gitme, özel ders alma ve etüt merkezine gitme şeklinde sürdürdükleri destek çalışmaların ilköğretim dördüncü sınıfın başından sekizinci sınıfın sonuna kadar süren beş yıllık bir süreci kapsadığı görülmektedir. Velilerin ilköğretimde okuyan çocukları için (öğrenci başına) yaptıkları yıllık özel harcamaların büyük kısmını çocuklarının ortaöğretime geçiş sınavlarına hazırlıkları amacıyla yaptıkları bulgusu ile hazırlık çalışmalarının beş yıllık bir süreci kapsama durumu birlikte değerlendirildiğinde sınavlara hazırlık sürecindeki maliyetin büyüklüğünün kayda değer olduğu söylenebilir. Ortaöğretime geçişte uygulanan OKS'nin 2008 yılından itibaren aşamalı olarak 6, 7 ve 8. sınıflarda üç ayrı seviye belirleme sınavı şekline dönüştürülmesinin öğrenciler ve veliler üzerinde sınav baskısına bağlı stresi artıracak ve sınavlara hazırlık nedeniyle sürdürülen çalışmaların daha erken dönemlerden itibaren yoğunluk kazanacağı düşünülürse sınava hazırlık maliyetinin daha da artma ihtimali gündeme gelmektedir. Bu durum ise yoksul kesimin aleyhinde ve anayasal hakları da zedeler nitelikte olacaktır.

Alt problem 3: İlköğretim 6, 7 ve 8. sınıflarda ailelerin OKS ve SBS'ye hazırlık kapsamında yaptıkları harcamaların ailelerin yaptığı toplam eğitim harcamaları içindeki payı nedir?

Ailelerin ilköğretim 6, 7 ve 8. sınıflarda OKS ve SBS'ye hazırlık kapsamında yaptıkları harcamaların ailelerin yaptığı toplam eğitim harcamaları içindeki payı incelenmeden önce ailelerin yaptığı harcamaların aylık toplam gelirlerine göre dağılımı ve aralarındaki ilişki incelenmiş, bulgular tablo 16 ve 17'de verilmiştir.

Tablo 16.*Ailelerin Yaptığı Harcamaların Ailenin Aylık Toplam Gelirine Göre Dağılımı*

Harcama Tür ve Miktarları		N	$\bar{x}$	S
Öğrenci Başına Kurs, Dershane, Özel Ders, Etüt Merkezlerine Yapılan Ödemeler Toplamı	500 YTL'den az	33	175,00	323,19
	500-1000 YTL	130	543,45	1090,86
	1001-2000 YTL	87	1528,64	1648,14
	2001-4000 YTL	177	4513,55	2417,85
	4001 YTL ve üzeri	32	4912,50	3603,14
	Toplam	459	2539,25	2757,72
Öğrenci Başına Kurs, Dershane, Özel Ders, Etüt Merkezleri için Kitap, Test ve Diğer Kırtasiye Harcamaları Toplamı	500 YTL'den az	33	46,85	110,49
	500-1000 YTL	130	66,54	181,94
	1001-2000 YTL	87	148,52	199,70
	2001-4000 YTL	177	175,06	197,45
	4001 YTL ve üzeri	32	204,53	340,28
	Toplam	459	132,13	208,23
Öğrenci Başına Kurs ve Dershaneye Gidilen Günler İçin Yıllık Harçlık ve Ulaşım Harcamaları Toplamı	500 YTL'den az	33	124,36	339,75
	500-1000 YTL	130	174,18	362,77
	1001-2000 YTL	87	463,03	512,81
	2001-4000 YTL	177	774,17	657,10
	4001 YTL ve üzeri	32	694,13	590,92
	Toplam	459	492,97	596,88
Öğrenci Başına Kurs, Dershane, Özel Ders, Etüt Merkezlerine Gitmekten Kaynaklanan Harcamaların Toplamı	500 YTL'den az	33	346,21	592,85
	500-1000 YTL	130	784,17	1509,61
	1001-2000 YTL	87	2140,20	2110,76
	2001-4000 YTL	177	5462,78	2822,00
	4001 YTL ve üzeri	32	5811,16	4090,40
	Toplam	459	3164,34	3256,74
Öğrenci Başına Okul Servis-Ulaşım Ücretleri Harcamaları Toplamı	500 YTL'den az	33	45,00	180,70
	500-1000 YTL	130	67,85	209,74
	1001-2000 YTL	87	344,07	435,56
	2001-4000 YTL	177	730,17	349,11
	4001 YTL ve üzeri	32	678,38	436,80
	Toplam	459	416,53	445,31
Öğrenci Başına Okul Beslenme Giderleri Harcamaları Toplamı	500 YTL'den az	33	59,45	120,98
	500-1000 YTL	130	126,48	219,60
	1001-2000 YTL	87	190,24	271,82
	2001-4000 YTL	177	453,10	252,03
	4001 YTL ve üzeri	32	329,63	213,10
	Toplam	459	273,86	281,78

Tablo 16. Ailelerin Yaptığı... (Devamı)

Harcama Tür ve Miktarları		N	$\bar{x}$	S
Öğrenci Başına Eğitim-Öğretim Faaliyetleri ve Diğer Zorunlu Giderler Harcamaları Toplamı	500 YTL'den az	33	126,68	93,57
	500-1000 YTL	130	144,82	122,96
	1001-2000 YTL	87	268,40	195,08
	2001-4000 YTL	177	328,64	130,46
	4001 YTL ve üzeri	32	309,78	147,72
	Toplam	459	249,32	164,23
Öğrenci Başına Okul Yıllık Harçlık Giderleri Harcamaları Toplamı	500 YTL'den az	33	108,27	145,32
	500-1000 YTL	130	173,22	202,30
	1001-2000 YTL	87	334,14	283,51
	2001-4000 YTL	177	554,44	298,66
	4001 YTL ve üzeri	32	414,28	273,39
	Toplam	459	362,86	311,18
Öğrenci Başına Okul Kıyafetleri Harcamaları Toplamı	500 YTL'den az	33	103,09	102,10
	500-1000 YTL	130	108,45	96,24
	1001-2000 YTL	87	181,32	163,59
	2001-4000 YTL	177	228,24	105,39
	4001 YTL ve üzeri	32	255,59	144,74
	Toplam	459	178,33	131,24
Öğrenci Başına Toplam Özel Harcama	500 YTL'den az	33	788,71	777,14
	500-1000 YTL	130	1404,99	1726,21
	1001-2000 YTL	87	3458,36	2558,98
	2001-4000 YTL	177	7757,37	3263,65
	4001 YTL ve üzeri	32	7798,81	4092,78
	Toplam	459	4645,25	4011,88

Tablo 16'daki verilerde ailelerin öğrenci başına yaptıkları toplam özel harcamaya bakıldığında; aylık geliri 500 YTL'den az olan ailelerin ortalama 788,71 YTL, aylık geliri 500-1000 YTL olan ailelerin ortalama 1404,99 YTL, aylık geliri 1001-2000 YTL olan ailelerin ortalama 3458,36 YTL, aylık geliri 2001-4000 YTL olan ailelerin ortalama 7757,37 YTL ve aylık geliri 4001 YTL ve üzerinde olan ailelerin ortalama 7798,81 YTL harcama yaptıkları görülmektedir. Buna göre ailelerin gelir düzeyi arttıkça öğrenci başına yaptıkları toplam özel harcama miktarının arttığı söylenebilir.

Ailelerin yaptığı harcamalar ile ailelerin aylık toplam geliri arasındaki ilişki, tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17.

Ailelerin Yaptığı Harcamaların Ailelerin Aylık Toplam Geliri ile Korelasyonu

Harcama türü		Ailenin aylık toplam geliri (YTL)
Öğrenci Başına Kurs, Dershane, Özel Ders, Etüt Merkezlerine Yapılan Ödemeler Toplamı	r	,710
	p	,000
	N	459
Öğrenci Başına Kurs, Dershane, Özel Ders, Etüt Merkezleri için Kitap, Test ve Diğer Kırtasiye Harcamaları Toplamı	r	,229
	p	,000
	N	459
Öğrenci Başına Kurs ve Dershaneye Gidilen Günler için Yıllık Harçlık ve Ulaşım Harcamaları Toplamı	r	,419
	p	,000
	N	459
Öğrenci Başına Kurs, Dershane, Özel Ders, Etüt Merkezlerine Gitmekten Kaynaklanan Harcamaların Toplamı	r	,692
	p	,000
	N	459
Öğrenci Başına Okul Servis-Ulaşım Ücretleri Harcamaları Toplamı	r	,629
	p	,000
	N	459
Öğrenci Başına Okul Beslenme Giderleri Harcamaları Toplamı	r	,507
	p	,000
	N	459
Öğrenci Başına Eğitim-Öğretim Faaliyetleri ve Diğer Zorunlu Giderler Harcamaları Toplamı	r	,418
	p	,000
	N	459
Öğrenci Başına Okul Yıllık Harçlık Giderleri Harcamaları Toplamı	r	,553
	p	,000
	N	459
Öğrenci Başına Okul Kıyafetleri Harcamaları Toplamı	r	-,016
	p	,727
	N	459
Öğrenci Başına Toplam Özel Harcama	r	,750
	p	,000
	N	459

Tablo 17’deki verilere göre ailenin aylık toplam geliri ile öğrenci başına kurs, dershane, özel ders ve etüt merkezi için yapılan ödemeler toplamı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=0.710$, $p<.05$). Buna göre

ailenin aylık geliri arttıkça öğrenci başına kurs, dersane, özel ders ve etüt merkezi için yapılan ödemelerin arttığı söylenebilir. Öğrenci başına kurs, dersane, özel ders ve etüt merkezleri için kitap, test ve diğer kırtasiye harcamaları toplamına bakıldığında bu harcamaların ailenin aylık toplam aylık geliri ile arasında pozitif yönde fakat düşük düzeyde bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=0.30-0.00$). Ailenin aylık toplam geliri ile öğrenci başına kurs ve dershaneye gidilen günler için yıllık harçlık ve ulaşım harcamaları toplamı arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=0.419$, $p<.05$). Buna göre ailenin aylık geliri arttıkça öğrenci başına kurs ve dershaneye gidilen günler için yapılan yıllık harçlık ve ulaşım harcamaları miktarının arttığı söylenebilir. Öğrenci başına kurs, dersane, özel ders, etüt merkezlerine gitmekten kaynaklanan harcamaların toplamı ile ailenin aylık toplam geliri arasındaki ilişkiye bakıldığında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=0.692$, $p<.05$). Buna göre ailenin aylık toplam geliri arttıkça öğrenci başına kurs, dersane, etüt merkezlerine gitmekten ve özel ders almaktan kaynaklanan harcamaların arttığı söylenebilir. Ailenin aylık toplam geliri ile öğrenci başına yapılan özel harcama arasında da pozitif yönde yüksek düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=0,750$, $p<.05$).

İlköğretim 6, 7 ve 8. sınıflarda ailelerin OKS ve SBS'ye hazırlık kapsamında yaptıkları harcamaların ailelerin yaptığı toplam eğitim harcamaları içindeki payına ilişkin bulgular tablo 18'de verilmiştir.

Tablo 18.*Harcama Türlerine Göre Ortalama Harcama Miktarları*

Harcama Türleri	N	$\bar{x}$	S	Toplam özel harcama içindeki payı (%)
Öğrenci Başına Kurs, Dershane, Özel Ders, Etüt Merkezlerine Yapılan Ödemeler Toplamı	492	2440,68	2738,08	54,50
Öğrenci Başına Kurs, Dershane, Özel Ders, Etüt Merkezleri için Kitap, Test ve Diğer Kırtasiye Harcamaları Toplamı	492	130,28	215,97	2,91
Öğrenci Başına Kurs ve Dershaneye Gidilen Günler için Yıllık Harçlık ve Ulaşım Harcamaları Toplamı	492	480,1	621,95	10,72
Öğrenci Başına Okul Servis-Ulaşım Ücretleri Harcamaları Toplamı	492	396,91	441,48	8,86
Öğrenci Başına Okul Beslenme Giderleri Harcamaları Toplamı	492	262,85	285,04	5,87
Öğrenci Başına Eğitim-Öğretim Faaliyetleri ve Diğer Zorunlu Giderler Harcamaları Toplamı	492	244,09	167,56	5,45
Öğrenci Başına Okul Yıllık Harçlık Giderleri Harcamaları Toplamı	492	351,22	310,61	7,84
Öğrenci Başına Okul Kıyafetleri Harcamaları Toplamı	492	172,06	131,55	3,84
Öğrenci Başına Toplam Özel Harcama	492	4478,19	4010,21	100,00

Tablo 18'deki verilere bakıldığında “öğrenci başına kurs, dersane, özel ders ve etüt merkezi için yapılan ödemeler toplamının toplam özel harcama içindeki payı” %54,5 olarak görülmektedir. Bu orana “öğrenci başına kurs, dersane, özel ders, etüt merkezleri için kitap, test ve diğer kırtasiye harcamaları toplamının toplam özel harcama içindeki payı (2,91)” ile “öğrenci başına kurs ve dershaneye gidilen günler için yıllık harçlık ve ulaşım harcamaları toplamının özel harcama içindeki payı (10,72)” eklendiğinde kurs, dersane, özel ders ve etüt merkezleri için yapılan harcamaların toplam özel harcama içindeki payı %68,13 olmaktadır. Öğrenci başına yapılan toplam özel harcama miktarına bakıldığında ortalama 4478,18 YTL olduğu görülmektedir. Bu miktarın yarısından fazlasının kurs, dersane, özel ders ve etüt merkezleri için yapıldığı hesaba katıldığında OKS/SBS'ye hazırlık kapsamında ailelerin yaptığı harcama miktarının büyüklüğü ortaya çıkmaktadır.

BÖLÜM V

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın sonuçları ve öneriler yer almaktadır.

5.1. Sonuçlar

Anketi dolduran öğrenci velilerinin çocukları için yaptıkları özel harcama miktarı (öğrenci başına) ortalama olarak 4478,18 YTL'dir. Bu harcamalar arasında ortalama olarak 1243,31 YTL ile dersane için yapılan ödeme miktarı, 998,05 YTL ile özel ders ücreti, 396,91 YTL ile öğrenci başına okul servis-ulaşım ücretleri harcamaları ve 388,90 YTL ile dersane için ulaşım-harçlık giderleri en yüksek harcama miktarlarını teşkil etmektedir. Öğrenci başına kurs, dersane, özel ders ve etüt merkezi nedeniyle yapılan ödemeler toplamı ise ortalama olarak 3051,05 YTL'dir. Bu durumda öğrenci başına kurs, dersane, özel ders ve etüt merkezi nedeniyle yapılan ödemeler toplamının toplam özel harcama içindeki payı %68,13 olmaktadır.

Ailelerin yaptığı harcamaların öğrencilerin sınıf düzeyine göre dağılımı bakımından öğrenci başına toplam özel harcama 6. sınıfta okumakta olan 150 öğrenci için ortalama olarak 3436,76 YTL; 7. sınıfta okumakta olan 177 öğrenci için ortalama olarak 3677,69 YTL ve 8. sınıfta okumakta olan 165 öğrenci için ortalama olarak 6283,65 YTL'dir.

OKS/SBS'ye hazırlık için 6. sınıf öğrencilerinin %24,7'si bireysel olarak çalışmakta, %40,7'si okulda açılan kursa devam etmekte, %38'i dershaneye gitmekte, %13,3'ü özel ders almakta ve %16'sı da etüt merkezine gitmektedir. OKS/SBS'ye hazırlık için 7. sınıf öğrencilerinin %27,1'i bireysel olarak çalışmakta,

%14,1'i okulda açılan kursa devam etmekte, %55,9'u dershaneye gitmekte, %18,6'sı özel ders almakta ve %11,3'ü de etüt merkezine gitmektedir. OKS/SBS'ye hazırlık için 8. sınıf öğrencilerinin %22,4'ü bireysel olarak çalışmakta, %3,6'sı okulda açılan kursa devam etmekte, %71,5'i dershaneye gitmekte, %47,3'ü özel ders almakta ve %3'ü de etüt merkezine gitmektedir. Buna göre; OKS/SBS'ye hazırlık için ilköğretim 6, 7, 8. sınıf öğrencilerinin %24,8'i kendisi çalışırken %75,2'sinin okulda açılan kursa, dershaneye, etüt merkezine gitmekte ve/veya özel ders almaktadır.

OKS/SBS'ye hazırlık sırasında anket kapsamındaki 492 öğrencinin 324'ü (%65,9) okulda açılan kursa katılmamaktadır. Buna göre öğrencilerin %34,1'i OKS/SBS'ye hazırlık için 4. sınıf ile 8. sınıf arasında okulda açılan kursa katılmıştır. Okulda açılan kursa katılan öğrencilerin (en çok) %5,7'si 4, 5 ve 6. sınıflarda bu kurslara katılmaktadır.

OKS/SBS'ye hazırlık için dershaneye giden toplam 278 öğrencinin %14,7'si sadece 6. sınıfta; %21,2'si sadece 7. sınıfta; %6,1'i sadece 8. sınıfta; %12,9'u 7. ve 8. sınıflarda; %17,3'ü 5, 7 ve 8. sınıflarda dershaneye gitmektedir. Örneklemi oluşturan 492 öğrencinin 278'i (%56,50'si) 4. sınıf ile 8. sınıflar arasında OKS/SBS'ye hazırlık için dershaneye gitmektedir.

OKS/SBS'ye hazırlık için özel ders alan toplam 166 öğrencinin (en çok) %33,7'si sadece 8. sınıfta; %14,5'i 5. ve 6. sınıflarda; %10,8'i 6. ve 7. sınıflarda; %13,9'u 7. ve 8. sınıflarda özel ders almaktadır. Örneklemi oluşturan 492 öğrencinin 166'sı (%33,73'ü) OKS/SBS'ye hazırlık için özel ders almaktadır.

OKS/SBS'ye hazırlık için etüt merkezine giden toplam 54 öğrencinin %14,8'i sadece 6. sınıfta; %7,4'ü sadece 7. sınıfta; %9,3'ü 5. ve 6. sınıflarda; %14,8'i 6. ve 7. sınıflarda; %16,7'si 4., 5. ve 6. sınıflarda etüt merkezine gitmektedir. Örneklemi oluşturan 492 öğrencinin 54'ü (%10,97'si) OKS/SBS'ye hazırlık için etüt merkezine gitmektedir.

Ailelerin öğrenci başına yaptıkları toplam özel harcama miktarı; aylık geliri 500 YTL'den az olan ailelerde ortalama olarak 788,71 YTL, aylık geliri 500-1000 YTL olan ailelerde ortalama olarak 1404,99 YTL, aylık geliri 1001-2000 YTL

olan ailelerde ortalama olarak 3458,36 YTL, aylık geliri 2001-4000 YTL olan ailelerde ortalama olarak 7757,37 YTL ve aylık geliri 4001 YTL ve üzerinde olan ailelerde ortalama olarak 7798,81 YTL harcama yapmaktadır. Buna göre ailelerin gelir düzeyi arttıkça öğrenci başına yaptıkları toplam özel harcama miktarı artmaktadır.

Ailelerin aylık toplam geliri ile öğrenci başına kurs, dersane, özel ders ve etüt merkezi için yapılan ödemeler toplamı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Buna göre ailenin aylık geliri arttıkça öğrenci başına kurs, dersane, özel ders ve etüt merkezi için yapılan ödemeler artmaktadır. Ailelerin aylık toplam geliri ile öğrenci başına kurs ve dershaneye gidilen günler için yıllık harçlık ve ulaşım harcamaları toplamı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Buna göre ailenin aylık geliri arttıkça öğrenci başına kurs ve dershaneye gidilen günler için yapılan yıllık harçlık ve ulaşım harcamaları miktarı artmaktadır. Öğrenci başına kurs, dersane, özel ders, etüt merkezlerine gitmekten kaynaklanan harcamaların toplamı ile ailelerin aylık toplam geliri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Buna göre ailenin aylık toplam geliri arttıkça öğrenci başına kurs, dersane, etüt merkezlerine gitmekten ve özel ders almaktan kaynaklanan harcama miktarı artmaktadır. Ailelerin aylık toplam geliri ile öğrenci başına yapılan özel harcama arasında da pozitif yönde yüksek düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Öğrenci velilerinin çocukları için yaptıkları özel harcama miktarı (öğrenci başına) ortalama olarak 4478,18 YTL'dir. Öğrenci başına kurs, dersane, özel ders ve etüt merkezi nedeniyle yapılan ödemeler toplamı ise ortalama olarak 3051,05 YTL'dir. Bu durumda öğrenci başına kurs, dersane, özel ders ve etüt merkezi nedeniyle yapılan ödemeler toplamının toplam özel harcama içindeki payı %68,13 olmaktadır. Öğrenci başına yapılan toplam özel harcama miktarının yarısından fazlasının kurs, dersane, özel ders ve etüt merkezleri için yapıldığı göz önüne alındığında OKS/SBS'ye hazırlık kapsamında ailelerin yaptığı harcama miktarının büyüklüğü ortaya çıkmaktadır.

5.2. Öneriler

Ortaöğretime geçiş sınavları, temelde sınırlı sayıda kontenjanı bulunan Anadolu Liseleri ve Fen Liselerine öğrenci yerleştirmeyi sağlayacak eleme sınavları niteliği göstermektedir. Elemeye dönük geçiş sistemi de öğrencilerin dersanelere yönelmesi sonucunu doğurmakta ve okullardaki eğitim öğretim uygulamaları -çoğu zaman 4. sınıftan itibaren- dersane kurslarına göre ikincil konuma düşmektedir. Sınav odaklı bir eğitim öğretim sistemi, ilköğretimin amaçlarının gerçekleştirilmesinde önemli bir engel oluşturmaktadır. Ortaöğretime geçişte uygulanan OKS'nin 2008 yılından itibaren aşamalı olarak 6, 7 ve 8. sınıflarda üç ayrı seviye belirleme sınavı şekline dönüştürülmesi ise öğrenciler ve veliler üzerinde sınav baskısına bağlı stresi artıracak ve sınavlara hazırlığın daha erken dönemlerde başlatılması nedeniyle de sınava hazırlık maliyetinin daha yüksek olmasına sebep olacaktır. Bu durum yoksul kesimin aleyhinde ve anayasal hakları da zedeler niteliktedir. Eğitim öğretim sistemi üzerindeki sınav baskısı kaldırılmalıdır; fakat sınav baskısının kaldırılması tek başına çözüm olmayacaktır. İlköğretimdeki eğitim kalitesinin artırılması, ilköğretimden itibaren öğrencilerin ilgi ve yetenekleri doğrultusunda ortaöğretim kurumlarına yönlendirilmeleri ve ortaöğretimin yeniden yapılandırılması gerekmektedir.

Ortaöğretime geçiş sınavlarına hazırlanabilmek açısından ilköğretim okullarımızda verilen öğretim kalitesi yeterli görülmediği için farklı kişi ve kurumlara yönelinmektedir. Kaliteli bir ortaöğretim kurumunda eğitim almak isteyen öğrencilerimizin bu hakları, okullarımızda verilen eğitim öğretim kalitesini artırıcı çalışmalar yapılarak ve öğrencilerimizin ortaöğretime geçiş dönemine gelinceye kadar gerek yönlendirme gerekse akademik yeterlik bakımından yeterli hale getirilmesiyle sağlanmalı; öğrenci velileri esasen okullarda kazandırılması gereken yeterlilikleri kazandırabilmek amacıyla farklı kişi ve kurumlara yönelerek ek mali yük altına girme durumunda bırakılmamalıdır.

İlköğretimdeki bireylerin yeteneklerine uygun alanlara yönlendirilmesini sağlamada okullar yetersiz kalmaktadır. Öğrenciler için de tek amaç ortaöğretime geçişte uygulanan sınavlarda yüksek puan alabilmek olmaktadır. İyi bir rehberlik ve yönlendirme sistemi ile öğrenciler yeteneklerine uygun alanlara yönlendirilmelidir.

İlköğretimden itibaren yapılacak yönlendirme çeşitli ölçme - değerlendirme araçları ile bireyi tanıma tekniklerinden yararlanılarak elde edilen ölçüm ve bilgilere göre yapılmalıdır. Bir öğrencinin hangi ortaöğretim kurumuna yönlendirilmesinin uygun olacağına karar verirken; öğrencinin ilgi, yetenek ve başarı durumu, kişisel nitelikleri ve ailesinin görüşü yönünden durumunu ayrıntılı olarak ortaya koyan bilgilerden yararlanılmalıdır. Bu doğrultuda okul rehberlik uzmanları, sınıf rehber öğretmenleri ve şube öğretmenleri öğrencinin genel liseye mi, meslek lisesine mi yönlendirilmesinin uygun olacağı hakkındaki nihai görüş ve önerileri belirlemelidir. Olası seçeneklerin tümü ortaya konulduktan sonra, karar öğrenciye bırakılmalıdır.

Ortaöğretimdeki lise çeşitliliği, Anadolu ve Fen Liselerinin “elit” liseler olarak algılanması, ilköğretim üzerinde bu okullara giriş açısından baskı oluşmasına neden olmaktadır. Bu nedenle ortaöğretimde öğrencileri bir üst akademik eğitime hazırlayacak genel liseler ve bir mesleğe ya da bir üst düzey mesleki eğitime hazırlayacak meslek liseleri olmak üzere ikili bir yapı oluşturulması gerekmektedir. Tüm liselerde eğitim öğretim kalitesini yükseltici çalışmalar sürdürülmelidir. Genel liselerde verilen eğitimde öğrencilerin ilgi, yetenek ve başarı düzeyleri dikkate alınarak genel liseler içinde bazı dersler/alanlarda daha ileri düzeyde eğitim verilmesi sağlanmalı ve öğrencilere başarılı oldukları alanlarda kendilerini daha üst düzeyde geliştirebilecekleri seçenekler sunulmalıdır. Meslek liselerinin sorunları çözülmeli, mesleki liseler daha cazip hale getirilmeli, ilgili tüm çevreler ve kamuoyunca desteklenmelidir. İlköğretimden itibaren meslek alanlarına ilgisi olan öğrenciler yetenekleri doğrultusunda mesleki eğitime yönlendirilmelidir. Fen liseleri de sayıları azaltılmakla birlikte amaçları doğrultusunda işler hale getirilmelidir. Fen liselerine girişte yeni düzenleme yapılması durumunda fen liselerine girişin ilköğretimin tamamının baskı altına alınmasının önüne geçilmiş, bu liselerin yüksek eğitime geçişte daha başarılı olduğu düşüncesinden uzaklaşılarak bilim insanı olma yönünde yönlendirilmiş ve bu alanda istekli olan öğrencilerin bu liselere giriş için çaba göstermesi sağlanmış olacaktır.

Sınavlar nedeniyle ailelerin yaptıkları harcamalara ilişkin resmi kayıtlarda yer alan rakamlar harcamaların gerçek boyutlarını tam olarak yansıtmamakta ve yeterli bilgi sağlamamaktadır. Çünkü özel dersler ve sınavlara hazırlık kapsamında

yapılan pek çok harcamanın herhangi bir kaydı bulunmamaktadır. Bu araştırmanın bulguları ile OKS ve SBS'ye hazırlık kapsamında ailelerin yaptığı harcamaların ailelerin yaptığı toplam eğitim harcamaları içindeki payı ortaya konarak bu sınavlar ile ilgili tartışma ve politikalara ışık tutulmaya çalışılmıştır. Araştırma bulguları sınırlı sayıda örneklem aracılığıyla elde edilmiştir. Bu konuda yapılacak yeni araştırmalarda farklı illerden örneklemeler seçilmesi ve ülke genelini temsil eden bulgular elde edilmesi, sınavlara hazırlık kapsamında yapılan harcamaların boyutları hakkında genelleme yapılabilmesi açısından daha fazla sonuç ortaya koyacaktır. Bu araştırmanın örnekleme içerisinde çocuğunun SBS'ye hazırlığı amacıyla harcama yapan veli bulunmaktadır; fakat araştırmada OKS uygulaması ile SBS uygulamalarının ailelere getirdiği mali yük arasında karşılaştırmaya yer verilmemiştir. Yapılacak yeni araştırmalarla OKS'nin 6, 7 ve 8. sınıflarda üç ayrı seviye belirleme sınavı şekline dönüştürülmesinin sınavlara hazırlık maliyetini artırıp artırmadığı yönünde sonuçlar elde edilmesi de uygulanan sınavların beraberinde getirdiği durumu ortaya koymakta yararlı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Adem, M. (1993). *Ulusal eğitim politikamız ve finansmanı*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Nu.: 172.
- Akça, Ş. (2002). *Ailelerin ilköğretim kademesinde yaptıkları eğitim harcamaları (Ankara ili örneği)*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Akçay, C. (2006). *Türk eğitim sistemi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Akyüz, Y. (2006). *Türk eğitim tarihi M.Ö. 1000 – M.S. 2006*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Arslan, M. ve Öner, F. (2004). Türkiye’de ilköğretimden ortaöğretime geçişin düzenlenmesi üzerine düşünceler ve gelişmiş ülkelerden örnekler. İçinde: *Orta öğretimde yeniden yapılanma sempozyumu 20-22 Aralık 2004, bildiriler* (syf. 30-48). Ankara: MEB Yayınları.
- Ayas, N. (1948). *Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitimi, kuruluşlar ve tarihçeler*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Başaran, İ. E. (2006). *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi*. Ankara: Ekinoks Yayınları.
- Başar, E. (1999). *Milli eğitim bakanlarının eğitim faaliyetleri 1960-1971*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Baykul, Y., Uslu, S., Sevilengül, O., Sayarı, M., Küçükturan, G. ve Küçükkocaoğlu, G. (2002). *İlköğretim okullarının maliyet analizi araştırması*. Ankara: Başkent Üniversitesi Yayınları.
- Binbaşıoğlu, C. (1999). *Cumhuriyet dönemi eğitim bilimleri tarihi*. Ankara: Öğretmen Hüseyin Hüsnü Tekışık Eğitim Araştırma Geliştirme Merkezi Yayınları: 2.

- Çeliköz, N. ve Çetin, F. (2004). *Anadolu öğretmen lisesi öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarını etkileyen etmenler*. Milli Eğitim Dergisi, 162. <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/162/celikoz-cetin.htm>, 30/04/2007 tarihinde alındı.
- Çetin, K. ve Gülseren, H. Ö. (2003). *Cumhuriyet dönemi eğitim stratejileri*. Milli Eğitim Dergisi, 160. <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/160/cetin-gulseren.htm>, 28/04/2007 tarihinde alındı.
- DİE (2003). *2003 Hane halkı bütçe anketinin kapsamı, yöntemi, tanım ve kavramları*. <http://www.die.gov.tr/TURKISH/SONIST/HHGELTUK/061004/metedoloji.doc>, 10/10/2008 tarihinde alındı.
- DİE (2004a). *2002 yılı Türkiye eğitim harcamaları araştırması geçici sonuçları*. <http://www.die.gov.tr/TURKISH/SONIST/egitim/hb11102004.html>, 20/10/2007 tarihinde alındı.
- DİE (2004b). *Harcama grupları ve eğitim seviyelerine göre hane halkının 2002 yılında kendi cebinden yapmış olduğu eğitim harcamaları (TL)*. <http://www.die.gov.tr/TURKISH/SONIST/egitim/hb11102004.xls>, 20/10/2007 tarihinde alındı.
- Dönmez, C. (2005). *Atatürk ve Cumhuriyet döneminde ortaöğretim*. http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/makaleler%5CCengiz%20D%C3%96NMEZ%5C255-268.pdf, 20/04/2007 tarihinde alındı.
- DPÖ (2008). *Devlet Planlama Örgütü Ekim 2007 hane halkı işgücü anketi sonuçları*. <http://www.devplan.org/Isgucu/2007.pdf>, 15/10/2008 tarihinde alındı.
- DPT (2000). *Uzun vadeli strateji ve sekizinci beş yıllık kalkınma planı: 2001-2005*. <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan8.pdf>, 18/06/2007 tarihinde alındı.
- DPT (2001). *Sekizinci beş yıllık kalkınma planı, ortaöğretim: genel eğitim, meslek eğitimi, teknik eğitim özel ihtisas komisyonu raporu*. <http://ekutup.dpt.gov.tr/egitim/oik589.pdf>, 18/06/2007 tarihinde alındı.

- Dünya Bankası (2005). *Türkiye - eğitim sektörü çalışması, okul öncesi eğitimden orta öğretime etkili, adil ve verimli bir eğitim sisteminin sürdürülebilir yolları*. http://siteresources.worldbank.org/INTTURKEY/Resources/361616-1142415001082/ESS_Executive_Summary_Turkish.pdf, 10/08/2007 tarihinde alındı.
- Geçer, Z. ve Başer, N. (2004). İlköğretimden orta öğretime geçişte orta öğretim kurumları öğrenci seçme ve yerleştirme sınavının yeri. İçinde: *Orta öğretimde yeniden yapılanma, sempozyum, 20-22 Aralık 2004, bildiriler* (syf. 51-62). Ankara: MEB Yayınları.
- Karaarslan, E. (2005). *Kamu kesimi eğitim harcamalarının analizi*. Maliye Dergisi, 149, 36-73.
- Karakütük, K. (2006). *Yükseköğretimin finansmanı*. Millî Eğitim Dergisi, 171, 219-242.
- Karip, E. (2007). İlköğretimde kalite: Avrupa Birliği kalite göstergeleri çerçevesinde kalitenin değerlendirilmesi. İçinde: S. Özdemir, H. Bacanlı ve M. Sözer (Ed.). *Türkiye’de okul öncesi eğitim ve ilköğretim sistemi temel sorunlar ve çözüm önerileri* (syf. 211-267). Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları.
- Kavak, Y., Ekinci, E. ve Gökçe, F. (1997). *İlköğretimde kaynak arayışları*. Ankara: Şafak Matbaacılık.
- Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü (2005). *Orta öğretim kurumları öğrenci seçme ve yerleştirme sınavı (OKS) kılavuzu*. <http://egitek.meb.gov.tr/Sinavlar/Klavuz/2005/2005OKSekilavuz.pdf>, 15/09/2007 tarihinde alındı.
- Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü (2006). *Ölçme Değerlendirme ve Açıköğretim Kurumları Daire Başkanlığı tarihsel gelişim*. <http://egitek.meb.gov.tr/Sinavlar/OlcmeHakkinda.html>, 10/08/2007 tarihinde alındı.

Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü (2007a). *Orta öğretim kurumları öğrenci seçme ve yerleştirme sınavı (OKS) e-başvuru kılavuzu*. <http://oks2007.meb.gov.tr/tercih.htm>, 10/08/2007 tarihinde alındı.

Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü (2007b). *Orta öğretim kurumları öğrenci seçme sınavı bilgileri*. http://egitek.meb.gov.tr/Sinavlar/index_oks.asp, 10/08/2007 tarihinde alındı.

MEB (2007a). Alındığı Tarih: 20/03/2007. http://www.meb.gov.tr/duyurular/duyurular2005/Duyuru2005/9PlanRapor_Taslagi.doc.

MEB (2007b). *Türk Millî Eğitim Sistemi*. <http://munster.meb.gov.tr/mesistemi.htm>, 20/10/2007 tarihinde alındı.

MEB (2007c). *Okullar ve program / alan / dal tanıtım bilgileri*. http://oks2007.meb.gov.tr/oks_okul.htm, 10/08/2007 tarihinde alındı.

MEB (2007d). *2007 Orta öğretim kurumları öğrenci seçme ve yerleştirme sınavı tercihinde yükselme sonuçları sayısal bilgiler*. http://oges.meb.gov.tr/docs/tercih_yuk/ter_yuk_ista.pdf, 16/11/2007 tarihinde alındı.

MEB (2007e). *Millî Eğitim Şuraları 1939-2006*. <http://ttkb.meb.gov.tr/secmeler/sura/sura.htm>, 27/07/2007 tarihinde alındı.

MEB (2008a). *2008 Orta öğretim kurumları öğrenci seçme sınavı sayısal bilgiler*. http://oges.meb.gov.tr/oks/docs/2008oksista/01_Sayısal%20Bilgiler.pdf, 10/10/2008 tarihinde alındı.

MEB (2008b). *2008 Seviye belirleme sınavları sayısal bilgileri*. <http://oges.meb.gov.tr/sbs/docs/ista/Sayısal%20Bilgiler.pdf>, 10/10/2008 tarihinde alındı.

- Nartgün, Z. (2006). Türkiye’de Cumhuriyet döneminde ölçme değerlendirme. İçinde, M. Hesapçıoğlu ve A. Durmuş (Ed.). *Türkiye’de eğitim bilimleri: bir bilanço denemesi* (syf. 185-198). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Oğuzkan, T. (1983). Orta dereceli genel öğretim kurumlarının gelişmesi. İçinde: *Cumhuriyet döneminde eğitim* (syf. 281-311). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Öztürk, S. (2002). *İlköğretim okullarının finansman kaynakları (Ankara ili Polatlı ilçesi örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Türkiye.
- Süzük, İ. (2002). *İlköğretim okul harcamalarında genel bütçe dışındaki kaynakların yerine ilişkin okul yöneticileri ve öğretmenlerin görüşleri (Ankara ili örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Türkiye.
- Şanal, M. ve Karagöz, S. (2006). *Türk eğitim tarihi içerisinde Kayseri Zincidere Köy Muallim Mektebi ve faaliyetleri (1926-1932)*. Milli Eğitim Dergisi, 172, 183-202.
- TDK (2008). *Büyük Türkçe sözlük*. <http://tdkterim.gov.tr/bts/>, 15/10/2008 tarihinde alındı.
- TED (2007). İlköğretimin sorunları alan araştırması. İçinde, S. Özdemir, H. Bacanlı ve M. Sözer (Ed.). *Türkiye’de Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Sistemi Temel Sorunlar ve Çözüm Önerileri* (331-392). Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları.
- Tural, N. K. (2006). Bir çalışma alanı olarak eğitim finansmanının Türkiye’de gelişimi. İçinde, M. Hesapçıoğlu ve A. Durmuş (Ed.). *Türkiye’de eğitim bilimleri: bir bilanço denemesi* (125-143). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- TÜİK (2007a). *Türkiye istatistik yılı 2006*. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Yayınları.

- TÜİK (2007b). *Eğitim istatistikleri*. <http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.doc>, 10/08/2007 tarihinde alındı.
- Türkmen, F. (2002). *Eğitimin ekonomik ve sosyal faydaları ve Türkiye’de eğitim-ekonomik büyüme ilişkisinin araştırılması*. Ankara: DPT, Uzmanlık Tezi. Yayın Nu.: DPT 2665.
- Türköz, M. (2002). *Türkiye’de ortaöğretim yatırımları ve verimliliği*. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
- Ünlü, D. (2005). *Liselere giriş sınavları ve tarihi gelişimi*. <http://egitek.meb.gov.tr/EgitekHaber/EgitekHaber/s78/yazarlar/Dervis.htm>, 15/10/2007 tarihinde alındı.
- Yıldız, Z. (2000). *Eğitim sürecinde ortaya çıkan kayıpların gerçek maliyetlerin hesaplanmasındaki önemi*. <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/147/yildiz.htm>, 20/10/2007 tarihinde alındı.
- Yılmaz, H. H. (2007). *Beceriler, yeterlilikler ve meslek eğitimi: mali analiz ve finansman önerileri yönetici özeti*. TURKONFED-ERG.
- Yücel, F. H. (2006). *İlköğretim okulu öğrencilerinin ailelerinin yaptıkları harcamaların belirlenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Türkiye.
- Yücel, H. A. (1938). *Türkiye’de orta öğretim*. İstanbul: Devlet Basımevi.

EKLER

SAYIN VELİ,

Çocukları ilköğretim 6, 7 ve 8. sınıflarda öğrenim gören ailelerin, ortaöğretim kurumlarına geçiş sınavlarına (OKS ve SBS) hazırlık kapsamında yaptıkları harcamaların, ailelerin yaptığı toplam eğitim harcamaları içindeki payını belirlemek amacıyla yüksek lisans tezi hazırlamaktayım.

Elinizde bulunan anket, ilköğretim 6, 7 veya 8. sınıfta öğrenim gören bir çocuğunuz için yaptığınız eğitim harcamalarının türlerini ve miktarlarını belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Anket sonuçları, yalnızca hazırladığım tez için kullanılacaktır. Lütfen anket üzerine isim yazmayınız.

Anketi yanıtlamak için ayırdığınız zaman, gösterdiğiniz özen ve bilimsel bir araştırmaya katkılarınızdan dolayı teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

Sevgi SERDAR
Gazi Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Yönetimi ve Denetimi Bilim Dalı
Yüksek Lisans Öğrencisi

İletişim için;

İş Tel. Nu.: (0376) 416 10 93

**İLKÖĞRETİM 6, 7, 8. SINIFLARDA AİLELERİN YAPTIĞI EĞİTİM HARCAMALARINI
BELİRLEME ANKETİ**

Lütfen aşağıda yer alan soruları ilgili kutucuğu işaretleyerek ya da cevabın yazılması için oluşturulan alana yazarak cevaplayınız.

1. Cinsiyetiniz: ☐ Kadın ☐ Erkek

2. Öğrenim durumunuz:

Baba:

- ☐ İlkokul mezunu değilim.
☐ İlkokul mezunuyum.
☐ İlköğretim (ortaokul) mezunuyum.
☐ Orta öğretim (lise) mezunuyum.
☐ Yükseköğretim (üniversite) mezunuyum.
☐ Yüksek lisans ve/veya doktora mezunuyum.

Anne:

- ☐ İlkokul mezunu değilim.
☐ İlkokul mezunuyum.
☐ İlköğretim (ortaokul) mezunuyum.
☐ Orta öğretim (lise) mezunuyum.
☐ Yükseköğretim (üniversite) mezunuyum.
☐ Yüksek lisans ve/veya doktora mezunuyum.

3. Çalışma durumunuz :

Baba :

- ☐ İşçi
☐ Memur
☐ Serbest Meslek
☐ Emekli
☐ İşsiz

Başka (belirtiniz) :

Anne :

- ☐ İşçi
☐ Memur
☐ Serbest Meslek
☐ Emekli
☐ Ev hanımı

Başka (belirtiniz) :

4. Ailenizin aylık toplam gelirinin kaç YTL olduğunu yazınız. YTL

5. Çocuğunuz kaçınıcı sınıfa devam etmektedir?

- ☐ 6. sınıf ☐ 7. sınıf ☐ 8. sınıf

6. Çocuğunuz OKS'ye / Seviye Belirleme Sınavına nasıl hazırlanıyor? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)

- ☐ Kendisi çalışıyor.
☐ Okulda açılan kursa katılıyor.
☐ Dershaneye gidiyor.
☐ Özel ders alıyor.
☐ Etüt merkezine gidiyor.

Çocuğunuz okulda açılan bir kursa katılmıyorsa 8. soruya geçiniz.

7. Çocuğunuz bu sene okulda açılan bir kursa katılıyorsa;

- a. Haftada kaç gün kursa gidiyor? ☐ Gün
- b. Kurs için aylık ne kadar ödeme yapıyorsunuz? ☐☐☐ YTL
- c. Kursa gittiği bir gün için, ulaşım dahil çocuğunuza günlük ne kadar harçlık veriyorsunuz? (Yalnızca kursa gitmesinden kaynaklanan harcamayı yazınız) ☐☐ YTL
- d. Çocuğunuzun kursa gitmesine bağlı olarak kitap, test ve benzeri materyaller için bu sene içinde toplam ne kadar harcama yapıyorsunuz? ☐☐☐ YTL
- e. Çocuğunuz hangi sınıflarda okulda açılan bir kursa devam etti?
- ☐ 4. sınıf ☐ 5. sınıf ☐ 6. sınıf ☐ 7. sınıf ☐ 8. sınıf

Çocuğunuz dershaneye gitmiyorsa 9. soruya geçiniz.

8. Çocuğunuz bu sene dershaneye gidiyorsa;

- a. Haftada kaç gün dershaneye gidiyor? ☐ Gün
- b. Dershaneye yıllık ne kadar ödeme yapıyorsunuz? ☐☐☐☐☐ YTL
- c. Dershaneye gittiği bir gün için, ulaşım dahil çocuğunuza günlük ne kadar harçlık veriyorsunuz? ☐☐ YTL
- d. Çocuğunuzun dershaneye gitmesine bağlı olarak kitap, test ve benzeri materyaller için bu sene içinde toplam ne kadar harcama yapıyorsunuz? ☐☐☐☐ YTL
- e. Çocuğunuz kaçınıcı sınıflarda dershaneye gitti?
- ☐ 4. sınıf ☐ 5. sınıf ☐ 6. sınıf ☐ 7. sınıf ☐ 8. sınıf

Çocuğunuz özel ders almıyorsa 10. soruya geçiniz.

9. Çocuğunuz özel ders alıyorsa;

- a. Hangi derslerden özel ders alıyor?
- ☐ Türkçe ☐ Matematik ☐ Fen Bilgisi/Fen ve Teknoloji ☐ Sosyal Bilgiler ☐ İngilizce
- b. Haftada toplam kaç saat özel ders alıyor? ☐☐ Saat
- c. Bir saat özel ders için ne kadar ödeme yapıyorsunuz? ☐☐☐ YTL
- d. Özel ders için kitap, test ve benzeri materyaller için bu sene içinde toplam ne kadar harcama yapıyorsunuz? ☐☐☐ YTL
- e. Çocuğunuz kaçınıcı sınıflarda özel ders aldı?
- ☐ 1. sınıf ☐ 2. sınıf ☐ 3. sınıf ☐ 4. sınıf ☐ 5. sınıf ☐ 6. sınıf ☐ 7. sınıf ☐ 8. sınıf

Çocuğunuz OKS'ye / Seviye Belirleme Sınavına hazırlık amacıyla Etüt Merkezine gitmiyorsa sonraki bölüme geçiniz.

10. Çocuğunuz bu sene etüt merkezine gidiyorsa;

- a. Haftada kaç gün etüt merkezine gidiyor? ☐ Gün
- b. Etüt merkezine yıllık ne kadar ödeme yapıyorsunuz? ☐☐☐☐☐ YTL
- c. Çocuğunuzun etüt merkezine gitmesine bağlı olarak kitap, test ve benzeri materyaller için bu sene içinde toplam ne kadar harcama yapıyorsunuz? ☐☐☐☐ YTL
- d. Çocuğunuz kaçınıcı sınıflarda etüt merkezine gitti?
- ☐ 1. sınıf ☐ 2. sınıf ☐ 3. sınıf ☐ 4. sınıf ☐ 5. sınıf ☐ 6. sınıf ☐ 7. sınıf ☐ 8. sınıf

İlköğretime devam eden bir çocuğunuz için aşağıda belirtilen ödeme türlerinden hangileri için ödeme yapıyorsanız karşısına ortalama ödeme miktarınızı YTL (Yeni Türk Lirası) olarak her biri için ayrı ayrı yazınız.

Türü	Ödeme Miktarınız (YTL)
11. Okul kıyafetleri (forma, önlük, takım elbise)	
12. Okul çantası, beslenme çantası, suluk vb. eşyalar	
13. Kırtasiye malzemeleri (defter, kalem, cetvel, karton, boya vb.)	
14. Eşofman, spor ayakkabısı	
15. Kaynak kitaplar (atlaslar, sözlükler vb.)	
16. Yardımcı ders kitapları (alıştırma kitapları, test kitapları)	
17. Okul-Aile Birliğine yapılan yardımlar	
18. Okul arması (okul rozeti)	
19. Öğrenci kimlik kartı parası	
20. Karne parası	
21. Teşekkür - takdir belgesi parası	
22. Fotoğraf (not defteri, sınıf resimleri, mezuniyet yıllıkları için)	
23. Okulun çeşitli giderleri için yapılan harcamalar (badana, boya ve tamirat işleri, temizlik malzemeleri vb.)	
24. Okulun çevre düzenlemeleri için yapılan harcamalar	
25. Okul kırtasiyesi (fotokopi, asetat vb.)	
26. Okula/sınıfa bilgisayar, televizyon, tepegöz, projeksiyon vb. araçların alımı	
27. Sınıf ihtiyaçları (panolar, yazı tahtası, tebeşir, masa örtüsü, perde parası, ilk yardım malzemeleri vb.)	
28. Kitaplık harcamaları	
29. Spor kulübü için beden eğitimi malzemeleri	
30. Laboratuvar malzemeleri	
31. Tiyatro / Temsil / Gösteri vb. giderleri için	
32. Resmî törenler için alınan kıyafet ve aksesuarlar	
33. Kızılay, THK ya da yardım kampanyalarına yapılan bağışlar	
34. Deneme sınavları (MEB ya da okul tarafından yapılan	
35. Sözleşmeli memur parası	
36. Yukarıda belirtilenlerden başka okul tarafından toplanan para varsa türünü ve miktarını yazınız.	

İlköğretime devam eden bir çocuğunuz için aşağıda belirtilen harcama türlerinden hangisi için harcama yapıyorsanız, karşısına ödediğiniz **bir aylık** ortalama miktarı **YTL** olarak yazınız.

Harcama Türü	Ödeme Miktarınız (YTL)
37. Okul harçlığı	
38. Beslenme giderleri	
39. Ulaşım masrafları (okul servisi, otobüs, metro vb.)	
40. Yukarıda belirtilenlerden başka yaptığınız harcama varsa türünü ve harcama miktarınızı yazınız.	

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

BÖLÜM : Strateji Geliştirme
SAYI : B.B.08.4.MEM.4.06.00.04-312/ 5976
KONU : Araştırma İzni (Sevgi SERDAR)

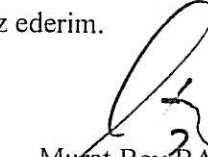
22.01/2008

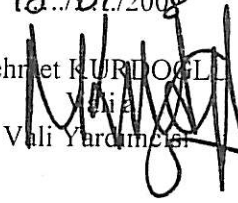
VALİLİK MAKAMINA
ANKARA

- İLGİ : a) M.E.B. Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Desteğine Yönelik İzin ve Uygulama Yönergesi.
b) Gazi Üniversitesi'nin 03.01.2008 tarih ve 03 sayılı yazısı.

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Sevgi SERDAR'ın "**Ortaöğretim Kurumlarına Geçiş Sisteminde Uygulama Sınavların Ailelere Maliyetinin Ailelerin Toplam Eğitim Harcamaları İçindeki Payı**" konulu tez çalışması ilgi (a) yönerge doğrultusunda Müdürlüğümüz Değerlendirme Komisyonu tarafından incelenmiş olup, (5 Sayfadan oluşan) çalışmanın, ekli listede belirlenen okullarda, 2007-2008 Eğitim-Öğretim dönemi 2.yarı yılında gönüllülük esasına dayalı olarak uygulanması Müdürlüğümüzce uygun görülmüştür.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde Olurlarınıza arz ederim.

Murat Bey BALTA
Milli Eğitim Müdürü

O L U R
18.01/2008

Mehmet KURDOĞLU
Vali Yardımcısı

EKLER :

1. Anket Formu (5 Sayfa)
2. Okul Listesi (1 Sayfa)